

**Program nauczania
dla I etapu – edukacji
wczesnoszkolnej**

SZKOŁA **na miarę**

Elementarz XXI wieku

Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!

Nowe Już w szkole

wydanie z płytą

**nowa
era**

© Copyright by Nowa Era Sp. z o.o. 2009
ISBN 978-83-267-0621-9

Wydanie czwarte zmienione
Warszawa 2012

Autor: **Teresa Janicka-Panek.**

Współautorzy: **Barbara Bieleń, Hanna Małkowska-Zegadło.**

Konsultacja treści kształcenia z edukacji matematycznej: Krystyna Bielenica,
Maria Bura, Małgorzata Kwil, Bogusława Lankiewicz.

Treści nauczania i przewidywane efekty edukacyjne z edukacji przyrodniczej
do pakietu „Elementarz XXI wieku” opracowała Joanna Winiecka-Nowak.

Opracowanie redakcyjne: Renata Wasilewska.

Redakcja merytoryczna: Bożena Gepert.

Redakcja językowa: Tamara Klupińska.

Projekt okładki: Agnieszka Cieślukowska. Projekt graficzny: Agnieszka Cieślukowska.

Realizacja projektu graficznego: Dorota Gajda, Edyta Jurczak.

Nowa Era Sp. z o.o.

Aleje Jerozolimskie 146 D, 02-305 Warszawa

tel.: 22 570 25 80; faks: 22 570 25 81

infolinia: 801 88 10 10 (z telefonów stacjonarnych),

58 721 48 00 (z telefonów komórkowych)

www.nowaera.pl, e-mail: nowaera@nowaera.pl

Druk i oprawa: Drukarnia Księży Werbistów

Spis treści

1. „Szkola na miarę” – uwagi o realizacji programu / **5**
2. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych
– załącznik nr 2: I etap edukacyjny: edukacja wczesnoszkolna / **10**
3. Główne założenia edukacji wczesnoszkolnej w świetle
konstruktywistycznej teorii uczenia się / **31**
4. Szczegółowe cele kształcenia i wychowania / **33**
5. Planowanie zajęć w klasach I–III w kontekście założeń konstruktywizmu / **38**
6. Treści kształcenia w pakietach / **40**
 - Treści nauczania w pakiecie „Elementarz XXI wieku”
w klasie pierwszej i przewidywane efekty edukacyjne / **40**
 - Treści nauczania w pakiecie „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!”
w klasie pierwszej i przewidywane efekty edukacyjne / **49**
 - Treści nauczania w pakiecie „Nowe Już w szkole” w klasie pierwszej
i przewidywane efekty edukacyjne / **58**
 - (treści nauczania do poszczególnych klas każdego pakietu
znajdują się na płycie dołączonej do programu)
7. Opis założonych osiągnięć ucznia / **67**
8. Opis sposobów osiągania celów kształcenia i wychowania / **78**
 - Zasady pracy pedagogicznej z uczniem
ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi / **81**
 - Praca z uczniem zdolnym / **84**
 - Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania / **87**
9. Kryteria oceny i metody sprawdzania osiągnięć ucznia / **89**

1

„Szkola na miare” – uwagi o realizacji programu

Jednym z priorytetowych zadań szkoły jest wspieranie rozwoju każdego ucznia. Jest to cel pracy zawodowej nauczyciela, a także sygnalizowany przez teoretyków i praktyków kierunek przemian zachodzących we współczesnej edukacji, wynikający ze zmieniających się potrzeb społeczeństwa. Wymagania te stanowiły jedną z przesłanek opracowania obowiązującej podstawy programowej, były inspiracją dla dydaktyków do poszukiwania nowych rozwiązań programowych, organizacyjnych i pedeutologicznych.

W klasach pierwszych oprócz 7-latków są także 6-latki. Do tej samej klasy mogą uczęszczać uczniowie, którym potrzebna jest oferta dydaktyczna uwzględniająca zarówno możliwości tkwiące w osobowości dzieci, jak i specyfikę nowych rozwiązań organizacyjnych. Stawia to szkołę przed istotnym pytaniem: Jak połączyć oba te czynniki w taki sposób, aby płynnie wdrożyć zapisy podstawy programowej?

Zadaniem szkoły i nauczyciela w istniejącej sytuacji jest stworzenie takiej oferty programowej, która odpowiadałaby możliwościom rozwojowym każdego ucznia.

Program nauczania dla I etapu edukacji wczesnoszkolnej „Szkola na miare” stanowi odpowiedź na potrzeby współczesnej edukacji. Zgodnie z podstawą programową z dnia 23 grudnia 2008 roku treści zawarte w programie gwarantują skuteczne wspieranie rozwoju każdego dziecka.

Program – zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 8 czerwca 2009 r. – stanowi opis sposobu realizacji celów kształcenia i zadań edukacyjnych ustalonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego, która zawiera precyzyjnie opisane wymagania, czyli obowiązkowy zakres treści programowych i umiejętności oczekiwanych od uczniów na zakończenie danego etapu kształcenia, a w edukacji wczesnoszkolnej po klasie 1 i po klasie 3. Jest odpowiedzią na pytanie, jak osiągnąć założone w podstawie cele, jak zorganizować proces nauczania z uwzględnieniem indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich będzie realizowany.

Konstruktywistyczne podejście do nauczania w „Szkole na miare”

W programie „Szkola na miare” zaproponowano nauczycielom konstruktywistyczne podejście do nauczania. Oczekiwane efekty uczniowie osiągają wtedy, gdy mają możliwość indywidualnego doświadczania. W metodyce nauczania początkowego przyjęcie takiego podejścia wyraża się w stosowaniu różnorodnych metod kształcenia, w szczególności zaś takich, które wyzwalaają aktywność dzieci. Ważne

jest więc stwarzanie sytuacji edukacyjnych umożliwiających rozwiązywanie problemów znanych z życia codziennego i na tej podstawie konstruowanie własnej wiedzy. Wybór takiego podejścia dowodzi, że dla rozwoju dziecka, jego wiedzy i doświadczeń równie ważny jak treści kształcenia jest sposób ich wykorzystania w procesie wychowania.

Nauka jest bardziej skuteczna wtedy, gdy dziecko samodzielnie zdobywa wiedzę. Sprzyja temu stawianie go w sytuacjach zadaniowych na miarę jego możliwości, potrzeb i zainteresowań, a także formułowanie hipotez i ich weryfikowanie. Bardzo istotne jest rozwiązywanie problemów we współpracy z rówieśnikami, bowiem w społeczeństwie XXI wieku nie jest możliwe osiągnięcie sukcesu bez współdziałania z innymi. W tak organizowanym procesie uczenia się niezwykle istotną rolę pełni profesjonalnie wspierający nauczyciel, który jest przewodnikiem dziecka po świecie wiedzy.

Zgodnie z założeniami konstrukttywizmu nauczanie przez rozwiązywanie problemów pozwala najlepiej przygotować dzieci do aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa we współczesnym społeczeństwie. W „Szkoła na miarę” nauczyciel jest w istocie reżyserem. To on, uwzględniając zapisane w podstawie standardy osiągnięć po pierwszej i trzeciej klasie oraz wyniki rozpoznania środowiska, w którym pracuje, planuje proces nauczania i wychowania oraz czuwa nad jego przebiegiem. Dzięki programowi „Szkoła na miarę” nauczyciel ma szansę nauczać, respektując możliwości uczniów.

Czym jest „Szkoła na miarę”?

„Szkoła na miarę” to oferta edukacyjna dla nauczycieli, którzy profesjonalnie realizują swoje zadania zawodowe, kierując się dobrem dzieci.

Realizując program „Szkoła na miarę”, nauczyciel może wybrać jedną z trzech serii: „Elementarz XXI wieku”, „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!” lub „Nowe Już w szkole” – biorąc pod uwagę swoje preferencje oraz preferencje uczniów, z którymi pracuje, warunki szkoły i środowiska. Każda z nich umożliwi nauczycielowi osiągnięcie perspektywicznego celu edukacji wczesnoszkolnej, tj. dobrego przygotowania dziecka do edukacji w klasie czwartej.

Elementarz XXI wieku

To seria dostosowana do potrzeb współczesnych dzieci: wspiera kreatywne myślenie, zawiera rozwiązania dające pewność dobrego przygotowania do nauki w klasie czwartej (np. uprzedmiotowienie poszczególnych edukacji), zachwyca realistycznymi ilustracjami. Nauczyciele z pewnością docenią teksty pełne treści wychowawczych, możliwość elastycznego planowania pracy i bogatą obudowę.

W skład zestawu podstawowego dla ucznia klasy 1 wchodzi:

- Podręcznik, cz. 1 i 2
- Ćwiczenia, cz. 1–4
- Matematyka, cz. 1–4
- Muzyka z płytą: Piosenki dla ucznia
- Teczka artysty

- Wyprawka
- Zeszyt do kaligrafii
- Zajęcia komputerowe z płytą CD-ROM

Struktura tej serii została ściśle dostosowana do wieku i możliwości uczniów: na potrzeby klasy pierwszej powstał zintegrowany podręcznik z ćwiczeniami. Takie rozwiązanie ułatwia prowadzenie zajęć z liczną grupą. Seria rośnie razem z uczniem, w kl. 2 i 3 zmienia się struktura, jest dostosowana do potrzeb i możliwości dzieci.

W skład zestawu podstawowego dla ucznia klasy 1 wchodzi:

- Podręcznik z ćwiczeniami, cz. 1–10
- Matematyka, cz. 1 i 2
- Matematyka. Ćwiczenia dodatkowe, cz. 1 i 2
- Wycinanka
- Wyprawka
- Zeszyt do kaligrafii
- Zajęcia komputerowe z płytą CD-ROM

To seria stworzona z myślą o dzieciach o większej dojrzałości szkolnej. Idealnie sprawdza się w klasie z przewagą siedmiolatków. Seria stawia na wspieranie twórczej postawy dziecka i uczenie umiejętności przydatnych nie tylko w szkole. Bogata obudowa metodyczna stanowi źródło inspiracji, a propozycje różnorodnych form aktywności uczniów zajmą każde dziecko.

W skład zestawu podstawowego dla ucznia klasy 1 wchodzi:

- Podręcznik z płytą CD-ROM, cz. 1 i 2
- Ćwiczenia, cz. 1–4 (cz. 1 z zeszytem do kaligrafii)
- Matematyka, cz. 1 i 2
- Wycinanka, cz. 1 i 2 (cz. 1 z wyprawką)
- Zajęcia komputerowe z płytą CD-ROM

Każda z serii odwołuje się do konstruktywistycznej teorii uczenia i nauczania. Wszystkie inspirują nauczyciela do stosowania aktywnych form pracy, a on sam pełni rolę przewodnika, wspierając ucznia w samodzielnym konstruowaniu wiedzy. Treści pakietów uwzględniają indywidualne możliwości i zainteresowania poznawcze dzieci, umożliwiają naukę na różnych poziomach trudności. Wszystkie zawierają treści pozwalające w pełni realizować wymagania podstawy programowej i osiągać zapisane w niej efekty, a także je przekraczać, umożliwiając rozwój dziecka.

Twoja „Szkoła na miarę”

Wysoką jakość i dobre efekty procesu nauczania gwarantuje nie tylko program nauczania i pakiety dla dziecka, ale również rozwiązania zawarte w materiałach dla nauczyciela oraz dodatkowych materiałach dla dziecka.

Materiały dla nauczyciela:

- Książki Nauczyciela
- sprawdziany
- płyty muzyczne
- pomoce dydaktyczne

Książki Nauczyciela

Plan pracy nauczyciela, tj. tygodniowy rozkład zajęć z przewidywaną liczbą godzin na realizację poszczególnych edukacji – doskonałe narzędzie do planowania i monitorowania realizacji podstawy.

Rozkład materiału: krąg tematyczny, temat dnia, treści kształcenia oraz działania uczniów – z podziałem na edukacje; przewidywane efekty dydaktyczno-wychowawcze + odniesienia do podstawy programowej, środki dydaktyczne.

Odniesienia do podstawy programowej zawarte w rozkładach to doskonałe narzędzie do bieżącego monitorowania realizacji podstawy i dokumentowania pracy nauczyciela.

Scenariusze zajęć dziennych – każdy zawiera:

- temat + propozycja zapisu w dzienniku
- cele i plan zajęć
- opisany szczegółowo przebieg zajęć.

Sprawdziany – sprawdziany bieżące przypisane do pakietów i sprawdzian po każdej klasie to praktyczna realizacja przyjętego systemu oceniania oraz narzędzie do monitorowania postępów ucznia; ponadto nauczyciel może skorzystać z generatora oceny opisowej dostępnego na stronie wydawnictwa.

CD muzyczne – piosenki w wersji wokalne i instrumentalnej oraz utwory do słuchania i zabawy.

Generator oceny opisowej jest dostępny na stronie internetowej wydawnictwa: www.nowaera.pl (po zalogowaniu).

Umieszczone w tabelach opisy umiejętności ucznia kończącego kolejne lata edukacji wczesnoszkolnej są spójne z wymaganiami podstawy programowej. Obejmują wszystkie edukacje oprócz języka obcego nowożytnego, który może być realizowany według odrębnego programu. Materiał można modyfikować, dostosowując go do indywidualnych osiągnięć ucznia, można go także wydrukować.

Generator świadectw, dostępny na stronie internetowej wydawnictwa (www.nowaera.pl)

Można z niego korzystać po wypełnieniu i zapisaniu „Arkusza oceny końcoworocznej”.

Pomoce dydaktyczne dla nauczyciela – do wyboru:

- Skarbnica (kl. 1, 2 i 3) – zestaw pomocy dydaktycznych
- zestawy plansz dydaktycznych dla kl. 1, 2, 3
- Koło odkrywców – gra łącząca naukę z zabawą, pozwalająca utrwalić wiedzę w niekonwencjonalny sposób.

Pomoce dydaktyczne dla nauczyciela, pakiety dla dziecka uwzględniające preferencje nauczyciela i dziecka oraz materiały dodatkowe to wsparcie w realizacji przyjętego przez nauczyciela modelu nauczania.

Zaangażuj rodziców, macie ten sam cel!

Rodzice oczekują od szkoły, że stworzy ich dziecku bezpieczne warunki, wykorzysta jego mocne strony, pomoże pokonać bariery. Potrzebują współpracy z nauczycielem, bo chcą skutecznie pomagać dziecku.

Konstruktywna współpraca z rodzicami to zadanie stawiane przed nauczycielem i szkołą, co podkreślają w literaturze pedagogicznej praktycy i teoretycy, zwracając uwagę na trójpodmiotowość oddziaływań wychowawczych.

Aby ułatwić nauczycielowi włączenie rodziców do współpracy, każdy z pakietów, oprócz materiałów dydaktycznych do pracy z dziećmi, proponuje formułę zapisu informacji o dziecku po dokonaniu obserwacji diagnostycznej na początku klasy pierwszej.

2

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych

/fragment Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, załącznik 2/

Kształcenie ogólne w szkole podstawowej tworzy fundament wykształcenia – szkoła łagodnie wprowadza uczniów w świat wiedzy, dbając o ich harmonijny rozwój intelektualny, etyczny, emocjonalny, społeczny i fizyczny. Kształcenie to dzieli się na dwa etapy edukacyjne:

- 1) I etap edukacyjny, obejmujący klasy I–III szkoły podstawowej – edukacja wczesnoszkolna;
- 2) II etap edukacyjny, obejmujący klasy IV–VI szkoły podstawowej.

Celem kształcenia ogólnego w szkole podstawowej jest:

- 1) przyswojenie przez uczniów podstawowego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyki, dotyczących przede wszystkim tematów i zjawisk bliskich doświadczeniom uczniów;
- 2) zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów;
- 3) kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego w szkole podstawowej należą:

- 1) czytanie – rozumiane zarówno jako prosta czynność, jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i przetwarzania tekstów w zakresie umożliwiającym zdobywanie wiedzy, rozwój emocjonalny, intelektualny i moralny oraz uczestnictwo w życiu społeczeństwa;
- 2) myślenie matematyczne – umiejętność korzystania z podstawowych narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz prowadzenia elementarnych rozumowań matematycznych;
- 3) myślenie naukowe – umiejętność formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa;
- 4) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w języku obcym, zarówno w mowie, jak i w piśmie;
- 5) umiejętność posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym także dla wyszukiwania i korzystania z informacji;
- 6) umiejętność uczenia się jako sposób zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji;
- 7) umiejętność pracy zespołowej.

Jednym z najważniejszych zadań szkoły podstawowej jest kształcenie umiejętności posługiwania się językiem polskim, w tym dbałość o wzbogacanie zasobu słownictwa uczniów. Wypełnianie tego zadania należy do obowiązków każdego nauczyciela.

Ważnym zadaniem szkoły podstawowej jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, na zajęciach z różnych przedmiotów.

Realizację powyższych celów powinna wspomagać dobrze wyposażona biblioteka szkolna, dysponująca aktualnymi zbiorami, zarówno w postaci księgozbioru, jak i w postaci zasobów multimedialnych. Nauczyciele wszystkich przedmiotów powinni odwoływać się do zasobów biblioteki szkolnej i współpracować z nauczycielami bibliotekarzami w celu wszechstronnego przygotowania uczniów do samokształcenia i świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji.

Ponieważ środki społecznego przekazu odgrywają coraz większą rolę zarówno w życiu społecznym, jak i indywidualnym, każdy nauczyciel powinien poświęcić dużo uwagi edukacji medialnej, czyli wychowaniu uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów.

Ważnym zadaniem szkoły podstawowej jest także edukacja zdrowotna, której celem jest kształtowanie u uczniów nawyku dbałości o zdrowie własne i innych ludzi oraz umiejętności tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu.

W procesie kształcenia ogólnego szkoła podstawowa kształtuje u uczniów postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej. W rozwoju społecznym bardzo ważne jest kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania dla innych kultur i tradycji. Szkoła podejmuje odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji.

Wiadomości i umiejętności, które uczeń zdobywa w szkole podstawowej, opisane są, zgodnie z ideą europejskich ram kwalifikacji, w języku efektów kształcenia¹. Cele kształcenia sformułowane są w języku wymagań ogólnych, a treści nauczania oraz oczekiwane umiejętności uczniów sformułowane są w języku wymagań szczegółowych.

Działalność edukacyjna szkoły jest określona przez:

- 1) szkolny zestaw programów nauczania, który uwzględniając wymiar wychowawczy, obejmuje całą działalność szkoły z punktu widzenia dydaktycznego;
- 2) program wychowawczy szkoły obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym;
- 3) program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym.

¹ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (2008/C111/01).

Szkolny zestaw programów nauczania, program wychowawczy szkoły oraz program profilaktyki tworzą spójną całość i muszą uwzględniać wszystkie wymagania opisane w podstawie programowej. Ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela.

Obok zadań wychowawczych i profilaktycznych nauczyciele wykonują również działania opiekuńcze odpowiednio do istniejących potrzeb.

Szkoła oraz poszczególni nauczyciele podejmują działania mające na celu zindywidualizowane wspomaganie rozwoju każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb i możliwości. Uczniom z niepełnosprawnościami, w tym uczniom z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, nauczanie dostosowuje się ponadto do ich możliwości psychofizycznych oraz tempa uczenia się.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych dzieli się na dwa etapy edukacyjne: I etap edukacyjny obejmujący klasy I–III szkoły podstawowej – edukacja wczesnoszkolna realizowana w formie kształcenia zintegrowanego oraz II etap edukacyjny, obejmujący klasy IV–VI szkoły podstawowej, podczas którego realizowane są następujące przedmioty:

- 1) język polski;
- 2) język obcy nowożytny;
- 3) muzyka;
- 4) plastyka;
- 5) historia i społeczeństwo;
- 6) przyroda;
- 7) matematyka;
- 8) zajęcia komputerowe;
- 9) zajęcia techniczne;
- 10) wychowanie fizyczne;
- 11) wychowanie do życia w rodzinie²;
- 12) etyka;
- 13) język mniejszości narodowej lub etnicznej³;
- 14) język regionalny – język kaszubski⁴.

² Sposób nauczania przedmiotu *wychowanie do życia w rodzinie* określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1999 r. w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego (Dz. U. Nr 67, poz. 756, z 2001 r. Nr 79, poz. 845 oraz z 2002 r. Nr 121, poz. 1037).

³ Przedmiot *język mniejszości narodowej lub etnicznej* oraz przedmiot *język regionalny – język kaszubski* jest realizowany w szkołach (oddziałach) z nauczaniem języka mniejszości narodowych lub etnicznych oraz języka regionalnego – języka kaszubskiego, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz. U. Nr 214, poz. 1579).

⁴ jw.

I ETAP EDUKACYJNY: KLASY I–III EDUKACJA WCZESNOSZKOLNA

Edukacja wczesnoszkolna ma stopniowo i możliwie łagodnie przeprowadzić dziecko z kształcenia zintegrowanego do nauczania przedmiotowego w klasach IV–VI szkoły podstawowej. Edukacja wczesnoszkolna opisana jest poprzez:

- 1) zestaw celów kształcenia i wynikających z nich ogólnych zadań szkoły;
- 2) wykaz wiadomości i umiejętności ucznia kończącego klasę I i ucznia kończącego klasę III szkoły podstawowej.

Powodem wyodrębnienia klasy I szkoły podstawowej jest podkreślenie ciągłości procesu edukacji rozpoczętego w przedszkolu i kontynuowanego w szkole podstawowej. Chodzi też o uwzględnienie możliwości rozwojowych ucznia klasy I, a także o właściwe rozmieszczenie treści nauczania w ramach I etapu edukacyjnego. Edukacja wczesnoszkolna jest procesem rozłożonym na 3 lata nauki szkolnej. Oznacza to, że wiadomości i umiejętności zdobywane przez ucznia w klasie I będą powtarzane, pogłębiane i rozszerzane w klasie II i III. Zakres wiadomości i umiejętności, jakimi ma dysponować uczeń kończący klasę III szkoły podstawowej, ustalono tak, by nauczyciel mógł je zrealizować z uczniami o przeciętnych możliwościach. Jest to ważne założenie, gdyż wiadomości i umiejętności ukształtowane w klasach I–III szkoły podstawowej stanowią bazę i punkt wyjścia do nauki w klasach IV–VI szkoły podstawowej. W sprzyjających warunkach edukacyjnych można kształcenie zorganizować tak, by uczniowie w ciągu I etapu edukacyjnego nauczyli się znacznie więcej. Z drugiej strony, niektórym uczniom trzeba udzielić pomocy psychologiczno-pedagogicznej, żeby mogli sprostać wymaganiom określonym w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych w zakresie I etapu edukacyjnego.

Cele kształcenia – wymagania ogólne

Celem edukacji wczesnoszkolnej jest wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, etycznym, fizycznym i estetycznym. Ważne jest również takie wychowanie, aby dziecko w miarę swoich możliwości było przygotowane do życia w zgodzie z samym sobą, ludźmi i przyrodą. Należy zadbać o to, aby dziecko odróżniało dobro od zła, było świadome przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz rozumiało konieczność dbania o przyrodę. Jednocześnie dąży się do ukształtowania systemu wiadomości i umiejętności potrzebnych dziecku do poznawania i rozumienia świata, radzenia sobie w codziennych sytuacjach oraz do kontynuowania nauki w klasach IV–VI szkoły podstawowej.

Zadaniem szkoły jest:

- 1) realizowanie programu nauczania skoncentrowanego na dziecku, na jego indywidualnym tempie rozwoju i możliwościach uczenia się;
- 2) respektowanie trójpodmiotowości oddziaływań wychowawczych i kształcących: uczeń–szkoła–dom rodzinny;
- 3) rozwijanie predyspozycji i zdolności poznawczych dziecka;

- 4) kształtowanie u dziecka pozytywnego stosunku do nauki oraz rozwijanie ciekawości w poznawaniu otaczającego świata i w dążeniu do prawdy;
- 5) poszanowanie godności dziecka; zapewnienie dziecku przyjaznych, bezpiecznych i zdrowych warunków do nauki i zabawy, działania indywidualnego i zespołowego, rozwijania samodzielności oraz odpowiedzialności za siebie i najbliższe otoczenie, ekspresji plastycznej, muzycznej i ruchowej, aktywności badawczej, a także działalności twórczej;
- 6) wyposażenie dziecka w umiejętność czytania i pisania, w wiadomości i sprawności matematyczne potrzebne w sytuacjach życiowych i szkolnych oraz przy rozwiązywaniu problemów;
- 7) dbałość o to, aby dziecko mogło nabywać wiedzę i umiejętności potrzebne do rozumienia świata, w tym zagwarantowanie mu dostępu do różnych źródeł informacji i możliwości korzystania z nich;
- 8) sprzyjanie rozwojowi cech osobowości dziecka koniecznych do aktywnego i etycznego uczestnictwa w życiu społecznym.

I. Treści nauczania – klasa I szkoły podstawowej

1. Edukacja polonistyczna. Wspomaganie rozwoju umysłowego w zakresie wypowiedzania się. Dbłość o kulturę języka. Początkowa nauka czytania i pisania. Kształtowanie umiejętności wypowiedzania się w małych formach teatralnych. Uczeń kończący klasę I:

- 1) w zakresie umiejętności społecznych warunkujących porozumiewanie się i kulturę języka:
 - a) odbiera uwagę dzieci i dorosłych, słucha ich wypowiedzi i chce zrozumieć, co przekazują; komunikuje w jasny sposób swoje spostrzeżenia, potrzeby, odczucia,
 - b) w kulturalny sposób zwraca się do rozmówcy, mówi na temat, zadaje pytania i odpowiada na pytania innych osób, dostosowuje ton głosu do sytuacji, np. nie mówi zbyt głośno,
 - c) uczestniczy w rozmowie na tematy związane z życiem rodzinnym i szkolnym, także inspirowane literaturą;
- 2) w zakresie umiejętności czytania i pisania:
 - a) rozumie sens kodowania oraz dekodowania informacji; odczytuje uproszczone rysunki, piktogramy, znaki informacyjne i napisy,
 - b) zna wszystkie litery alfabetu, czyta i rozumie proste, krótkie teksty,
 - c) pisze proste, krótkie zdania: przepisuje, pisze z pamięci; dba o estetykę i poprawność graficzną pisma (przestrzega zasad kaligrafii),
 - d) posługuje się ze zrozumieniem określeniami: wyraz, głoska, litera, sylaba, zdanie,
 - e) interesuje się książką i czytaniem; słucha w skupieniu czytanych utworów (np. baśni, opowiadań, wierszy), w miarę swoich możliwości czyta lektury wskazane przez nauczyciela,
 - f) korzysta z pakietów edukacyjnych (np. zeszytów ćwiczeń i innych pomocy dydaktycznych) pod kierunkiem nauczyciela;

- 3)** w zakresie umiejętności wypowiedzania się w małych formach teatralnych:
- a) uczestniczy w zabawie teatralnej, ilustruje mimiką, gestem, ruchem zachowania bohatera literackiego lub wymyślonego,
 - b) rozumie umowne znaczenie rekwizytu i umie posłużyć się nim w odgrywanej scenie,
 - c) odtwarza z pamięci teksty dla dzieci, np. wiersze, piosenki, fragmenty prozy.

2. Język obcy nowożytny. Wspomaganie dzieci w porozumiewaniu się z osobami, które mówią innym językiem. Uczeń kończący klasę I:

- 1)** rozumie proste polecenia i właściwie na nie reaguje;
- 2)** nazywa obiekty w najbliższym otoczeniu;
- 3)** recytuje wierszyki i rymowanki, śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego;
- 4)** rozumie sens opowiedzianych historyjek, gdy są wspierane obrazkami, gestami, przedmiotami.

3. Edukacja muzyczna. Wychowanie do odbioru i tworzenia muzyki: śpiewanie i muzykowanie, słuchanie i rozumienie. Uczeń kończący klasę I:

- 1)** powtarza prostą melodię; śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego, wykonuje śpiewanki i rymowanki;
- 2)** odtwarza proste rytmy głosem i na instrumentach perkusyjnych; wyraża nastrój i charakter muzyki, płaśając i tańcząc (reaguje na zmianę tempa i dynamiki);
- 3)** realizuje proste schematy rytmiczne (tataizacją, ruchem całego ciała);
- 4)** wie, że muzykę można zapisać i odczytać;
- 5)** świadomie i aktywnie słucha muzyki, potem wyraża swe doznania werbalnie i niewerbalnie;
- 6)** kulturalnie zachowuje się na koncercie oraz w trakcie śpiewania hymnu narodowego.

4. Edukacja plastyczna. Poznawanie architektury, malarstwa i rzeźby. Wyrażanie własnych myśli i uczuć w różnorodnych formach plastycznych. Przygotowanie do korzystania z medialnych środków przekazu. Uczeń kończący klasę I:

- 1)** wypowiada się w wybranych technikach plastycznych na płaszczyźnie i w przestrzeni; posługuje się takimi środkami wyrazu plastycznego, jak: kształt, barwa, faktura;
- 2)** ilustruje sceny i sytuacje (realne i fantastyczne) inspirowane wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem, muzyką; korzysta z narzędzi multimedialnych;
- 3)** wykonuje proste rekwizyty (np. lalkę, pacynkę) i wykorzystuje je w małych formach teatralnych; tworzy przedmioty charakterystyczne dla sztuki ludowej regionu, w którym mieszka;
- 4)** rozpoznaje wybrane dziedziny sztuki: architekturę (także architekturę zieleni), malarstwo, rzeźbę, grafikę; wypowiada się na ich temat.

5. Edukacja społeczna. Wychowanie do zgodnego współdziałania z rówieśnikami i dorosłymi. Uczeń kończący klasę I:

- 1)** potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi; wie, że warto być odważnym, mądrym i pomagać potrzebującym; wie, że nie należy kłamać lub zatajać prawdy;

- 2) współpracuje z innymi w zabawie, w nauce szkolnej i w sytuacjach życiowych; przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej oraz w świecie dorosłych, grzecznie zwraca się do innych w szkole, w domu i na ulicy;
- 3) wie, co wynika z przynależności do rodziny, jakie są relacje między najbliższymi, wywiązuje się z powinności wobec nich;
- 4) ma rozeznanie, że pieniądze otrzymuje się za pracę; dostosowuje swe oczekiwania do realiów ekonomicznych rodziny;
- 5) zna zagrożenia ze strony ludzi; wie, do kogo i w jaki sposób należy się zwrócić o pomoc;
- 6) wie, gdzie można bezpiecznie organizować zabawy, a gdzie nie można i dlaczego;
- 7) potrafi wymienić status administracyjny swojej miejscowości (wieś, miasto); wie, czym zajmuje się np. policjant, strażak, lekarz, weterynarz; wie, jak można się do nich zwrócić o pomoc;
- 8) wie, jakiej jest narodowości, że mieszka w Polsce, a Polska znajduje się w Europie; zna symbole narodowe (flaga, godło, hymn narodowy), rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej.

6. Edukacja przyrodnicza. Wychowanie do rozumienia i poszanowania przyrody żywej i nieożywionej. Uczeń kończący klasę I:

- 1) w zakresie rozumienia i poszanowania świata roślin i zwierząt:
 - a) rozpoznaje rośliny i zwierzęta żyjące w takich środowiskach przyrodniczych, jak: park, las, pole uprawne, sad i ogród (działka),
 - b) zna sposoby przystosowania się zwierząt do poszczególnych pór roku: odloty i przyloty ptaków, zapadanie w sen zimowy,
 - c) wymienia warunki konieczne do rozwoju roślin i zwierząt w gospodarstwie domowym, w szkolnych uprawach i hodowlach itp.; prowadzi proste hodowle i uprawy (w szczególności w kąci przyrody),
 - d) wie, jaki pożytek przynoszą zwierzęta środowisku: niszczenie szkodników przez ptaki, zapylenie kwiatów przez owady, spulchnianie gleby przez dżdżownice,
 - e) zna zagrożenia dla środowiska przyrodniczego ze strony człowieka: wypalanie łąk i ściernisk, zatrucie powietrza i wód, pożary lasów, wyrzucanie odpadów i spalanie śmieci itp.; chroni przyrodę: nie śmieci, szanuje rośliny, zachowuje ciszę w parku i w lesie, pomaga zwierzętom przetrwać zimę i upalne lato,
 - f) zna zagrożenia ze strony zwierząt (niebezpieczne i chore zwierzęta) i roślin (np. trujące owoce, liście, grzyby) i wie, jak zachować się w sytuacji zagrożenia,
 - g) wie, że należy oszczędzać wodę; wie, jakie znaczenie ma woda w życiu człowieka, roślin i zwierząt,
 - h) wie, że należy segregować śmieci; rozumie sens stosowania opakowań ekologicznych;
- 2) w zakresie rozumienia warunków atmosferycznych:
 - a) obserwuje pogodę i prowadzi obrazkowy kalendarz pogody,
 - b) wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu i w telewizji, i stosuje się do podanych informacji o pogodzie, np. ubiera się odpowiednio do pogody,

- c) nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku, podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody,
- d) zna zagrożenia ze strony zjawisk przyrodniczych, takich jak: burza, huragan, powódź, pożar, i wie, jak zachować się w sytuacji zagrożenia.

7. Edukacja matematyczna. Wspomaganie rozwoju umysłowego oraz kształtowanie wiadomości i umiejętności matematycznych dzieci. Uczeń kończący klasę I:

- 1) w zakresie czynności umysłowych ważnych dla uczenia się matematyki:
 - a) ustala równoliczność mimo obserwowanych zmian w układzie elementów w porównywanych zbiorach,
 - b) układa obiekty (np. patyczki) w serie rosnące i malejące, numeruje je; wybiera obiekt w takiej serii, określa następne i poprzednie,
 - c) klasyfikuje obiekty: tworzy kolekcje np. zwierzęta, zabawki, rzeczy do ubrania,
 - d) w sytuacjach trudnych i wymagających wysiłku intelektualnego zachowuje się rozumnie, dąży do wykonania zadania,
 - e) wyprowadza kierunki od siebie i innych osób; określa położenie obiektów względem obranego obiektu; orientuje się na kartce papieru, aby odnajdować informacje (np. w lewym górnym rogu) i rysować strzałki we właściwym kierunku,
 - f) dostrzega symetrię (np. w rysunku motyla); zauważa, że jedna figura jest powiększeniem lub pomniejszeniem drugiej; kontynuuje regularny wzór (np. szlaczek);
- 2) w zakresie liczenia i sprawności rachunkowych:
 - a) sprawnie liczy obiekty (dostrzega regularności dziesiętkowego systemu liczenia), wymienia kolejne liczebniki od wybranej liczby, także wspak (zakres do 20); zapisuje liczby cyframi (zakres do 10),
 - b) wyznacza sumy (dodaje) i różnice (odejmuje), manipulując obiektami lub rachując na zbiorach zastępczych, np. na palcach; sprawnie dodaje i odejmuje w zakresie do 10, poprawnie zapisuje te działania,
 - c) radzi sobie w sytuacjach życiowych, których pomyślne zakończenie wymaga dodawania lub odejmowania,
 - d) zapisuje rozwiązanie zadania z treścią przedstawionego słownie w konkretnej sytuacji, stosując zapis cyfrowy i znaki działań;
- 3) w zakresie pomiaru:
 - a) długości: mierzy długość, posługując się np. linijką; porównuje długości obiektów,
 - b) ciężaru: potrafi ważyć przedmioty; różnicuje przedmioty cięższe, lżejsze; wie, że towar w sklepie jest pakowany według wagi,
 - c) płynów: odmierza płyny kubkiem i miarką litrową,
 - d) czasu: nazywa dni w tygodniu i miesiące w roku; orientuje się, do czego służy kalendarz, i potrafi z niego korzystać; rozpoznaje czas na zegarze w takim zakresie, który pozwala mu orientować się w ramach czasowych szkolnych zajęć i domowych obowiązków;
- 4) w zakresie obliczeń pieniężnych:
 - a) zna będące w obiegu monety i banknot o wartości 10 zł; zna wartość nabywczą monet i radzi sobie w sytuacji kupna i sprzedaży,
 - b) zna pojęcie długu i konieczność spłacenia go.

8. Zajęcia komputerowe. Uczeń kończący klasę I:

- 1) posługuje się komputerem w podstawowym zakresie: uruchamia program, korzystając z myszy i klawiatury;
- 2) wie, jak trzeba korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia;
- 3) stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera.

9. Zajęcia techniczne. Wychowanie do techniki (poznawanie urządzeń, obsługiwanie i szanowanie ich) i działalność konstrukcyjna dzieci. Uczeń kończący klasę I:

- 1) w zakresie wychowania technicznego:
 - a) wie, jak ludzie wykorzystywali dawniej i dziś siły przyrody (wiatr, wodę); majsterkuje (np. latawce, wiatraczki, tratwy),
 - b) zna ogólne zasady działania urządzeń domowych (np. latarki, odkurzacza, zegara), posługuje się nimi, nie psując ich,
 - c) buduje z różnorodnych przedmiotów dostępnych w otoczeniu, np. szałas, namiot, wagę, tor przeszkód; w miarę możliwości konstruuje urządzenia techniczne z gotowych zestawów do montażu np. dźwigi, samochody, samoloty, statki, domy;
- 2) w zakresie dbałości o bezpieczeństwo własne i innych:
 - a) utrzymuje porządek wokół siebie (na swoim stoliku, w sali zabaw, szatni i w ogrodzie), sprząta po sobie i pomaga innym w utrzymywaniu porządku,
 - b) zna zagrożenia wynikające z niewłaściwego używania narzędzi i urządzeń technicznych,
 - c) wie, jak należy bezpiecznie poruszać się na drogach (w tym na rowerze) i korzystać ze środków komunikacji; wie, jak trzeba zachować się w sytuacji wypadku, np. umie powiadomić dorosłych, zna telefony alarmowe.

10. Wychowanie fizyczne. Kształtowanie sprawności fizycznej dzieci i edukacja zdrowotna. Uczeń kończący klasę I:

- 1) uczestniczy w zajęciach rozwijających sprawność fizyczną, zgodnie z regułami;
- 2) potrafi:
 - a) chwytać piłkę, rzucać nią do celu i na odległość, toczyć ją i kozłować,
 - b) pokonywać przeszkody naturalne i sztuczne,
 - c) wykonywać ćwiczenia równoważne;
- 3) dba o to, aby prawidłowo siedzieć w ławce, przy stole itp.;
- 4) wie, że choroby są zagrożeniem dla zdrowia i że można im zapobiegać poprzez: szczepienia ochronne, właściwe odżywianie się, aktywność fizyczną, przestrzeganie higieny; właściwie zachowuje się w sytuacji choroby;
- 5) wie, że nie może samodzielnie zażywać lekarstw i stosować środków chemicznych (np. środków czystości, środków ochrony roślin);
- 6) wie, że dzieci niepełnosprawne znajdują się w trudnej sytuacji i pomaga im.
Podane umiejętności dotyczą dzieci o prawidłowym rozwoju fizycznym. Umiejętności dzieci niepełnosprawnych ustala się stosownie do ich możliwości.

11. Etyka. Przybliżanie dzieciom ważnych wartości etycznych na podstawie baśni, bajek i opowiadań, a także obserwacji życia codziennego. Uczeń kończący klasę I:

- 1) przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej (współpracuje w zabawach i w sytuacjach zadaniowych) oraz w świecie dorosłych (grzecznie zwraca się do innych, ustępuje osobom starszym miejsca w autobusie, podaje upuszczony przedmiot itp.);
- 2) wie, że nie można dążyć do zaspokojenia swoich pragnień kosztem innych; nie niszczy otoczenia;
- 3) zdaje sobie sprawę z tego, jak ważna jest prawdomówność, stara się przeciwstawić kłamstwu i obmowie;
- 4) wie, że nie wolno zabierać cudzej własności bez pozwolenia, pamięta o oddawaniu pożyczonych rzeczy i nie niszczy ich;
- 5) niesie pomoc potrzebującym, także w sytuacjach codziennych;
- 6) wie, że ludzie żyją w różnych warunkach i dlatego nie należy chwalić się bogactwem ani nie należy dokuczać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach.

II. Treści nauczania – wymagania szczegółowe na koniec klasy III szkoły podstawowej

1. Edukacja polonistyczna. Uczeń kończący klasę III:

- 1) korzysta z informacji:
 - a) uważnie słucha wypowiedzi i korzysta z przekazywanych informacji,
 - b) czyta i rozumie teksty przeznaczone dla dzieci na I etapie edukacyjnym i wyciąga z nich wnioski,
 - c) wyszukuje w tekście potrzebne informacje i w miarę możliwości korzysta ze słowników i encyklopedii przeznaczonych dla dzieci na I etapie edukacyjnym,
 - d) zna formy użytkowe: życzenia, zaproszenie, zawiadomienie, list, notatka do kroniki; potrafi z nich korzystać;
- 2) analizuje i interpretuje teksty kultury:
 - a) przejawia wrażliwość estetyczną, rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z dziełami literackimi,
 - b) w tekście literackim zaznacza wybrane fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów,
 - c) czyta teksty i recytuje wiersze, z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji,
 - d) ma potrzebę kontaktu z literaturą i sztuką dla dzieci, czyta wybrane przez siebie i wskazane przez nauczyciela książki, wypowiada się na ich temat,
 - e) pod kierunkiem nauczyciela korzysta z podręczników i zeszytów ćwiczeń oraz innych środków dydaktycznych;
- 3) tworzy wypowiedzi:
 - a) w formie ustnej i pisemnej: kilkuzdaniową wypowiedź, krótkie opowiadanie i opis, list prywatny, życzenia, zaproszenie,
 - b) dobiera właściwe formy komunikowania się w różnych sytuacjach społecznych,
 - c) uczestniczy w rozmowach: zadaje pytania, udziela odpowiedzi i prezentuje własne zdanie; poszerza zakres słownictwa i struktur składniowych,

- d) dba o kulturę wypowiedzania się; poprawnie artykułuje głoski, akcentuje wyrazy, stosuje pauzy i właściwą intonację w zdaniu oznajmującym, pytającym i rozkazującym; stosuje formuły grzecznościowe,
- e) dostrzega różnicę pomiędzy literą i głoską; dzieli wyrazy na sylaby; oddziela wyrazy w zdaniu, zdania w tekście,
- f) pisze czytelnie i estetycznie (przestrzega zasad kaligrafii), dba o poprawność gramatyczną, ortograficzną oraz interpunkcyjną,
- g) przepisuje teksty, pisze z pamięci i ze słuchu; w miarę swoich możliwości samodzielnie realizuje pisemne zadania domowe.

2. Język obcy nowożytny. Uczeń kończący klasę III:

- 1) wie, że ludzie posługują się różnymi językami i aby się z nimi porozumieć, trzeba nauczyć się ich języka (motywacja do nauki języka obcego);
- 2) reaguje werbalnie i niewerbalnie na proste polecenia nauczyciela;
- 3) rozumie wypowiedzi ze słuchu:
 - a) rozróżnia znaczenie wyrazów o podobnym brzmieniu,
 - b) rozpoznaje zwroty stosowane na co dzień i potrafi się nimi posługiwać,
 - c) rozumie ogólny sens krótkich opowiadań i baśni przedstawianych także za pomocą obrazów, gestów,
 - d) rozumie sens prostych dialogów w historyjkach obrazkowych (także w nagraniach audio i video);
- 4) czyta ze zrozumieniem wyrazy i proste zdania;
- 5) zadaje pytania i udziela odpowiedzi w ramach wyuczonych zwrotów, recytuje wiersze, rymowanki i śpiewa piosenki, nazywa obiekty z otoczenia i opisuje je, bierze udział w miniprzstawieniach teatralnych;
- 6) przepisuje wyrazy i zdania;
- 7) w nauce języka obcego nowożytnego potrafi korzystać ze słowników obrazkowych, książeczek, środków multimedialnych;
- 8) współpracuje z rówieśnikami w trakcie nauki.

3. Edukacja muzyczna. Uczeń kończący klasę III:

- 1) w zakresie odbioru muzyki:
 - a) zna i stosuje następujące rodzaje aktywności muzycznej:
 - śpiewa w zespole piosenki ze słuchu (nie mniej niż 10 utworów w roku szkolnym); śpiewa z pamięci hymn narodowy,
 - gra na instrumentach perkusyjnych (proste rytmy i wzory rytmiczne) oraz melodycznych (proste melodie i akompaniamenty),
 - realizuje sylabami rytmicznymi, gestem oraz ruchem proste rytmy i wzory rytmiczne; reaguje ruchem na puls rytmiczny i jego zmiany, zmiany tempa, metrum i dynamiki (maszeruje, biega, podskakuje),
 - tańczy podstawowe kroki i figury krakowiaka, polki oraz innego, prostego tańca ludowego,
 - b) rozróżnia podstawowe elementy muzyki (melodia, rytm, wysokość dźwięku, akompaniament, tempo, dynamika) i znaki notacji muzycznej (wyraża ruchowo czas trwania wartości rytmicznych, nut i pauz),

c) aktywnie słucha muzyki i określa jej cechy: rozróżnia i wyraża środkami pozamuzycznymi charakter emocjonalny muzyki, rozpoznaje utwory wykonane: solo i zespołowo, na chór i orkiestrę; orientuje się w rodzajach głosów ludzkich (sopran, bas) oraz w instrumentach muzycznych (fortepian, gitara, skrzypce, trąbka, flet, perkusja); rozpoznaje podstawowe formy muzyczne – AB, ABA (wskazuje ruchem lub gestem ich kolejne części);

2) w zakresie tworzenia muzyki:

a) tworzy proste ilustracje dźwiękowe do tekstów i obrazów oraz improwizacje ruchowe do muzyki,

b) improwizuje głosem i na instrumentach według ustalonych zasad,

c) wykonuje proste utwory, interpretuje je zgodnie z ich rodzajem i funkcją.

4. Edukacja plastyczna. Uczeń kończący klasę III:

1) w zakresie percepcji sztuki:

a) określa swoją przynależność kulturową poprzez kontakt z wybranymi dziełami sztuki, zabytkami i z tradycją w środowisku rodzinnym, szkolnym i lokalnym; uczestniczy w życiu kulturalnym tych środowisk, wie o istnieniu placówek kultury działających na ich rzecz,

b) korzysta z przekazów medialnych; stosuje ich wytwory w swojej działalności twórczej (zgodnie z elementarną wiedzą o prawach autora);

2) w zakresie ekspresji przez sztukę:

a) podejmuje działalność twórczą, posługując się takimi środkami wyrazu plastycznego jak: kształt, barwa, faktura w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni (stosując określone materiały, narzędzia i techniki plastyczne),

b) realizuje proste projekty w zakresie form użytkowych, w tym służące kształtowaniu własnego wizerunku i otoczenia oraz upowszechnianiu kultury w środowisku szkolnym (stosując określone narzędzia i wytwory przekazów medialnych);

3) w zakresie recepcji sztuki:

a) rozróżnia takie dziedziny działalności twórczej człowieka jak: architektura, sztuki plastyczne oraz inne określone dyscypliny sztuki (fotografika, film) i przekazy medialne (telewizja, Internet), a także rzemiosło artystyczne i sztukę ludową,

b) rozpoznaje wybrane dzieła architektury i sztuk plastycznych należące do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury; opisuje ich cechy charakterystyczne (posługując się elementarnymi terminami właściwymi dla tych dziedzin działalności twórczej).

5. Edukacja społeczna. Uczeń kończący klasę III:

1) odróżnia dobro od zła, stara się być sprawiedliwym i prawdomównym; nie krzywdzi słabszych i pomaga potrzebującym;

2) identyfikuje się ze swoją rodziną i jej tradycjami; podejmuje obowiązki domowe i rzetelnie je wypełnia; rozumie, co to jest sytuacja ekonomiczna rodziny, i wie, że trzeba do niej dostosować swe oczekiwania;

- 3) wie, jak należy zachowywać się w stosunku do dorosłych i rówieśników (formy grzecznościowe); rozumie potrzebę utrzymywania dobrych relacji z sąsiadami w miejscu zamieszkania; jest chętny do pomocy, respektuje prawo innych do pracy i wypoczynku;
- 4) jest tolerancyjny wobec osób innej narodowości, tradycji kulturowej itp.; wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa;
- 5) zna prawa ucznia i jego obowiązki (w tym zasady bycia dobrym kolegą), respektuje je; uczestniczy w szkolnych wydarzeniach;
- 6) zna najbliższą okolicę, jej ważniejsze obiekty, tradycje; wie, w jakim regionie mieszka; uczestniczy w wydarzeniach organizowanych przez lokalną społeczność;
- 7) zna symbole narodowe (barwy, godło, hymn narodowy) i najważniejsze wydarzenia historyczne; orientuje się w tym, że są ludzie szczególnie zasłużeni dla miejscowości, w której mieszka, dla Polski i świata;
- 8) wie, jak ważna jest praca w życiu człowieka; wie, jaki zawód wykonują jego najbliżsi i znajomi; wie, czym zajmuje się np. kolejarz, aptekarz, policjant, weterynarz;
- 9) zna zagrożenia ze strony ludzi; potrafi powiadomić dorosłych o wypadku, zagrożeniu, niebezpieczeństwie; zna numery telefonów: pogotowia ratunkowego, straży pożarnej, policji oraz ogólnopolski numer alarmowy 112.

6. Edukacja przyrodnicza. Uczeń kończący klasę III:

- 1) obserwuje i prowadzi proste doświadczenia przyrodnicze, analizuje je i wiąże przyczynę ze skutkiem;
- 2) opisuje życie w wybranych ekosystemach: w lesie, ogrodzie, parku, na łące i w zbiornikach wodnych;
- 3) nazywa charakterystyczne elementy typowych krajobrazów Polski: nadmorskiego, nizinnego, górskiego;
- 4) wymienia zwierzęta i rośliny typowe dla wybranych regionów Polski; rozpoznaje i nazywa niektóre zwierzęta egzotyczne;
- 5) wyjaśnia zależność zjawisk przyrody od pór roku;
- 6) podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody w swoim środowisku; wie, jakie zniszczenia w przyrodzie powoduje człowiek (wypalanie łąk, zaśmiecanie lasów, nadmierny hałas, kłusownictwo);
- 7) zna wpływ przyrody nieożywionej na życie ludzi, zwierząt i roślin:
 - a) wpływ światła słonecznego na cykliczność życia na Ziemi,
 - b) znaczenie powietrza i wody dla życia,
 - c) znaczenie wybranych skał i minerałów dla człowieka (np. węgla i gliny);
- 8) nazywa części ciała i organy wewnętrzne zwierząt i ludzi (np. serce, płuca, żołądek);
- 9) zna podstawowe zasady racjonalnego odżywiania się; rozumie konieczność kontrolowania stanu zdrowia i stosuje się do zaleceń stomatologa i lekarza;
- 10) dba o zdrowie i bezpieczeństwo swoje i innych (w miarę swoich możliwości); orientuje się w zagrożeniach ze strony roślin i zwierząt, a także w zagrożeniach typu burza, huragan, śnieżycy, lawina, powódź itp.; wie, jak trzeba zachować się w takich sytuacjach.

7. Edukacja matematyczna. Uczeń kończący klasę III:

- 1) liczy (w przód i w tył) od danej liczby po 1, dziesiątkami od danej liczby w zakresie 100 i setkami od danej liczby w zakresie 1000;
- 2) zapisuje cyframi i odczytuje liczby w zakresie 1000;
- 3) porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 1000 (słownie i z użyciem znaków $<$, $>$, $=$);
- 4) dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100 (bez algorytmów działań pisemnych); sprawdza wyniki odejmowania za pomocą dodawania;
- 5) podaje z pamięci iloczyn w zakresie tabliczki mnożenia; sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia;
- 6) rozwiązuje łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka (bez przenoszenia na drugą stronę);
- 7) rozwiązuje zadania tekstowe wymagające wykonania jednego działania (w tym zadania na porównywanie różnicowe, ale bez porównywania ilorazowego);
- 8) wykonuje łatwe obliczenia pieniężne (cena, ilość, wartość) i radzi sobie w sytuacjach codziennych wymagających takich umiejętności;
- 9) mierzy i zapisuje wynik pomiaru długości, szerokości i wysokości przedmiotów oraz odległości; posługuje się jednostkami: milimetr, centymetr, metr; wykonuje łatwe obliczenia dotyczące tych miar (bez zamiany jednostek i wyrażeń dwumianowanych w obliczeniach formalnych); używa pojęcia kilometr w sytuacjach życiowych, np. jechaliśmy autobusem 27 kilometrów (bez zamiany na metry);
- 10) waży przedmioty, używając określeń: kilogram, pół kilograma, dekagram, gram; wykonuje łatwe obliczenia, używając tych miar (bez zamiany jednostek i bez wyrażeń dwumianowanych w obliczeniach formalnych);
- 11) odmierza płyny różnymi miarkami; używa określeń: litr, pół litra, ćwierć litra;
- 12) odczytuje temperaturę (bez konieczności posługiwania się liczbami ujemnymi, np. 5 stopni mrozu, 3 stopnie poniżej zera);
- 13) odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII;
- 14) podaje i zapisuje daty; zna kolejność dni tygodnia i miesięcy; porządkuje chronologicznie daty; wykonuje obliczenia kalendarzowe w sytuacjach życiowych;
- 15) odczytuje wskazania zegarów: w systemach: 12- i 24-godzinnych, wyświetlających cyfry i ze wskazówkami; posługuje się pojęciami: godzina, pół godziny, kwadrans, minuta; wykonuje proste obliczenia zegarowe (pełne godziny);
- 16) rozpoznaje i nazywa koła, kwadraty, prostokąty i trójkąty (również nietypowe, położone w różny sposób oraz w sytuacji, gdy figury zachodzą na siebie); rysuje odcinki o podanej długości; oblicza obwody trójkątów, kwadratów i prostokątów (w centymetrach);
- 17) rysuje drugą połowę figury symetrycznej; rysuje figury w powiększeniu i pomniejszeniu; kontynuuje regularność w prostych motywach (np. szlaczki, rozety).

8. Zajęcia komputerowe. Uczeń kończący klasę III:

- 1) umie obsługiwać komputer:
 - a) posługuje się myszą i klawiaturą,
 - b) poprawnie nazywa główne elementy zestawu komputerowego;

- 2) posługuje się wybranymi programami i grami edukacyjnymi, rozwijając swoje zainteresowania; korzysta z opcji w programach;
- 3) wyszukuje i korzysta z informacji:
 - a) przegląda wybrane przez nauczyciela strony internetowe (np. stronę swojej szkoły),
 - b) dostrzega elementy aktywne na stronie internetowej, nawiguje po stronach w określonym zakresie,
 - c) odtwarza animacje i prezentacje multimedialne;
- 4) tworzy teksty i rysunki:
 - a) wpisuje za pomocą klawiatury litery, cyfry i inne znaki, wyrazy i zdania,
 - b) wykonuje rysunki za pomocą wybranego edytora grafiki, np. z gotowych figur;
- 5) zna zagrożenia wynikające z korzystania z komputera, Internetu i multimediiów:
 - a) wie, że praca przy komputerze męczy wzrok, nadwęża kręgosłup, ogranicza kontakty społeczne,
 - b) ma świadomość niebezpieczeństw wynikających z anonimowości kontaktów i podawania swojego adresu,
 - c) stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera, Internetu i multimediiów.

9. Zajęcia techniczne. Uczeń kończący klasę III:

- 1) zna środowisko techniczne na tyle, że:
 - a) orientuje się w sposobach wytwarzania przedmiotów codziennego użytku („jak to zrobiono?”): meble, domy, samochody, sprzęt gospodarstwa domowego,
 - b) rozpoznaje rodzaje maszyn i urządzeń: transportowych (samochody, statki, samoloty), wytwórczych (narzędzia, przyrządy), informatycznych (komputer, laptop, telefon komórkowy); orientuje się w rodzajach budowli (budynki mieszkalne, biurowe, przemysłowe, mosty, tunele, wieże) i urządzeń elektrycznych (latarka, prądnica rowerowa),
 - c) określa wartość urządzeń technicznych z punktu widzenia cech użytkowych (łatwa lub trudna obsługa), ekonomicznych (tanie lub drogie w zakupie i użytkowaniu), estetycznych (np. ładne lub brzydkie);
- 2) realizuje „drogę” powstawania przedmiotów od pomysłu do wytworu:
 - a) przedstawia pomysły rozwiązań technicznych: planuje kolejne czynności, dobiera odpowiednie materiały (papier, drewno, metal, tworzywo sztuczne, materiały włókiennicze) oraz narzędzia,
 - b) rozumie potrzebę organizowania działania technicznego: pracy indywidualnej i zespołowej,
 - c) posiada umiejętności:
 - odmierzania potrzebnej ilości materiału,
 - cięcia papieru, tektury itp.,
 - montażu modeli papierowych i z tworzyw sztucznych, korzystając z prostych instrukcji i schematów rysunkowych, np. buduje latawce, makiety domów, mostów, modele samochodów, samolotów i statków,
 - w miarę możliwości, montażu obwodów elektrycznych, szeregowych i równoległych z wykorzystaniem gotowych zestawów;

- 3)** dba o bezpieczeństwo własne i innych:
- a) utrzymuje ład i porządek w miejscu pracy,
 - b) właściwie używa narzędzi i urządzeń technicznych,
 - c) wie, jak należy bezpiecznie poruszać się po drogach (w tym na rowerze) i korzystać ze środków komunikacji; wie, jak trzeba zachować się w sytuacji wypadku.

10. Wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna. Uczeń kończący klasę III:

- 1)** w zakresie sprawności fizycznej:
- a) realizuje marszobiegi trwające co najmniej 15 minut,
 - b) umie wykonać próbę siły mięśni brzucha oraz próbę gibkości dolnego odcinka kręgosłupa;
- 2)** w zakresie treningu zdrowotnego:
- a) przyjmuje pozycje wyjściowe i ustawienia do ćwiczeń oraz wykonuje przewrót w przód,
 - b) skacze przez skakankę, wykonuje przeskoki jednonóż i obunóż nad niskimi przeszkodami,
 - c) wykonuje ćwiczenia równoważne bez przyboru, z przyborem i na przyrządzie;
- 3)** w zakresie sportów całego życia i wypoczynku:
- a) posługuje się piłką: rzuca, chwytą, kozłuje, odbija i prowadzi ją,
 - b) jeździ np. na rowerze, wrotkach; przestrzega zasad poruszania się po drogach,
 - c) bierze udział w zabawach, minigrach i grach terenowych, zawodach sportowych, respektując reguły i podporządkowując się decyzjom sędziego,
 - d) wie, jak należy zachować się w sytuacjach zwycięstwa i radzi sobie z porażkami w miarę swoich możliwości;
- 4)** w zakresie bezpieczeństwa i edukacji zdrowotnej:
- a) dba o higienę osobistą i czystość odzieży,
 - b) wie, jakie znaczenie dla zdrowia ma właściwe odżywianie się oraz aktywność fizyczna,
 - c) wie, że nie może samodzielnie zażywać lekarstw i stosować środków chemicznych niezgodnie z przeznaczeniem,
 - d) dba o prawidłową postawę, np. siedząc w ławce, przy stole,
 - e) przestrzega zasad bezpiecznego zachowania się w trakcie zajęć ruchowych; posługuje się przyborami sportowymi zgodnie z ich przeznaczeniem,
 - f) potrafi wybrać bezpieczne miejsce do zabaw i gier ruchowych; wie, do kogo zwrócić się o pomoc w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia.

11. Etyka. Uczeń kończący klasę III:

- 1)** rozumie, że ludzie mają równe prawa, niezależnie od tego, gdzie się urodzili, jak wyglądają, jaką religię wyznają, jaki mają status materialny; okazuje szacunek osobom starszym;
- 2)** zastanawia się nad tym, na co ma wpływ, na czym mu zależy, do czego może dążyć, nie krzywdząc innych; stara się nieść pomoc potrzebującym;
- 3)** wie, na czym polega prawdomówność i jak ważna jest odwaga przeciwstawiania się kłamstwu i obmowie; potrafi z tej perspektywy oceniać zachowania bohaterów baśni, opowiadań, legend, komiksów;

- 4) wie, że nie można zabierać cudzej własności i stara się tego przestrzegać; wie, że należy naprawić wyrządzoną szkodę; dostrzega, kiedy postaci z baśni, opowiadań, legend, komiksów nie przestrzegają reguły „nie kradnij”;
- 5) starannie dobiera przyjaciół i pielęgnuje przyjaźnie w miarę swoich możliwości;
- 6) wie, że jest częścią przyrody, chroni ją i szanuje; nie niszczy swojego otoczenia.

12. Język mniejszości narodowej lub etnicznej. Uczeń kończący klasę III:

- 1) odbiera wypowiedzi:
 - a) uważnie słucha przekazywanych informacji i korzysta z nich,
 - b) czyta ze zrozumieniem teksty literackie oraz informacyjne dostępne na I etapie edukacyjnym,
 - c) wyciąga wnioski z przesłanek zawartych w tekście,
 - d) wyszukuje w tekście potrzebne informacje, stara się korzystać ze słowników i encyklopedii,
 - e) stosuje i zna rolę form użytkowych (np. życzenia, zaproszenie, zawiadomienie, list, notatka do kroniki) i grzecznościowych w kontaktach międzyludzkich;
- 2) tworzy wypowiedzi:
 - a) wypowiada się w różnych formach języka mówionego i pisanego (kilkuzdaniowa wypowiedź, krótkie opowiadanie i opis, list, życzenia, zaproszenie),
 - b) przejawia wrażliwość estetyczną w wypowiedziach inspirowanych twórczością dla dzieci; tworzy, przekształca i rozwija swoje wypowiedzi,
 - c) dobiera właściwe formy komunikowania się w różnych sytuacjach społecznych,
 - d) uczestniczy w rozmowach: zadaje pytania, udziela odpowiedzi i prezentuje własne zdanie,
 - e) zna alfabet: rozróżnia litery, głoski i znaki fonetyczne; dzieli wyrazy na sylaby; oddziela wyrazy w zdaniu, oddziela zdania w tekście i poprawnie je zapisuje (zgodnie z elementarnymi zasadami ortografii i interpunkcji),
 - f) pisze czytelnie i estetycznie,
 - g) przepisuje teksty, pisze z pamięci i ze słuchu; w miarę swoich możliwości samodzielnie realizuje pisemne zadania domowe,
 - h) rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z tekstami literackimi i innymi tekstami kultury;
- 3) analizuje i interpretuje teksty kultury:
 - a) w tekście literackim wybiera określone fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów,
 - b) czyta i recytuje, z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji,
 - c) wykorzystuje teksty literackie do tworzenia wypowiedzi kreatywnych,
 - d) czyta wskazane teksty literackie i wypowiada się na ich temat,
 - e) jest przygotowany do w miarę samodzielnego korzystania z podręczników i zeszytów ćwiczeń oraz innych środków dydaktycznych.

13. Język regionalny – język kaszubski. Uczeń kończący klasę III:

- 1) poznaje elementy przyrody, kultury materialnej i duchowej Kaszub (podczas zajęć i podczas wycieczek):
 - a) buduje swoją świadomość językową w zakresie języka kaszubskiego,

- b) wie, że ludzie posługują się różnymi językami,
- c) wie, że Kaszuby to region o bogatej historii, charakterystycznej przyrodzie, ciekawym ukształtowaniu geograficznym;
- 2)** odbiera wypowiedzi w języku kaszubskim i wykorzystuje pod kierunkiem nauczyciela informacje w nich zawarte; rozumie proste i krótkie wypowiedzi ustne o tematyce związanej z życiem codziennym:
 - a) obdarza uwagą rówieśników i dorosłych, słucha ich wypowiedzi i chce zrozumieć, co przekazują,
 - b) rozumie sens pisanego oraz czytania i orientuje się w oznaczeniach: uproszczone rysunki, piktogramy, znaki informacyjne i napisy, strzałki,
 - c) interesuje się książką i czytaniem; słucha w skupieniu czytanych utworów (baśni, opowiadań, wierszy, krótkich historyjek),
 - d) rozumie proste polecenia w języku kaszubskim i właściwie na nie reaguje,
 - e) rozumie sens opowiedzianych w języku kaszubskim historyjek, gdy są wspierane obrazkami, gestami, przedmiotami,
 - f) uważnie słucha przekazywanych informacji i korzysta z nich,
 - g) rozumie wypowiedzi ze słuchu: rozróżnia dźwięki w wyrazach o podobnym brzmieniu; rozpoznaje zwroty stosowane na co dzień; rozumie ogólny sens krótkich oraz łatwych opowiadań i baśni kaszubskich przedstawionych za pomocą obrazów, gestów i przedmiotów; rozumie sens prostych dialogów w historyjkach obrazkowych (także w nagraniach audio i video);
- 3)** powtarza słowa i proste wypowiedzi w języku kaszubskim; posługuje się podstawowym zasobem środków językowych:
 - a) mówi tak, aby inni rozumieli to, co chce powiedzieć,
 - b) posiada umiejętność pisania i czytania w zakresie wszystkich liter alfabetu kaszubskiego,
 - c) czyta proste, krótkie teksty przeznaczone dla dzieci na I etapie edukacyjnym,
 - d) pisze proste, krótkie zdania, ze szczególnym uwzględnieniem estetyki i poprawności graficznej pisma,
 - e) zna podstawowe pojęcia z zakresu wiedzy o języku, jak: alfabet, litera, głoska, sylaba, wyraz, zdanie: rozróżnia litery i głoski; dzieli wyrazy na sylaby; oddziela wyrazy w zdaniu, zdania w tekście i poprawnie je zapisuje (zgodnie z elementarnymi zasadami ortografii i interpunkcji),
 - f) nazywa obiekty w najbliższym otoczeniu,
 - g) czyta ze zrozumieniem proste teksty literackie przeznaczone dla dzieci na I etapie edukacyjnym,
 - h) przepisuje teksty, pisze z pamięci,
 - i) rozszerza zasób słownictwa;
- 4)** ilustruje usłyszany tekst:
 - a) uczestniczy w dramacie, ilustruje zachowania bohatera literackiego lub wymyślonego – mimiką, gestem, ruchem,
 - b) rozumie umowne znaczenie rekwizytu i umie posłużyć się nim w odgrywanej scenie,
 - c) tworzy ilustracje do przeczytanego tekstu;

- 5) wygłasza z pamięci krótkie teksty w języku kaszubskim:
- a) recytuje wierszyki i rymowanki, śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego,
 - b) czyta i recytuje teksty kaszubskie, z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji.

Zalecane warunki i sposób realizacji

1. Dla zapewnienia ciągłości wychowania i kształcenia, nauczyciele uczący w klasie I szkoły podstawowej powinni znać podstawę programową wychowania przedszkolnego.
2. Należy zadbać o adaptację dzieci do warunków szkolnych, w tym o ich poczucie bezpieczeństwa. Czas trwania okresu adaptacyjnego określa nauczyciel, biorąc pod uwagę potrzeby dzieci.
3. Sale lekcyjne powinny składać się z dwóch części: edukacyjnej (wyposażonej w tablicę, stoliki itp.) i rekreacyjnej (odpowiednio do tego przystosowanej). Zalecane jest wyposażenie sal w pomoce dydaktyczne i przedmioty potrzebne do zajęć (np. liczmany), sprzęt audiowizualny, komputery z dostępem do Internetu, gry i zabawki dydaktyczne, kąciki tematyczne (np. przyrody), biblioteczkę itp. Uczeń powinien mieć możliwość pozostawienia w szkole części swoich podręczników i przyborów szkolnych.
4. Wskazane jest, aby edukacja w klasach I–III szkoły podstawowej odbywała się w zespołach rówieśniczych liczących nie więcej niż 26 osób.
5. Edukacja w klasach I–III szkoły podstawowej realizowana jest w formie kształcenia zintegrowanego. Ze względu na prawidłowości rozwoju umysłowego dzieci, treści nauczania powinny narastać i rozszerzać się w układzie spiralnym, tzn., że w każdym następnym roku edukacji wiadomości i umiejętności nabyte przez ucznia mają być powtarzane i pogłębiane, a potem rozszerzane.
6. W klasach I–III szkoły podstawowej edukację dzieci powierza się jednemu nauczycielowi. Prowadzenie zajęć z zakresu edukacji muzycznej, plastycznej, wychowania fizycznego, zajęć komputerowych i języka obcego nowożytnego można powierzyć nauczycielom posiadającym odpowiednie kwalifikacje. Zajęcia z zakresu edukacji zdrowotnej mogą być realizowane z udziałem specjalisty z zakresu zdrowia publicznego lub dietetyki, pielęgniarki lub higienistki szkolnej.
7. Edukacja polonistyczna. W początkowym okresie nauki kontynuowany jest rozpoczęty w przedszkolu proces kształtowania dojrzałości dzieci do nauki czytania i pisania. Umiejętności te kształtuje się według wybranej metody, dbając o łączenie czytania z pisaniami. W klasie I szkoły podstawowej około połowy czasu przeznaczonego na edukację polonistyczną uczniowie mogą zajmować się rysowaniem i pisaniami, siedząc przy stolikach. Trzeba też pamiętać o tym, że klasa I jest pierwszym etapem nauki czytania i pisania, a umiejętności te są intensywnie kształtowane w klasie II i III tak, aby uczniowie kończący klasę III wykazali się umiejętnościami określonymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych w zakresie I etapu edukacyjnego.
8. Ważnym celem edukacji polonistycznej jest rozwijanie u dzieci zamiłowania do czytelnictwa poprzez słuchanie pięknego czytania i rozmawianie o przeczytanych utworach oraz korzystanie z bibliotek (np. biblioteki szkolnej). Dobór utworów ma uwzględnić następujące gatunki literatury dziecięcej: baśnie, bajki,

legendy, opowiadania, wiersze, komiksy – przy wyborze należy kierować się realnymi umiejętnościami czytelnictwa dzieci, a także potrzebami wychowawczymi i edukacyjnymi. Dzieci powinny uczyć się na pamięć wierszy, fragmentów prozy, tekstów piosenek itp.

9. Edukacja matematyczna. W pierwszych miesiącach nauki w centrum uwagi jest wspomaganie rozwoju czynności umysłowych ważnych dla uczenia się matematyki. Dominującą formą zajęć są w tym czasie zabawy, gry i sytuacje zadaniowe, w których dzieci manipulują specjalnie dobranymi przedmiotami, np. liczmanami. Następnie dba się o budowanie w umysłach dzieci pojęć liczbowych i sprawności rachunkowych na sposób szkolny. Dzieci mogą korzystać z zeszytów ćwiczeń najwyżej przez jedną czwartą czasu przeznaczanego na edukację matematyczną. Przy układaniu i rozwiązywaniu zadań trzeba zadbać o wstępną matematyzację: dzieci rozwiązują zadania matematyczne, manipulując przedmiotami lub obiektami zastępczymi, potem zapisują rozwiązanie.
10. Wiedza przyrodnicza nie może być kształtowana wyłącznie na podstawie pakietów edukacyjnych, informacji z Internetu oraz z innych tego typu źródeł. Edukacja przyrodnicza powinna być realizowana także w naturalnym środowisku poza szkołą. W sali lekcyjnej powinny być kąciki przyrody. Jeżeli w szkole nie ma warunków do prowadzenia hodowli roślin i zwierząt, trzeba organizować dzieciom zajęcia w ogrodzie botanicznym, w gospodarstwie rolnym itp.
11. Zajęcia komputerowe należy rozumieć dosłownie jako zajęcia z komputerami, prowadzone w korelacji z pozostałymi obszarami edukacji. Należy zadbać o to, aby w sali lekcyjnej było kilka kompletnych zestawów komputerowych z oprogramowaniem odpowiednim do wieku, możliwości i potrzeb uczniów. Komputery w klasach I–III szkoły podstawowej są wykorzystywane jako urządzenia, które wzbogacają proces nauczania i uczenia się o teksty, rysunki i animacje tworzone przez uczniów, kształtują ich aktywność (gry i zabawy), utrwalają umiejętności (programy edukacyjne na płytach i w sieci), rozwijają zainteresowania itp. Uczniom klas I–III należy umożliwić korzystanie ze szkolnej pracowni komputerowej. Zaleca się, aby podczas zajęć uczeń miał do swojej dyspozycji osobny komputer z dostępem do Internetu.
12. Język obcy nowożytny. Zalecane jest organizowanie dzieciom również pozalekcyjnych form nauki języka obcego nowożytnego, np. zajęć w szkolnym klubie, spotkań czytelniczych w bibliotece, seansów filmowych w świetlicy szkolnej itp.
13. Edukacja muzyczna. Oprócz zajęć typowo muzycznych zaleca się włączanie muzyki do codziennych zajęć szkolnych jako tła tematu przy organizacji aktywności ruchowej, w celu wyciszenia itp.
14. Wychowanie fizyczne. Zaleca się, aby zajęcia z dziećmi prowadzone były na boisku, w sali gimnastycznej itp. Czas realizacji tego obszaru kształcenia ma być przeznaczony na rozwijanie sprawności fizycznej uczniów.
15. Etyka. Ze względu na specyfikę dziecięcego rozumowania, w trakcie zajęć z etyki zaleca się analizę zachowania postaci literackich (z baśni, bajek, opowiadań itp.), filmowych i telewizyjnych. Uniknie się wówczas kłopotów wychowawczych wynikających z nadmiernej, nieuzasadnionej i pochopnej nieraz krytyki wydarzeń z udziałem rówieśników.

16. Doceniając rolę edukacji zdrowotnej, treści z tego zakresu umieszczono w wielu obszarach kształcenia, np. w obszarze wychowania fizycznego, edukacji przyrodniczej i edukacji społecznej. Ze względu na dobro uczniów, należy zadbać, aby rozumieli oni konieczność oraz mieli nawyk dbania o zdrowie swoje i innych. Powinni także wiedzieć, do kogo zwrócić się w razie konieczności udzielania pierwszej pomocy.
17. Każde dziecko jest uzdolnione. Nauczyciel ma odkryć te uzdolnienia i je rozwijać. W trosce o to, aby dzieci odczuwały satysfakcję z działalności twórczej, trzeba stwarzać im warunki do prezentowania swych osiągnięć, np. muzycznych, wokalnych, recytatorskich, tanecznych, sportowych, konstrukcyjnych.
18. Odpowiednio do istniejących potrzeb szkoła organizuje:
 - 1) zajęcia opiekuńcze zapewniające dzieciom interesujące spędzanie czasu, przyjazną atmosferę i bezpieczeństwo;
 - 2) zajęcia zwiększające szanse edukacyjne uczniów zdolnych oraz uczniów mających trudności w nauce.

3

Główne założenia edukacji wczesnoszkolnej w świetle konstruktywistycznej teorii uczenia się

Czas między 3. a 10. rokiem życia dziecka cechuje ogromna dynamika i zmienność. Z tego wynika konieczność przygotowania odpowiedniej, trafnej odpowiedzi edukacyjnej uwzględniającej indywidualny profil rozwojowy dziecka. Ta pedagogiczna odpowiedź to między innymi właściwy program nauczania i wychowania, spełniający warunki ciągłości i adekwatności wobec specyfiki rozwojowej dzieci w młodszym wieku szkolnym. Jest to koncepcja pracy z dzieckiem określana jako edukacja promująca rozwój.

Wobec powszechnej krytyki realizowanego w praktyce modelu edukacji, konieczny jest nowy sposób myślenia o szeroko pojętym wychowaniu, obejmujący również nauczanie i kształcenie. Model taki uwzględnia logikę rozwoju dziecka, dostrzega jego mocne strony, składające się na indywidualny profil rozwoju.

W nowoczesnym ujęciu na aktywność dziecka w procesie wczesnej edukacji należy patrzeć nie tylko jako na podstawowy wyznacznik rozwoju, ale także jako na jedną z najważniejszych jego potrzeb i naturalną właściwość powiązaną z innymi potrzebami, jak np. potrzeba ruchu i działania, potrzeby społeczne, potrzeby poznawcze czy wreszcie potrzeby biologiczne. **Dlatego w edukacji promującej rozwój ważne jest traktowanie aktywności dziecka jako naturalnej drogi poznawania i przekształcania świata, inaczej mówiąc – jako naturalnej drogi uczenia się.**

Koncepcja edukacji promującej rozwój dziecka ujmuje ten rozwój szeroko – jako rozwój osobowości oraz zdobywanie wiedzy i umiejętności. Sprzyjać rozwojowi mogą tylko takie sytuacje i działania, które mają określony cel. Komunikacja nauczyciela z uczniem ma charakter dialogowy, mediacyjny. Bardzo istotne jest środowisko wychowawcze, w którym odbywa się proces gromadzenia doświadczeń.

W projektowaniu nowej koncepcji edukacji ważne jest przyjęcie określonej teorii rozwoju dziecka i wynikającej z niej wizji dziecka, wyznaczenie roli nauczyciela w jego rozwoju, opracowanie właściwego programu i sposobów badania efektów pracy.

Pedagogika konstruktywistyczna, promująca aktywność i interaktywność, stanowi fundament programu „Szkoła na miarę”.

W założeniach pedagogiki konstruktywistycznej celem uczenia się nie jest rejestrowanie, utrwalanie i reprodukcja przekazywanych przez nauczyciela wiadomości i zalgorytmizowanie umiejętności (tzw. edukacja monologowa), lecz konstruowanie wiedzy przez podmiot uczący się (tzw. edukacja dialogowa). Aby konstruować wiedzę, dziecko musi mieć możliwość negocjacji znaczeń ustalonych w kulturze i twórcze ich rekonstruowanie. **Powstająca w ten sposób w jego umyśle wiedza ma charakter dialogowy, dynamiczny, emancypacyjny, głęboko eksploruje doświadczenie**

rzeczywistości przez jednostkę i daje prawo do własnego rozumienia świata z jednoczesną osobistą odpowiedzialnością za owe rozumienie⁵.

Wśród badaczy – psychologów, pedagogów i socjologów – dominuje obecnie pogląd, że poznawana rzeczywistość nie jest w umyśle bezpośrednim odzwierciedleniem realnej rzeczywistości ani jej wierną kopią. Każda czynność poznawcza prowadzi do przekształcania nadchodzących informacji. Nasze poznawanie, uczenie się ma charakter czynny, a nie bierny. **Odkrycie konstruktywnego charakteru czynności poznawczych stało się ważnym filarem koncepcji konstruktywistycznego podejścia do procesu edukacyjnego⁶.**

Zgodnie z założeniami konstruktywistów uczenie się jest aktywnym procesem tworzenia nowych modeli i reprezentacji rzeczywistości. Przy czym należy podkreślić, na co zwraca uwagę J. Piaget (1981), że we wczesnych fazach rozwoju poznawczego modele te mają charakter konkretny i odnoszą się do realnych przedmiotów i sytuacji. W toku manipulacji kształtujące się schematy poznawcze, operacje myślowe stopniowo ulegają interioryzacji. Dziecko zaczyna posługiwać się, jak dorosły, tylko inaczej, we właściwy sobie sposób indukcją, dedukcją, wnioskowaniem, uogólnianiem. Dzięki intelektualnym narzędziom poznania, do których należy między innymi język, eksploruje otaczającą je rzeczywistość.

Główne idee edukacji elementarnej wyznaczone konstruktywistyczną teorią uczenia się, zawierają się w tym, że⁷:

- uczeń postrzegany jest jako niepowtarzalna istota ze swoistym, indywidualnym tempem i logiką rozwoju, z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi, strategią nabywania osobistych kompetencji;
- proces rozwoju osobowego dziecka ujmowany jest jako aktywna rekonstrukcja jego osobistych doświadczeń;
- stymulacja rozwojowa dziecka zachodzi głównie poprzez podejmowanie atrakcyjnych i zróżnicowanych zadań, które wykraczają poza aktualne, dobrze przez nie opanowane standardy zachowań;
- uczenie zachodzi w społecznym i naturalnym dla dziecka kontekście, bliskim jego codziennej aktywności życiowej;
- stwarzane są dziecku maksymalnie sprzyjające warunki do aktywnego nabywania i rozwijania wielorakich kompetencji z zakresu wszystkich aspektów jego osobowości;
- edukacja rozpoczyna się od miejsca, momentu rozwojowego ucznia, w którym znajduje się dziecko ze swoją wiedzą i osobistym rozumieniem otaczającego świata, a także stopniem rozwoju struktur poznawczych;
- w toku edukacji dziecko doświadcza autonomii i sukcesu oraz nabiera wiary we własne możliwości, a także buduje zaufanie do ludzi, z pomocy których może zawsze skorzystać.

Te idee staraliśmy się wykorzystać w konstrukcji naszego programu.

⁵ D. Klus-Stańska, *Edukacja elementarna a rozwój kompetencji poznawczych dzieci*. [w:] *Edukacja elementarna. Podstawy teoretyczne – wybrane zagadnienia*, K. Lubomirska (red.), Wyd. CODN, Warszawa 2005.

⁶ K. Lubomirska (red.), op. cit.

⁷ R. Michalak, *Konstruktywistyczna perspektywa założonego modelu edukacji elementarnej*. [w:] K. Lubomirska (red.), op. cit.; s. 108.

4 Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Zadaniem szkoły jest kształtowanie u uczniów postaw sprzyjających ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, w poszanowaniu tradycji i kultury własnego narodu, a także innych kultur i tradycji.

Działalność edukacyjna szkoły jest określona przez:

- szkolny zestaw programów nauczania,
- program wychowawczy szkoły,
- program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska.

Obok zadań wychowawczych, dydaktycznych i profilaktycznych szkoła ma również obowiązek prowadzenia działań opiekuńczych dostosowanych do istniejących potrzeb dzieci i środowiska.

Zadaniem szkoły w I etapie edukacyjnym jest⁸:

- 1) realizowanie programu nauczania skoncentrowanego na dziecku, jego indywidualnym tempie rozwoju i możliwościach uczenia się;
- 2) respektowanie trójpodmiotowości oddziaływań wychowawczych i kształcących: uczeń – szkoła – dom rodzinny;
- 3) rozwijanie predyspozycji i zdolności poznawczych dziecka;
- 4) kształtowanie u dziecka pozytywnego stosunku do nauki oraz rozwijanie ciekawości w poznawaniu otaczającego świata i w dążeniu do prawdy;
- 5) poszanowanie godności dziecka; zapewnienie mu przyjaznych, bezpiecznych i zdrowych warunków do nauki i zabawy, działania indywidualnego i zespołowego, rozwijania samodzielności oraz odpowiedzialności za siebie i najbliższe otoczenie, ekspresji plastycznej, muzycznej i ruchowej, aktywności badawczej, a także działalności twórczej;
- 6) wyposażenie dziecka w umiejętność czytania i pisania, w wiadomości i sprawności matematyczne potrzebne w sytuacjach życiowych i szkolnych oraz przy rozwiązywaniu problemów;
- 7) dbałość o to, aby dziecko mogło nabywać wiedzę i umiejętności potrzebne do rozumienia świata, w tym zagwarantowanie mu dostępu do różnych źródeł informacji i możliwości korzystania z nich;
- 8) sprzyjanie rozwojowi cech osobowości dziecka koniecznych do aktywnego i etycznego uczestnictwa w życiu społecznym.

⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, załącznik 2 „Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych”, s. 4 (dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17).

Cele kształcenia i wychowania

Podstawowe cele kształcenia i wychowania w edukacji wczesnoszkolnej służą wskazaniu drogi prowadzącej do stymulowania wszechstronnego i harmonijnego rozwoju dzieci, sposobów zaspokajania ich wielostronnych potrzeb rozwojowych, sposobów nabywania umiejętności i sprawności radzenia sobie w nowych sytuacjach, będących wyrazem postępu i zmian zachodzących w otaczającym świecie. Celem edukacji wczesnoszkolnej jest więc wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, etycznym, fizycznym i estetycznym. Ważne jest również aby wychowanie dziecka było przygotowaniem do życia w zgodzie z samym sobą, ludźmi i przyrodą. Należy zadbać o to, aby dziecko potrafiło odróżnić dobro od zła, było świadome przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz rozumiało konieczność dbania o przyrodę. Jednocześnie dąży się do ukształtowania systemu wiadomości i umiejętności potrzebnych dziecku do poznawania i rozumienia świata, radzenia sobie w codziennych sytuacjach oraz do kontynuowania nauki w klasach IV–VI szkoły podstawowej⁹.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych w trakcie procesu kształcenia ogólnego w szkole podstawowej, a więc również w edukacji wczesnoszkolnej, należą:

- czytanie – rozumiane jako czynność oraz jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i przetwarzania tekstów w zakresie umożliwiającym zdobywanie wiedzy, rozwój emocjonalny, intelektualny i moralny oraz uczestnictwo w życiu społeczeństwa;
- myślenie matematyczne – rozumiane jako umiejętność prowadzenia elementarnych rozumowań matematycznych i umiejętność korzystania z podstawowych narzędzi matematyki;
- myślenie naukowe – rozumiane jako umiejętność formułowania wniosków z empirycznych sposobów poznawania przyrody i społeczeństwa;
- komunikacja – rozumiana jako umiejętność porozumiewania się w mowie i piśmie w języku ojczystym i obcym;
- znajomość technologii informacyjno-komunikacyjnych – rozumiana jako umiejętność posługiwania się nowoczesnymi narzędziami i technikami komunikacyjnymi, służącymi wyszukiwaniu informacji i korzystaniu z nich;
- umiejętności w zakresie samodzielnego zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania i rozwijania swoich zainteresowań oraz przygotowania do dalszej edukacji;
- umiejętności w zakresie pracy zespołowej oraz współpracy z grupą zadaniową i szeroko pojętą społecznością szkoły, miejscowości, regionu, kraju.

Istotnym zadaniem szkoły podstawowej i obowiązkiem każdego nauczyciela jest kształcenie umiejętności posługiwania się językiem polskim, dbałość o systematyczne wzbogacanie zasobu słownictwa oraz przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Aby przygotować uczniów do samokształcenia, świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji,

⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, załącznik 2 „Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych”, s. 4 (dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17).

szkoła powinna zapewniać im dostęp do dobrze wyposażonej biblioteki szkolnej i zasobów multimedialnych.

Ważne zadanie szkoły to również edukacja zdrowotna, której celem jest kształtowanie nawyku dbałości o zdrowie i higienę oraz umiejętności tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu.

Cele kształcenia i wychowania w ramach poszczególnych edukacji

Edukacja polonistyczna

- sprawne komunikowanie się z uwzględnieniem sytuacji, osób i reguł konwersacji,
- opanowanie czytania i pisania jako form komunikowania się,
- umiejętne przekazywanie doznań i przeżyć związanych ze światem realnym i inspirowanych literaturą,
- czytanie ze zrozumieniem jako przygotowanie do korzystania z różnych źródeł wiedzy,
- zainteresowanie książką i rozbudzenie zapału czytelniczych,
- pisanie z wykorzystaniem znajomości elementarnych zasad pisowni,
- bogacenie słownika czynnego i biernego,
- posługiwanie się różnymi formami wypowiedzi pisemnej,
- umiejętne wypowiadanie się w małych formach teatralnych.

Edukacja muzyczna

- rozbudzenie zainteresowania muzyką i przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w życiu muzycznym,
- kształtowanie potrzeby muzykowania (indywidualnego lub zespołowego) i obcowania z muzyką,
- rozwój wyobraźni i ekspresji muzycznej (wszystkie formy aktywności),
- kształcenie umiejętności muzycznych: wokalnych, instrumentalnych, percepcyjnych,
- uwrażliwianie na piękno kultury narodowej.

Edukacja plastyczna

- wyróżnianie i stosowanie podstawowych środków wyrazu plastycznego na płaszczyźnie i w przestrzeni,
- posługiwanie się podstawowymi narzędziami i materiałami w wyrażaniu sytuacji realnych i fantastycznych, własnych myśli i uczuć, inspirowanych literaturą i muzyką,
- organizowanie warsztatu własnej pracy, ekonomiczne wykorzystywanie materiałów,
- rozróżnianie podstawowych dziedzin sztuk plastycznych, postaci i funkcji dzieł z tych dziedzin,
- budzenie przynależności kulturowej poprzez kontakt ze sztuką oraz tradycjami regionalnymi i narodowymi.

Edukacja społeczna (z etyką)

- odkrywanie zainteresowań, akceptacja siebie i swoich potrzeb oraz praw i potrzeb innych ludzi,
- dobre komunikowanie się z innymi w społeczności dziecięcej i w świecie dorosłych,
- przestrzeganie reguł i umiejętne współdziałanie oraz współżycie w grupie,
- budowanie świata wartości kształtujących postawy obywatelskie, tj.: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista i szacunek dla innych,
- sprawne korzystanie z dziedzictwa kultury narodowej, europejskiej i światowej.

Edukacja przyrodnicza

- rozbudzanie ciekawości świata, obserwowania i badania najbliższego otoczenia,
- rozumienie i poszanowanie świata roślin i zwierząt, określanie swojego miejsca i związków ze światem przyrody,
- kształtowanie wrażliwości i odpowiedzialności za swoje zachowania wobec przyrody,
- poznawanie zjawisk i obiektów przyrody żywej i nieożywionej, służących potrzebom człowieka lub stanowiących zagrożenia,
- obserwowanie i charakteryzowanie zjawisk atmosferycznych, dostosowywanie własnych aktywności do panujących warunków pogodowych.

Edukacja matematyczna

- rozumienie pojęć i wykonywanie czynności umysłowych związanych z rozwiązywaniem problemów matematycznych,
- świadome i sprawne rachowanie, radzenie sobie w sytuacjach życiowych wymagających formułowania i obliczania działań matematycznych,
- dostrzeganie i określanie zależności między osobami i przedmiotami znajdującymi się w przestrzeni,
- uważne słuchanie różnych komunikatów i reagowanie zgodne z ich treścią,
- logiczne myślenie w rozwiązywaniu problemów matematycznych, przekładanie sytuacji konkretnych na język symboli matematycznych,
- praktyczne stosowanie zdobytej wiedzy (porządkowanie, mierzenie, ważenie, kupowanie i płacenie, odczytywanie wskazań zegara i termometru, posługiwanie się kalendarzem i dostrzeganie rytmiczności w organizacji czasu).

Zajęcia komputerowe

- znajomość budowy stanowiska komputerowego i umiejętne posługiwanie się klawiaturą i myszą,
- posługiwanie się komputerem w podstawowym zakresie: uruchamianie programów, wykonywanie podstawowych zadań w wybranym programie graficznym i tekstowym,
- bezpieczne korzystanie z komputera, stosowanie się do obowiązujących ograniczeń,
- umiejętne korzystanie z komputera, Internetu i multimediów jako źródeł informacji.

Zajęcia techniczne

- planowanie czynności, organizowanie warsztatu pracy (materiałów i narzędzi), rozumienie wartości pracy w życiu człowieka,
- stosowanie podstawowych zasad bezpieczeństwa i higieny pracy oraz udzielania pierwszej pomocy,
- posługiwanie się narzędziami i urządzeniami technicznymi, korzystanie z prostej informacji technicznej,
- wykonywanie przedmiotów użytkowych i montowanie modeli urządzeń technicznych,
- rozumienie wpływu sił przyrody i ich znaczenia w rozwoju myśli technicznej.

Wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna

- rozumienie potrzeby aktywności fizycznej i jej wpływu na sprawność organizmu,
- doskonalenie sprawności fizycznej w różnych formach aktywności ruchowej,
- kształtowanie nawyku prawidłowej postawy ciała w różnych sytuacjach życiowych,
- doskonalenie umiejętności gimnastycznych i lekkoatletycznych rozwijających naturalne formy ruchu: biegi, skoki, rzuty, czworakowanie, przetaczanie i wspinanie,
- rozumienie wpływu aktywności ruchowej, hartowania, racjonalnego żywienia i profilaktyki medycznej na właściwy rozwój i sprawne funkcjonowanie organizmu,
- poznawanie i przestrzeganie zasad rywalizacji sportowej oraz zasad bezpieczeństwa podczas zabaw ruchowych prowadzonych w różnych warunkach.

5

Planowanie zajęć w klasach I–III w kontekście założeń konstruktywizmu

Treści kształcenia ujęte w „Podstawie programowej” oraz opracowanym na jej bazie programie podlegają interpretacji nauczycieli. Znając cele zapisane w postaci przewidywanych efektów wymagań, nauczyciele (korzystając ze swojej pedagogicznej autonomii) dobierają niezbędne komponenty i aranżują środowiska rozwojowo-wychowawcze – planują zajęcia edukacyjne z dziećmi. Bardzo ważnymi elementami strukturalnymi szeroko rozumianego środowiska są także podręczniki, zeszyty ćwiczeń, płyty oraz materiały do pracy w domu wkomponowane w proces gromadzenia doświadczeń i konstruowania wiedzy przez uczniów.

Zadaniem nauczyciela jest wykorzystanie nowej podstawy programowej w projektowaniu drogi edukacyjnej ucznia prowadzącej do uzyskania przewidywanych efektów, tj. zdobywania wiedzy, umiejętności i społecznie akceptowanych zachowań. Niezwykle istotną kwestią jest określenie tematyki zajęć, która stanowi obszar orientacyjny, nie ma charakteru zamkniętego, lecz pozostawia nauczycielowi swobodę w zakresie doboru materiału potrzebnego do osiągnięcia zakładanych celów edukacyjnych. Tematyka kształcenia w klasach I–III uwzględnia następujące kręgi tematyczne:

- Poznaję siebie i moją rodzinę
- Poznaję szkołę, a w niej koleżanki i kolegów
- Poznaję moje miejsce zamieszkania i moją miejscowość
- Poznaję moją Ojczyznę
- Poznaję wspólnotę państw w Europie
- Poznaję świat i wszechświat

Poznanie treści obejmujących wymienione kręgi zsynchronizowane jest z kalendarzem przyrody oraz wydarzeniami z życia osobistego, rodzinnego i szkolnego ucznia.

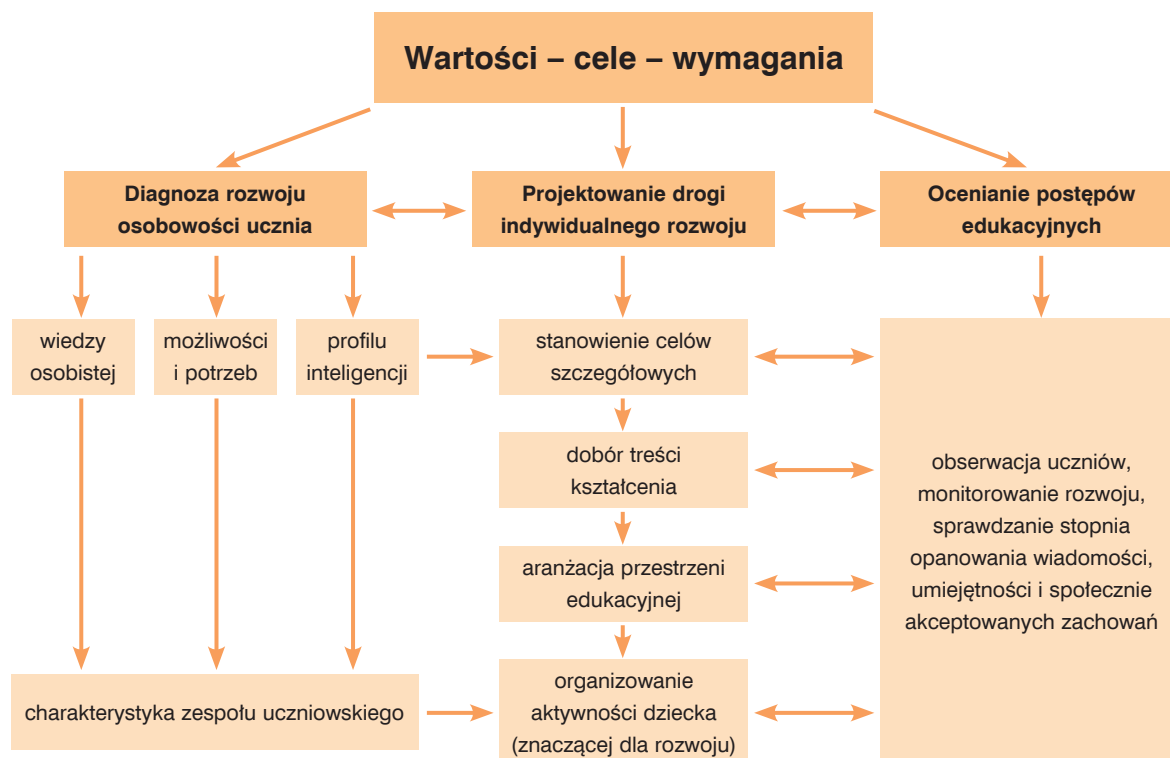
Proces planowania edukacji wczesnoszkolnej w kontekście założeń konstruktywizmu ilustruje schemat 1.

Warto w szczególności zaakcentować dwie kwestie: orientację na wartości i diagnozę z wykorzystaniem obserwacji. Edukację „ku wartościom” należy rozumieć jako ofertę aksjologiczną, konkurencyjną wobec jednostronnego wychowania, częściej pojmowanego wyłącznie dydaktycznie i, niestety, zbyt technologicznie (behawioralnie)¹⁰. Edukację „ku wartościom” należy rozumieć (...) jako najważniejszy cel

¹⁰ T. Janicka-Panek, *Stanowienie celów dydaktyczno-wychowawczych w zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej*. ITeE – WODN, Radom-Skierniewice 2007.

wychowania dzieci i młodzieży, będący równocześnie wychowaniem do podstawowych wartości moralnych, wspólnotowych, obyczajowych, a więc normatywnych, zapewniających ład społeczny i stanowiących fundament formowania odpowiednich przekonań i postaw¹¹.

Obserwacja i jej dokumentowanie jest zadaniem podstawowym; wyznacza cel, porządkuje, (...) skłania do refleksji. Zapisany w dokumencie ministerialnym wymóg dokumentowania wyników obserwacji podyktowany został słusznymi argumentami merytorycznymi¹².

Schemat 1. Organizowanie aktywności uczniów klas 1–3 w ujęciu konstruktywistycznym (T. Janicka-Panek, 2009)

¹¹ K. Stanek, *Wychowanie do wartości*. [w:] *Czas na wychowanie, Główne konteksty i uwarunkowania*. B. Piątkowska (red.), Wydawnictwo PWSZ im. Angelusa Silesiusa, Wałbrzych 2009; s. 102.

¹² M. Karwowska-Struczyk, *Dialogii psychologii rozwojowej i edukacji – szanse i zagrożenia*. [w:] K. Lubomirska (red.), op. cit., s. 133.

Treści kształcenia w pakietach

Na szaro zaznaczono przewidywane efekty przypisane następującym treściom:

- 1) wykraczającym ponad podstawę programową;
- 2) trudniejszym, przewidywanym do osiągnięcia przez uczniów o szybkim tempie pracy

Treści nauczania w pakiecie „Elementarz XXI wieku” w klasie pierwszej i przewidywane efekty edukacyjne

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Elementarz XXI wieku”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
<p>polonistyczna</p> <p>Wspomaganie rozwoju umysłowego w zakresie wypowiedziania się. Dbalność o kulturę języka. Początkowa nauka czytania i pisania. Kształtowanie umiejętności wypowiedziania się w małych formach teatralnych.</p>	<p>1. W zakresie umiejętności społecznych warunkujących porozumiewanie się i kulturę języka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – słuchanie wypowiedzi – uczestniczenie w rozmowie <p>– zadawanie pytań i udzielanie odpowiedzi</p> <p>– samodzielne wypowiedzianie się na podany temat</p> <p>2. W zakresie umiejętności czytania i pisania:</p>	<ul style="list-style-type: none"> – obdarza uwagą rówieśników i dorosłych – słucha wypowiedzi innych i stara się zrozumieć, co przekazują – uczestniczy w rozmowach na tematy związane z życiem rodzinnym i szkolnym bierze udział w rozmowach inspirowanych literaturą – rozmawia w kulturalny sposób, zwracając się bezpośrednio do rozmówcy dostosowuje ton głosu do sytuacji (nie mówi zbyt głośno), mówi na temat – jasno komunikuje swoje potrzeby, spostrzeżenia, odczucia – zadaje pytania i odpowiada na pytania innych osób – udziela komunikatywnej odpowiedzi <p>– mówi na tematy związane z życiem rodzinnym i szkolnym oraz inspirowane literaturą</p> <p>– dostosowuje ton głosu do sytuacji, np. nie mówi zbyt głośno</p> <p>– komunikuje w jasny sposób swoje spostrzeżenia, potrzeby, odczucia</p> <p>– systematycznie wzbogaca słownictwo czynne</p> <p>– rozumie sens kodowania i dekodowania informacji</p> <p>– odczytuje uproszczone rysunki, piktogramy, znaki informacyjne i napisy</p> <p>– wypowiada się na temat ilustracji</p> <p>– opowiada treść historyjek obrazkowych</p> <p>– zna wszystkie litery alfabetu</p> <p>– porządkuje we właściwej kolejności ilustracje historyjek obrazkowych</p> <p>– opowiada treść historyjek obrazkowych, dostrzegając związki przyczynowo-skutkowe</p> <p>– uzupełnia brakującą ilustrację historyjki obrazkowej</p> <p>– czyta i rozumie proste, krótkie teksty</p>

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Elementarz XXI wieku”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, szczególnie akceptowane zachowania)
muzyczna Wychowanie do odbioru i tworzenia muzyki: śpiewanie i muzykowanie, słuchanie i rozumienie.	3. W zakresie umiejętności wypowiedziania się w małych formach teatralnych:	<ul style="list-style-type: none"> – przestrzega zasad kaligrafii – dba o estetykę i poprawność graficzną pisma – przepisuje wyrazy i proste, krótkie zdania – pisze poprawnie z pamięci wyrazy czyste fonetycznie – pisze poprawnie z pamięci wyrazy i krótkie, proste zdania – pisze ze słuchu wyrazy i krótkie, proste zdania o fonetycznej pisowni – postuluje się ze zrozumieniem określeniami: wyraz, głoska, litera, samogłoska, spółgłoska, sylaba, zdanie – stosuje wielką literę na początku i kropkę na końcu zdania – stosuje wielką literę w pisowni nazw własnych – imion, nazwisk, nazw miast, rzek, ulic – słucha w skupieniu czytanych utworów – wymienia postacie występujące w wysłuchanym tekście – potrafi odpowiadać na pytania dotyczące treści słuchanych tekstów – interesuje się książką i czytaniem – korzysta z pakietów edukacyjnych i innych pomocy dydaktycznych pod kierunkiem nauczyciela – wyszukuje w tekście podręcznikowym określone wyrazy (np. ze wskazaną literą) – czyta poprawnie opracowane teksty podręcznikowe – wyszukuje w tekście potrzebne informacje – wyszukuje w tekście zdania będące odpowiedzią na pytania nauczyciela – w miarę swych możliwości czyta lektury wskazane przez nauczyciela – uczestniczy w zabawie teatralnej – ilustruje mimiką, gestem i ruchem zachowania bohatera literackiego lub wymyślonego – rozumie umowne znaczenie rekwizytu i umie posłużyć się nim w odgrywanej scenie – odtwarza z pamięci teksty dla dzieci, np.: krótkie rymowanki, wiersze, piosenki, fragmenty prozy – powtarza głosem proste melodie – wykonuje śpiewanki i rymowanki tematyczne – śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru – realizuje proste tematy rytmiczne (tataizacją, ruchem całego ciała) – odtwarza proste rytmy głosem i na instrumentach perkusyjnych – rozpoznaje brzmienie fortepianu, gitary – zna i potrafi zagrać 5 dźwięków: sol, mi, la, re, do – zna podstawowe kroki krakowiaka
	<ul style="list-style-type: none"> – pisanie – stosowanie poprawności graficznej i zasad kaligrafii – podstawowe pojęcia z zakresu wiedzy o języku – postulowanie się w praktyce elementarnymi zasadami ortografii – uważne słuchanie i rozumienie tekstów czytanych przez dorosłych – zainteresowanie książką i rozwijanie umiejętności czytelnicy 	
	1. W zakresie wychowania do odbioru muzyki:	

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Elementarz XXI wieku”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, skutecznie akceptowane zachowania)
	<ul style="list-style-type: none"> – sluchanie, zabawy przy muzyce 	<ul style="list-style-type: none"> – świadomie i aktywnie słucha muzyki, potem wyraża swe doznania werbalnie i niewerbalnie – wyraża nastroj i charakter muzyki, płaśając i tańcząc – reaguje na zmianę tempa i dynamiki
	<ul style="list-style-type: none"> – uczestniczenie w koncertach i innych prezentacjach muzycznych – rozumienie 	<ul style="list-style-type: none"> – kulturalnie zachowuje się na koncercie – potrafi przyjąć właściwą postawę podczas śpiewania hymnu narodowego – wyraża nastroj i charakter muzyki, płaśając i tańcząc – wykonuje akompaniament na instrumentach perkusyjnych do muzyki – tworzy własne proste melodie do rymowanek i haseł – tworzy dźwiękowe ilustracje
	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznawanie i odczytywanie znaków muzycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, że muzykę można zapisać i odczytać – zna 5 dźwięków – potrafi rozpoznać i nazwać niektóre znaki muzyczne (ćwierćnuty, ósemki, pauzę ćwierćnotową) – układa proste rytmy z klocków rytmicznych
<p>plastyczna Poznanie architektury, malarstwa i rzeźby. Wyrażanie własnych myśli i uczuć w różnorodnych formach plastycznych. Przygotowanie do korzystania z medialnych środków przekazu.</p>	<p>1. W zakresie rozpoznawania wybranych dziedzin sztuki:</p> <ul style="list-style-type: none"> – architektura (także architektura zieleni) – malarstwo <p>2. W zakresie wyrażania własnych myśli i uczuć w różnorodnych formach plastycznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tworzenie prac w technikach przestrzennych – ilustrowanie różnych scen i sytuacji 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje wybrane dziedziny sztuki: architekturę (także architekturę zieleni), malarstwo, rzeźbę, grafikę – wypowiada się na ich temat – wypowiada się w różnych technikach plastycznych na płaszczyźnie – posługuje się takimi środkami wyrazu plastycznego, jak kształt, barwa, faktura – wykonuje prace malarskie i graficzne, typowe dla sztuki ludowej regionu, w którym mieszka – wypowiada się w różnych technikach, tworząc przestrzenne prace plastyczne (wykonuje rzeźby w plastelinie, glinie, modelinie i in.) – wykonuje proste rekwizyty (lalka, pacynka itp.) i wykorzystuje je w małych formach teatralnych – tworzy przedmioty charakterystyczne dla sztuki ludowej regionu, w którym mieszka – ilustruje sceny i sytuacje (realne i fantastyczne) inspirowane wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem, muzyką – w miarę możliwości korzysta z narzędzi medialnych w swojej działalności twórczej
<p>3. W zakresie przygotowania do korzystania z medialnych środków przekazu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – stosowanie narzędzi multimedialnych w realizacji własnych zadań twórczych 	<ul style="list-style-type: none"> – w miarę możliwości korzysta z narzędzi medialnych w swojej działalności twórczej

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Elementarz XXI wieku”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, szczególnie akceptowane zachowania)
<p>społeczna z etyką Wychowanie do zgodnego współdziałania z rówieśnikami i dorosłymi. Przybliżanie dzieciom ważnych wartości etycznych na podstawie baśni, bajek i opowiadań, a także obserwacji życia codziennego.</p>	<p>1. W zakresie odróżniania dobra i zła w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odróżnianie dobra i zła w kontaktach z dorosłymi i rówieśnikami <p>- współpraca z innymi i przestrzeganie reguł</p> <p>- troska o własne bezpieczeństwo i ochrona innych</p> <p>2. W zakresie kształtowania poczucia przynależności do rodziny i społeczności lokalnej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uświadamianie roli rodziny w życiu jednostki - poznawanie relacji rodzinnych i obowiązków z nich wynikających <p>- dostosowywanie oczekiwań własnych do realiów ekonomicznych rodziny</p> <p>- zdobywanie wiadomości na temat swojej miejscowości i jej mieszkańców</p> <p>3. W zakresie wychowania patriotycznego w poczuciu przynależności do kraju i Europy (Unii Europejskiej):</p> <ul style="list-style-type: none"> - kształtowanie tożsamości narodowej - wychowanie w poczuciu przynależności do społeczności i kultury europejskiej 	<p>- potrafi odróżnić, co jest dobre i wartościowe w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi</p> <p>- wie, że warto być odważnym, mądrym i pomagać potrzebującym</p> <p>- wie, że nie należy kłamać lub zatajać prawdy</p> <p>- zdaje sobie sprawę z tego, jak ważna jest prawdomówność, stara się przeciwdziałać kłamstwu i obmowie</p> <p>- wie, że nie wolno zabierać cudzej własności bez pozwolenia, pamięta o oddawaniu pożyczonych rzeczy i nie niszczy ich</p> <p>- współpracuje z innymi w zabawie, nauce szkolnej i w sytuacjach życiowych</p> <p>- przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej i w świecie dorosłych</p> <p>- grzecznie zwraca się do innych w szkole, w domu i na ulicy</p> <p>- jest uczynny i uprzejmy wobec innych</p> <p>- wie, że nie wolno zabierać cudzej własności bez pozwolenia</p> <p>- pamięta o oddawaniu pożyczonych rzeczy i nie niszczy ich</p> <p>- wie, gdzie można bezpiecznie organizować zabawy, a gdzie nie można i dlaczego</p> <p>- zna niektóre zagrożenia ze strony innych ludzi, wie, do kogo i w jaki sposób należy się zwrócić o pomoc</p> <p>- niesie pomoc potrzebującym, także w sytuacjach codziennych</p> <p>- wie, że nie można dążyć do zaspokojenia swoich pragnień kosztem innych i kosztem niszczenia otoczenia</p> <p>- wie, co wynika z przynależności do swojej rodziny</p> <p>- zna relacje rodzinne między najbliższymi</p> <p>- wywiązuje się z powinności wobec nich</p> <p>- wie, że nie należy dążyć do zaspokajania swoich pragnień kosztem innych członków rodziny</p> <p>- rozumie, że pieniądze otrzymuje się za pracę</p> <p>- potrafi dostosować własne oczekiwania do realiów ekonomicznych rodziny</p> <p>- wie, że ludzie żyją w różnych warunkach i dlatego nie należy chwalić się bogactwem ani dukać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach</p> <p>- potrafi wymienić status administracyjny swojej miejscowości (wieś, miasto)</p> <p>- określa podobieństwa i różnice między krajobrazami wiejskim i miejskim</p> <p>- zna pracę ludzi w swojej miejscowości (wybrane zawody)</p> <p>- wie, do kogo może się zwrócić się o pomoc</p> <p>- wie, jakiej jest narodowości i że mieszka w Polsce</p> <p>- zna symbole narodowe (flaga, godło, hymn)</p> <p>- wie, że Polska znajduje się w Europie</p> <p>- rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej</p>

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Elementarz XXI wieku”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
<p>przyrodnicza Wychowanie do rozumienia i poszanowania przyrody żywej i nieożywionej</p>	<p>1. W zakresie rozumienia i poszanowania świata roślin i zwierząt:</p>	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wymienić i rozpoznać wybrane środowiska przyrodnicze; na podstawie ilustracji wymienia warunki, którymi różnią się te środowiska (ze szczególnym uwzględnieniem środowisk otaczających dziecko – las, pole, park, sad i ogród) – rozpoznaje rośliny i zwierzęta żyjące w takich środowiskach przyrodniczych, jak park, las, sad i ogród (działka) – odróżnia gatunki (popularne i znane z otoczenia, hodowli, gospodarstwa, lektur, wycieczki do zoo) na podstawie ich charakterystycznych cech – rozpoznaje i odróżnia drzewo, krzew (na podstawie ogólnej budowy i cech charakterystycznych) – zna części ciała zwierząt (na podstawie gatunków domowych i hodowlanych) – umie wymienić i wskazać na ilustracji główne części roślin – zna podstawowe etapy rozwoju roślin – przy pomocy nauczyciela przeprowadza obserwacje przyrodnicze w terenie – gromadzi, segreguje i zabezpiecza zbiory przyrodnicze według wskazań nauczyciela – rejestruje wybrane wyniki obserwacji (za pomocą symboli rysunkowych lub prostego zapisu) – uczestniczy w projektowaniu wycieczki; przy pomocy nauczyciela określa sposoby przygotowania do realizacji wytyczonych celów (zabranie opakowań do zabezpieczania zbiorów, przygotowanie odpowiedniej odzieży itd.) – wie, jakie są warunki konieczne do rozwoju roślin i zwierząt w gospodarstwach domowych, w szkolnych uprawach i hodowlach – na podstawie informacji dotyczących hodowli zwierząt określa podstawowe warunki konieczne do rozwoju zwierząt (pokarm, powietrze, schronienie, odpoczynek itd.), podejmuje próby porównania ich z własnymi potrzebami – potrafi pielęgnować rośliny i zwierzęta w klasie oraz prowadzić zespolowo i pod kierunkiem nauczyciela proste uprawy i hodowle (w kątku przyrody) – zna sposoby przystosowania zwierząt do poszczególnych pór roku (odloty ptaków, zapadanie w sen zimowy) – potrafi przyporządkować wybrane rośliny i zwierzęta do poznanych środowisk przyrodniczych (wybór na podstawie obserwacji prowadzonych podczas wycieczek, pracy w ogródku szkolnym, lektury) – wie, jaki pożytek przynoszą zwierzęta środowisku (np. niszczenie szkodników przez ptaki, zapylanie kwiatów przez owady, spulchnianie gleby przez dżdżownice) – zna niebezpieczeństwa grożące ze strony roślin (trujące owoce, liście, grzyby) – wie, że niektóre zwierzęta mogą być groźne dla człowieka (np. niebezpieczne i chore zwierzęta), potrafi zachować należyłą ostrożność w kontakcie z nimi – zna zagrożenia ze strony zjawisk przyrodniczych (burza, huragan, powódź, pożar) – wie, jak zachować się w sytuacji zagrożenia
	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznawanie roślin i zwierząt, obserwacje przyrodnicze w terenie 	
	<ul style="list-style-type: none"> – poznawanie warunków koniecznych do rozwoju roślin i zwierząt 	
	<ul style="list-style-type: none"> – poznawanie korzyści, jakie przynoszą środowisku zwierzęta – poznawanie zagrożeń dla człowieka ze strony przyrody 	

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Elementarz XXI wieku”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, szczególnie akceptowane zachowania)
	<ul style="list-style-type: none"> - rozumienie i stosowanie w praktyce zasad ochrony środowiska przyrodniczego - rozumienie znaczenia wody w życiu ludzi, roślin i zwierząt - rozpoznawanie i nazywanie zjawisk atmosferycznych - poznawanie pór roku i wskazywanie typowych dla nich zachowań ludzi i zwierząt - obserwowanie pogody i rozumienie jej prognoz 	<ul style="list-style-type: none"> - chroni przyrodę (nie śmieci, szanuje rośliny, zachowuje ciszę w parku i w lesie) - zna zagrożenia dla środowiska ze strony człowieka (wypalanie ściernisk, spalanie śmieci, zatrucie powietrza i wód, pożary lasów, wyrzucanie odpadów) - pomaga zwierzętom przetrwać zimę, upalne lato - wie, że należy oszczędzać wodę i segregować śmieci - rozumie sens stosowania opakowań ekologicznych - wie, jakie znaczenie ma woda w życiu ludzi, zwierząt i roślin - rozumie konieczność podlewania roślin w uprawach i pojenia zwierząt w hodowli - potrafi zilustrować doświadczenie, w którym w hodowli roślinnej zabrakło wody - nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku - zna zagrożenia ze strony niektórych zjawisk atmosferycznych i wie, jak zachowywać się w sytuacji zagrożenia - zna sposoby przystosowania się zwierząt do poszczególnych pór roku: odloty ptaków, zapadanie w sen zimowy, przyloty ptaków - rozumie potrzebę pomagania zwierzętom podczas zimy i upalnego lata - ubiera się stosownie do pory roku, nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody - obserwuje pogodę i prowadzi obrazkowy kalendarz pogody - zna kolejność pór roku, potrafi wymienić różnice w pogodzie między poszczególnymi porami roku (m.in. nazywa związane z nimi zjawiska atmosferyczne) - wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu lub w telewizji - stosuje się do komunikatów o pogodzie, ubiera się odpowiednio do pogody - podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody
<p>matematyczna</p> <p>Wspomaganie rozwoju umysłowego oraz kształtowanie wiadomości i umiejętności matematycznych dzieci</p>	<p>1. W zakresie czynności umysłowych ważnych dla uczenia się matematyki:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określanie położenia przedmiotów (na, pod, obok, za, przed, wyżej, niżej, na górze, na dole) w przestrzeni i na kartce - klasyfikacja, porównywanie i porządkowanie obiektów 	<ul style="list-style-type: none"> - określa położenie przedmiotów w przestrzeni - określa położenie obiektów względem obranego obiektu - ustawia przedmioty zgodnie z podanymi warunkami - orientuje się na kartce, aby odnajdować informacje (np. w prawym górnym rogu) i rysować strzałki we właściwym kierunku - klasyfikuje obiekty, tworzy kolekcje (np.: zwierzęta, zabawki, rzeczy do ubrania) - układa obiekty (np. patyczki) w serie rosnące i malejące, numeruje je - wybiera obiekt w serii, wskazuje następne i poprzednie - porównuje przedmioty o cechach przeciwstawnych - porównuje liczebność utworzonych kolekcji i zbiorów zastępczych - ustala równoliczność mimo obserwowanych zmian w układzie elementów porównywanych zbiorów - w sytuacjach trudnych i wymagających wysiłku intelektualnego zachowuje się rozumnie, dąży do wykonania zadania

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Elementarz XXI wieku”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, szczególnie akceptowane zachowania)
	<ul style="list-style-type: none"> wyprowadzanie kierunków od siebie i innych osób (prawa i lewa strona, po prawej stronie, na lewo od) 	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela lewą i prawą stronę swojego ciała wyprowadza kierunki od siebie (po prawej stronie, na lewo od) określa prawą i lewą stronę drugiej osoby, stojącej tyłem i przodem wyprowadza kierunki od innej osoby orientuje się na kartce, aby odnajdować informacje i rysować strzałki we właściwym kierunku
	<ul style="list-style-type: none"> dostrzeganie regularności i zjawiska symetrii w otoczeniu i na rysunku 	<ul style="list-style-type: none"> dostrzega symetrię (np. w rysunku motyla) zauważa zjawisko symetrii w figurach geometrycznych i niektórych elementach otoczenia kontynuuje regularny wzór (np. szlaczek) dostrzega stałe następstwa i regularność zauważa, że jedna figura jest powiększeniem lub pomniejszeniem drugiej uzupełnia rysunek według osi symetrii
	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznawanie figur geometrycznych i tworzenie rytmów 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje i nazywa figury: koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt układa figury z patyczków tworzy figury z gumy do skakania oraz na geoplanie klasyfikuje figury według podanej (jednej) cechy dostrzega i kontynuuje powtarzające się sekwencje układa rytmy z przedmiotów, klocek i modeli figury
<p>2. W zakresie liczenia i sprawności rachunkowych:</p>	<ul style="list-style-type: none"> pojęcie liczby i liczenie obiektów 	<ul style="list-style-type: none"> sprawnie liczy obiekty (dostrzega regularność dziesiętkowego systemu liczenia) wymienia kolejne liczebniki od wybranej liczby, także wspak (zakres do 20) zapisuje liczby cyframi (zakres do 10) rozumie pojęcie liczby w aspekcie głównym, porządkowym i miarowym zapisuje cyframi liczby do 20 zapisuje dziesiątkami liczby do 100 rozpoznaje liczby do 100, liczy dziesiątkami
	<ul style="list-style-type: none"> poznawanie i stosowanie w praktyce działań 	<ul style="list-style-type: none"> wyznacza sumy i różnice, manipulując obiektami wykonuje dodawanie i odejmowanie w zbiorach zastępczych sprawnie dodaje i odejmuje w zakresie 10, poprawnie zapisuje te działania radzi sobie w sytuacjach życiowych, których pomyślne zakończenie wymaga dodawania lub odejmowania oblicza i zapisuje proste działania z okienkiem
	<ul style="list-style-type: none"> zadania tekstowe 	<ul style="list-style-type: none"> rozwiązuje manipulacyjnie proste zadania matematyczne wyrażone jako konkretne sytuacje, przedstawione na rysunkach lub w treści podanej słownie zapisuje rozwiązanie zadania z treścią przedstawionego słownie w konkretnej sytuacji stosuje zapis cyfrowy i znaki działań w rozwiązywaniu zadań z treścią układa zadania do sytuacji, ilustracji, działania zadania z treścią przedstawioną słownie potrafi przedstawić czynnościowo

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Elementarz XXI wieku”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, skutecznie akceptowane zachowania)
	<p>3. W zakresie pomiaru:</p> <ul style="list-style-type: none"> - długości - ciężaru - płynów - czasu 	<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje pomiarów dowolnie obraną wspólną miarą, porównuje wyniki - mierzy długości, postępując się linijką - porównuje długości obiektów - wazy przedmioty - różnicuje przedmioty lżejsze i cięższe - wie, że towar w sklepie jest pakowany również według wagi - odmierza płyny kubkiem i miarką litrową - manipulacyjnie (przelewając) porównuje ilości płynów, wskazuje więcej, mniej, tyle samo - nazywa dni tygodnia i miesiące w roku - orientuje się, do czego służy kalendarz, i potrafi z niego korzystać - rozpoznaje czas na zegarze w zakresie, który pozwala orientować się w ramach czasowych zajęć szkolnych i obowiązków domowych
	<p>4. W zakresie obliczeń pieniężnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> - znajomość monet i banknotów - 1 gr, 2 gr, 5 gr, 10 gr, 20 gr, 50 gr - wie, że 1 zł to 100 gr - zna wartość nabywczą monet - wie, co to jest dług i rozumie konieczność spłacenia go - radzi sobie w sytuacjach kupna i sprzedaży - układa i rozwiązuje proste zadania z treścią o kupowaniu i placeniu
zajęcia komputerowe	<p>1. W zakresie posługiwania się komputerem</p> <p>2. W zakresie bezpieczeństwa pracy z komputerem</p>	<ul style="list-style-type: none"> - obsługa komputera - zdrowotne i wychowawcze ograniczenia w korzystaniu z komputera - wie, jak trzeba korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia - stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera
zajęcia techniczne Wychowanie do techniki (poznawanie urządzeń, obsługiwane i szanowanie ich) i działalność konstrukcyjna dzieci.	<p>1. W zakresie wychowania technicznego:</p> <p>- działalność konstrukcyjna dzieci</p>	<ul style="list-style-type: none"> - zna ogólne zasady działania urządzeń domowych (mikser, odkurzacz, zegar, sokowirówka, czajnik elektryczny, suszarka do włosów) - posługuje się urządzeniami domowymi, nie psując ich - wie, jak ludzie wykorzystywali dawniej i jak wykorzystują dziś siły przyrody (wiatr, wodę) - wykonuje prace papierowe zgodnie z podaną instrukcją (wycina, zagina, skleja) - buduje z różnorodnych przedmiotów dostępnych w otoczeniu, np. szafas, namiot, wagę, tor przeszkód - konstruuje urządzenia techniczne z gotowych zestawów do montażu, np. dźwigi, samochody, samoloty, statki, domy - majsterkuje, wykonując np. latawce, wiatraczki, tratwy

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Elementarz XXI wieku”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, szczególnie akceptowane zachowania)
	2. W zakresie dbałości o bezpieczeństwo własne i innych:	<ul style="list-style-type: none"> – zna zagrożenia wynikające z niewłaściwego używania narzędzi i urządzeń technicznych – wie, jak bezpiecznie poruszać się po drogach (również na rowerze) – zna zasady bezpiecznego i prawidłowego korzystania z środków komunikacji – orientuje się, jak należy zachować się w sytuacji wypadku, np. powiadomić dorosłych – utrzymuje porządek wokół siebie (stolik, sala zabaw, szatnia, ogród) – sprząta po sobie i pomaga innym w utrzymywaniu porządku
Wychowanie fizyczne Kształtowanie sprawności fizycznej dzieci i edukacja zdrowotna	1. W zakresie kształtowania sprawności fizycznej	<ul style="list-style-type: none"> – chwyci piłkę, rzuci nią do celu – sprawnie pokonuje przeszkody naturalne i sztuczne – wykonuje ćwiczenia równoważne – pokonuje wyznaczone odległości marszem, biegiem, na czworakach – uczestniczy w zajęciach rozwijających sprawność fizyczną, zgodnie z regułami
	2. W zakresie elementów edukacji zdrowotnej:	<ul style="list-style-type: none"> – dba o prawidłowy sposób siedzenia w ławce, przy stole itp. – wie, że choroby są zagrożeniem dla zdrowia – wie, że chorobom można zapobiegać poprzez: właściwe odżywianie się, aktywność fizyczną i przestrzeganie higieny, szczepienia ochronne – właściwie zachowuje się w sytuacji choroby – wie, że nie może samodzielnie zażywać leków ani stosować środków chemicznych, np. środków czystości
	– zasady zachowania wobec niepełnosprawnych	<ul style="list-style-type: none"> – wie, że dzieci niepełnosprawne znajdują się w trudnej sytuacji, pomaga im

Uwaga! Materiały zawierające treści nauczania w pakiecie „Elementarz XXI wieku” w klasie 2 i 3 znajdują się na płycie dołączonej do programu.

Treści nauczania w pakiecie „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!” w klasie pierwszej i przewidywane efekty edukacyjne

Na szaro zaznaczono przewidywane efekty przypisane następującym treściom:

- 1) wykraczającym ponad podstawę programową;
- 2) trudniejszym, przewidywanym do osiągnięcia przez uczniów o szybkim tempie pracy

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
<p>polonistyczna</p> <p>Wspomaganie rozwoju umysłowego w zakresie wypowiedania się. Dbłość o kulturę języka. Początkowa nauka czytania i pisania. Kształtowanie umiejętności wypowiedania się w małych formach teatralnych.</p>	<p>1. W zakresie umiejętności społecznych warunkujących porozumiewanie się i kulturę języka:</p> <ul style="list-style-type: none"> - słuchanie wypowiedzi - uczestniczenie w rozmowie - zadawanie pytań i udzielanie odpowiedzi - samodzielne wypowiedzanie się na podany temat 	<ul style="list-style-type: none"> - obdarza uwagę rówieśników i dorosłych - słucha wypowiedzi innych i chce zrozumieć, co przekazują - uczestniczy w rozmowach na tematy związane z życiem rodzinnym i szkolnym - bierze udział w rozmowach inspirowanych literaturą - komunikuje w jasny sposób swoje spostrzeżenia, potrzeby, odczucia - rozmawia w kulturalny sposób, zwracając się bezpośrednio do rozmówcy - dostosowuje ton głosu do sytuacji (nie mówi zbyt głośno), mówi na temat - zadaje pytania i odpowiada na pytania innych osób - udziela komunikatywnej odpowiedzi
<p>2. W zakresie umiejętności czytania i pisania:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - kodowanie i odkodowywanie informacji - uważne słuchanie i rozumienie tekstów czytanych przez dorosłych - rozwijanie zainteresowań i umiejętności czytelnich - pisanie – przestrzeganie zasad kaligrafii - postępowanie się w praktyce elementarnymi zasadami ortografii - rozumienie podstawowych pojęć z zakresu wiedzy o języku 	<ul style="list-style-type: none"> - mówi na tematy związane z życiem rodzinnym i szkolnym oraz inspirowane literaturą - wyraża w czytelny sposób emocje, jakie wywołuje tematyka wypowiedzi - systematycznie wzbogaca słownictwo czynne - rozumie sens kodowania i dekodowania informacji - odczytuje uproszczone rysunki, piktogramy, znaki informacyjne i napisy - zna wszystkie litery alfabetu - odtwarza poprawnie kształty wszystkich liter - czyta i rozumie opracowane proste, krótkie teksty podręcznikowe - przepisuje i pisze z pamięci wyrazy i krótkie, proste zdania - słucha w skupieniu czytanych utworów - odpowiada na pytania dotyczące treści słuchanych tekstów - interesuje się książką i czytaniem - czyta proste i krótkie teksty - w miarę możliwości czyta lektury wskazane przez nauczyciela - korzysta z pakietów edukacyjnych i innych pomocy dydaktycznych pod kierunkiem nauczyciela - dba o estetykę i poprawność graficzną pisma - stosuje wielką literę i kropkę w zdaniach - stosuje wielką literę w pisowni nazw własnych – imiona, nazwiska - postępuje się ze zrozumieniem określeniami: wyraz, głoska, litera, sylaba, zdanie - dzieli wyrazy na sylaby, oddziela wyrazy w zdaniu

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
	<ul style="list-style-type: none"> - praktyczne stosowanie poprawności gramatycznej i stylistycznej w wypowiedziach pisemnych 	<ul style="list-style-type: none"> - pod kierunkiem nauczyciela układa i zapisuje proste zdanie - stosuje właściwy szyk wyrazów w zdaniu
	<p>3. W zakresie umiejętności wypowiadania się w małych formach teatralnych:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w zabawach teatralnych - ilustruje mimiką, gestem i ruchem zachowania bohatera literackiego lub wymyślonego - rozumie umowne znaczenie rekwizytu i umie postąpić z nim w odgrywanej scenie - odtwarza z pamięci teksty dla dzieci, np.: wiersze, piosenki, fragmenty prozy
<p>muzyczna Wychowanie do odbioru i tworzenia muzyki: śpiewanie i muzykowanie, słuchanie i rozumienie.</p>	<p>1. W zakresie wychowania do odbioru muzyki:</p> <ul style="list-style-type: none"> - śpiewanie <p>muzykowanie</p> <ul style="list-style-type: none"> - słuchanie, zabawy przy muzyce <p>uczestniczenie w koncertach i innych prezentacjach muzycznych</p>	<ul style="list-style-type: none"> - powtarza glosem proste melodie - śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru - wykonuje śpiewanki i rymowanki tematyczne - realizuje proste tematy rytmiczne (tataizacją, ruchem całego ciała) - odtwarza proste rytmy glosem i na instrumentach perkusyjnych - świadomie i aktywnie słucha muzyki, potem wyraża doznania werbalnie i niewerbalnie - wyraża nastrój i charakter muzyki, płaśając i tańcząc - reaguje na zmianę tempa i dynamiki - kulturalnie zachowuje się na koncercie - przyjmuje właściwą postawę podczas śpiewania hymnu narodowego
<p>plastyczna Poznanie architektury, malarstwa i rzeźby. Wyrażanie własnych myśli i uczuć w różnorodnych formach plastycznych. Przygotowanie do korzystania z medialnych środków przekazu.</p>	<p>2. W zakresie wychowania do tworzenia muzyki:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozumienie <p>rozpoznawanie i odczytywanie znaków muzycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - architektura (także architektura zieleni), malarstwo, rzeźba, grafika - malarstwo, grafika <p>1. W zakresie rozpoznawania wybranych dziedzin sztuki:</p> <p>2. W zakresie wyrażania własnych myśli i uczuć w różnorodnych formach plastycznych:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że muzykę można zapisać i odczytać - rozpoznaje różne rodzaje muzyki na podstawie nastroju, tempa i innych elementów - dostrzega różnice w charakterze słuchanej muzyki - wyraża doznania związane z poznawanymi utworami muzycznymi i ilustruje je za pomocą obrazów, ruchu i słów - wie, że muzykę można zapisać - rozpoznaje i nazywa niektóre znaki muzyczne (oznaczenia metrum, klucz wiolinowy, półnuty, ćwierćnuty i odpowiadające im pauzy) - rozpoznaje wybrane dziedziny sztuki: architekturę (także architekturę zieleni), malarstwo, rzeźbę, grafikę - wypowiada się na ich temat - odróżnia techniki malarskie od graficznych - wypowiada się w różnych technikach plastycznych na płaszczyźnie - posługuje się takimi środkami wyrazu plastycznego, jak kształt, barwa, faktura - dba o estetykę prac i dobrą organizację warsztatu pracy - wykonuje prace malarskie i graficzne, typowe dla sztuki ludowej regionu, w którym mieszka

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
	<ul style="list-style-type: none"> – tworzenie prac w technikach przestrzennych 	<ul style="list-style-type: none"> – wypowiada się w różnych technikach, tworząc przestrzenne prace plastyczne (rzeźby w plastelinie, glinie, modelinie i in.) – wykonuje proste rekwizyty (lalka, pacyanka itp.) i wykorzystuje je w małych formach teatralnych – tworzy przedmioty charakterystyczne dla sztuki ludowej regionu, w którym mieszka
	<ul style="list-style-type: none"> – ilustrowanie różnych scen i sytuacji 	<ul style="list-style-type: none"> – ilustruje sceny i sytuacje (realne i fantastyczne) inspirowane wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem, muzyką – wykonuje ilustracje scen i sytuacji zgodnie z podanym kodem barw i kształtów (kolorowanki)
<p>3. W zakresie przygotowania do korzystania z medialnych środków przekazu:</p>	<ul style="list-style-type: none"> – stosowanie narzędzi multimedialnych w realizacji własnych zadań twórczych – bezpieczeństwo korzystania z narzędzi multimedialnych 	<ul style="list-style-type: none"> – w miarę możliwości korzysta z narzędzi medialnych w swojej działalności twórczej – przestrzega rozsądnych ram czasowych korzystania z komputera – zna zagrożenia zdrowotne wynikające z niewłaściwego korzystania z narzędzi multimedialnych
<p>społeczna z etyką Wychowanie do zgodnego współdziałania z rówieśnikami i dorosłymi. Przybliżanie dzieciom ważnych wartości etycznych na podstawie baśni, bajek i opowiadań, a także obserwacji życia codziennego.</p>	<p>1. W zakresie odróżniania dobra od zła w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odróżnianie dobra od zła w kontaktach z dorosłymi i rówieśnikami <p>– współpraca z innymi i przestrzeganie reguł</p> <p>– troska o własne bezpieczeństwo i ochrona innych</p>	<ul style="list-style-type: none"> – odróżnia, co jest dobre i wartościowe w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi – wie, że warto być odważnym, mądrym i pomagać potrzebującym – wie, że nie należy kłamać lub zatajać prawdy – zna i stosuje zasady bycia dobrą koleżanką/dobrym kolegą – zdaje sobie sprawę z tego, jak ważna jest prawdomówność, stara się przeciwdziałać kłamstwu i obmowie – wie, że nie wolno zabierać cudzej własności bez pozwolenia, pamięta o oddawaniu pożyczonych rzeczy i nie niszczy ich – współpracuje z innymi w zabawie, nauce szkolnej i w sytuacjach życiowych – przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej i w świecie dorosłych – grzecznie zwraca się do innych w szkole, w domu i na ulicy – jest uczynny i uprzejmy wobec innych (kłania się starszym) – wie, że nie wolno zabierać cudzej własności bez pozwolenia – pamięta o oddawaniu pożyczonych rzeczy i nie niszczy ich – wie, gdzie można bezpiecznie organizować zabawy, a gdzie nie można i dlaczego – zna niektóre zagrożenia ze strony innych ludzi, wie, do kogo i w jaki sposób należy zwrócić się o pomoc – niesie pomoc potrzebującym, także w sytuacjach codziennych – wie, że nie można dążyć do zaspokojenia swoich pragnień kosztem innych i kosztem niszczenia otoczenia

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
	<p>2. W zakresie kształtowania poczucia przynależności do rodziny i społeczności lokalnej:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, co wynika z przynależności do rodziny - potrafi okazywać bliskim miłość i przywiązanie - identyfikuje się z rodziną i jej tradycjami - zna relacje rodzinne między najbliższymi - wywiązuje się z powinności wobec nich - wie, że nie należy dążyć do zaspokajania swoich pragnień kosztem innych członków rodziny - rozumie, że pieniądze otrzymuje się za pracę - potrafi dostosować własne oczekiwania do realiów ekonomicznych rodziny - wie, że ludzie żyją w różnych warunkach i dlatego nie należy chwalić się bogactwem ani dokucać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach - pomaga innym i umie dzielić się z potrzebującymi - zna status administracyjny swojej miejscowości (wieś, miasto) - zna pracę ludzi w swojej miejscowości (wybrane zawody) - wie, do kogo i w jaki sposób może zwrócić się o pomoc
	<p>3. W zakresie wychowania patriotycznego w poczuciu przynależności do kraju i Europy (Unii Europejskiej):</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, jakiej jest narodowości i że mieszka w Polsce - zna symbole narodowe (flaga, godło, hymn) - wymienia niektóre zyczące i obrzędy typowe dla polskiej tradycji i kultury - wie, że Polska znajduje się w Europie - rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej - wie, że są różnice między ludźmi różnych narodów i kultur - szanuje prawo innych do własnej obrzędowości i tradycji
<p>przyrodnicza Wychowanie do rozumienia i poszanowania przyrody ożywionej i nieożywionej.</p>	<p>1. W zakresie rozumienia i poszanowania świata roślin i zwierząt:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje rośliny i zwierzęta żyjące w takich środowiskach przyrodniczych, jak: park, las, pole uprawne, sad i ogród (działka) - nazywa typowe gatunki zwierząt domowych - rozpoznaje i nazywa wybrane ssaki i ptaki hodowane w gospodarstwach wiejskich - wie, jakie są warunki konieczne do rozwoju roślin i zwierząt w gospodarstwach domowych, w szkolnych uprawach i hodowlach - pielęgnuje rośliny i zwierzęta w klasie oraz prowadzi zespolowo i pod kierunkiem nauczyciela proste uprawy i hodowle (w szczególności w kąciu przyrody) - zna sposoby przystosowania zwierząt do poszczególnych pór roku (odloty i przyloty ptaków, zapadanie w sen zimowy) - wie, jak dbać o zwierzęta domowe i hodowlane

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, szczególnie akceptowane zachowania)
	<ul style="list-style-type: none"> - poznawanie korzyści, jakie przynoszą środowisku rośliny i zwierzęta - poznawanie zagrożeń dla człowieka ze strony przyrody - rozumienie i stosowanie w praktyce zasad ochrony środowiska przyrodniczego - rozumienie znaczenia wody w życiu ludzi, roślin i zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> - wie, jaki pożytek przynoszą zwierzęta środowisku (niszczenie szkodników przez ptaki, zapylanie kwiatów przez owady, spulchnianie gleby przez dżdżownicę) - orientuje się, jakie korzyści czerpie człowiek z hodowli roślin i zwierząt - zna niebezpieczeństwa grożące ze strony roślin (trujące owoce, liście) - wie, że niektóre zwierzęta mogą być groźne dla człowieka (np.: niebezpieczne i chore zwierzęta, dzikie drapieżniki, zwierzęta chroniące swoje młode) - zna zagrożenia ze strony zjawisk przyrodniczych (burza, huragan, powódź, pożar) - wie, jak zachować się w sytuacji zagrożenia - zna zagrożenia dla środowiska ze strony człowieka (zatrucie powietrza i wód, pożary lasów, wyrzucanie odpadów, spalanie śmieci) - chroni przyrodę (nie śmieci, szanuje rośliny, zachowuje ciszę w parku i w lesie) - pomaga zwierzętom przetrwać zimę i upalne lato - wie, że należy oszczędzać wodę i segregować śmieci - rozumie sens stosowania opakowań ekologicznych - wie, jakie znaczenie ma woda w życiu ludzi, zwierząt i roślin - wymienia przykłady roślin i zwierząt żyjących w środowisku wodnym
2. W zakresie rozumienia warunków atmosferycznych:	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznawanie i nazywanie zjawisk atmosferycznych - poznawanie pór roku i wskazywanie typowych dla nich zachowań ludzi i zwierząt - obserwowanie pogody i rozumienie jej prognoz 	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku - zna zagrożenia ze strony niektórych zjawisk atmosferycznych i wie, jak zachowywać się w sytuacji zagrożenia - wymienia zgodnie z kolejnością pory roku - zna sposoby przystosowania się zwierząt do poszczególnych pór roku: odloty i przyloty ptaków, zapadanie w sen zimowy - rozumie potrzebę pomagania zwierzętom podczas zimy i upalnego lata - ubiera się stosownie do pory roku, nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody - wymienia charakterystyczne cechy poszczególnych pór roku - obserwuje pogodę i prowadzi obrazkowy kalendarz pogody - wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu lub w telewizji - stosuje się do komunikatów o pogodzie, np. ubiera się odpowiednio do pogody - podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody
matematyczna Wspomaganie rozwoju umysłowego oraz kształtowanie wiadomości i umiejętności matematycznych dzieci.	1. W zakresie czynności umysłowych ważnych dla uczenia się matematyki:	<ul style="list-style-type: none"> - określa położenie przedmiotów w przestrzeni - określa położenie obiektów względem obranego obiektu - ustawia przedmioty zgodnie z podanymi warunkami - orientuje się na kartce – odnajduje informacje (np. w prawym górnym rogu) i rysuje strzałki we właściwym kierunku

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
	<ul style="list-style-type: none"> – klasyfikacja, porównywanie i porządkowanie obiektów 	<ul style="list-style-type: none"> – klasyfikuje obiekty, tworzy kolekcje (np.: zwierzęta, zabawki, rzeczy do ubrania) – układa obiekty (np. patyczki) w serie rosnące i malejące, numeruje je – wybiera obiekt w serii, wskazuje następne i poprzednie – porównuje przedmioty o cechach przeciwstawnych – porównuje liczebność utworzonych kolekcji i zbiorów zastępczych – ustala równoliczność mimo obserwowanych zmian w układzie elementów porównywanych zbiorów – w sytuacjach trudnych i wymagających wysiłku intelektualnego zachowuje się rozumnie, dąży do wykonania zadania – rozróżnia lewą i prawą stronę swojego ciała – wyprowadza kierunki od siebie (po prawej stronie, na lewo od) – określa prawą i lewą stronę drugiej osoby, stojącej tyłem i przodem – wyprowadza kierunki od innej osoby – orientuje się na kartce – odnajduje informacje i rysuje strzałki we właściwym kierunku – dostrzega symetrię (np. w rysunku motyla) – zauważa zjawisko symetrii w figurach geometrycznych i niektórych elementach otoczenia – kontynuuje regularny wzór (np. szlaczek) – dostrzega stałe następstwa i regularność – zauważa, że jedna figura jest powiększeniem lub pomniejszeniem drugiej – uzupełnia rysunek według osi symetrii – rozpoznaje i nazywa figury: koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt – układa figury z patyczków, gumy do skakania oraz na geoplanie – klasyfikuje figury według podanej (jednej) cechy – dostrzega i kontynuuje powtarzające się sekwencje – układa rytmy z przedmiotów, klocków i modeli figury
2. W zakresie liczenia i sprawności rachunkowych:	<ul style="list-style-type: none"> – pojęcie liczby i liczenie obiektów – poznanie i stosowanie w praktyce działań 	<ul style="list-style-type: none"> – sprawnie liczy obiekty (dostrzega regularność dziesiętnego systemu liczenia) – wymienia kolejne liczebniki od wybranej liczby, także wspak (zakres do 20) – zapisuje liczby cyframi (zakres do 10) – rozumie pojęcie liczby w aspekcie głównym, porządkowym i miarowym – zapisuje cyframi liczby do 20 – wyznacza sumy i różnice, manipulując obiektami – rachuje w obrębie dodawania i odejmowania na zbiorach zastępczych – sprawnie dodaje i odejmuje w zakresie 10, poprawnie zapisuje te działania – radzi sobie w sytuacjach życiowych, których pomyślnie zakończenie wymaga dodawania lub odejmowania – oblicza i zapisuje proste działania z okienkiem

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, skutecznie akceptowane zachowania)
	<ul style="list-style-type: none"> - zadania tekstowe 	<ul style="list-style-type: none"> - rozwiązuje manipulacyjnie proste zadania matematyczne wyrażone w konkretnych sytuacjach, na rysunkach lub w słownie podanej treści - zapisuje rozwiązanie zadania z treścią przedstawionego słownie w konkretnej sytuacji - stosuje zapis cyfrowy i znaki działań w rozwiązywaniu zadań z treścią
3. W zakresie pomiaru	<ul style="list-style-type: none"> - długości - ciężaru - płynów - czasu 	<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje pomiarów dowolnie obraną wspólną miarą, porównuje wyniki - mierzy długości, posługując się linijką - porównuje długości obiektów - wazy przedmioty - różnicuje przedmioty lżejsze i cięższe - wie, że towar w sklepie pakowany jest według wagi - odmierza płyny kubkiem i miarką litrową - manipulacyjnie (przelewając) porównuje ilości płynów, wskazuje więcej, mniej, tyle samo - nazywa dni tygodnia i miesiące w roku - orientuje się, do czego służy kalendarz, i potrafi z niego korzystać - odczytuje czas na zegarze w ramach czasowych zajęć szkolnych i obowiązków domowych
4. W zakresie obliczeń pieniężnych:	<ul style="list-style-type: none"> - znajomość banknotów i monet - liczenie pieniędzy 	<ul style="list-style-type: none"> - zna bęące w obiegu monety i banknot o wartości 10 zł - zna wartość nabywczą monet - wie, co to jest dług, i rozumie konieczność spłacenia go - radzi sobie w sytuacjach kupna i sprzedaży - układa i rozwiązuje proste zadania z treścią o kupowaniu i placeniu
zajęcia komputerowe	<ol style="list-style-type: none"> 1. W zakresie posługiwania się komputerem: 2. W zakresie bezpieczeństwa pracy przy komputerze: 	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie nazywa główne elementy zestawu komputerowego - posługuje się komputerem w zakresie uruchamiania programu - korzysta z myszy i klawiatury - wie, jak korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia - wie, jaka jest prawidłowa pozycja ciała przy pracy z komputerem, jaka jest bezpieczna odległość oczu od monitora - stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera
zajęcia techniczne Wychowanie do techniki (poznawanie urządzeń, obsługiwane i szanowanie ich) i działalność konstrukcyjna dzieci.	<ol style="list-style-type: none"> 1. W zakresie wychowania technicznego: 	<ul style="list-style-type: none"> - zna ogólne zasady działania urządzeń domowych - posługuje się urządzeniami domowymi, nie psując ich - wie, jak ludzie wykorzystywali dawniej i wykorzystują dziś siły przyrody (wiatr, woda)

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
	<ul style="list-style-type: none"> - działalność konstrukcyjna 	<ul style="list-style-type: none"> - wykonuje prace papierowe zgodnie z podaną instrukcją (wycina, zagina, skleja) - majsterkuje, wykonując np.: latawce, wiatraczki, tratwy - buduje z różnorodnych przedmiotów dostępnych w otoczeniu, np.: szafas, namiot, wagę, tor przeszkód - konstruuje urządzenia techniczne z gotowych zestawów do montażu, np.: dźwigi, samochody, samoloty, statki, domy - wykonuje modele przestrzenne zgodnie z podaną instrukcją, stosując różnorodne materiały
	<p>2. W zakresie dbałości o bezpieczeństwo własne i innych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - posługiwanie się narzędziami i urządzeniami - bezpieczeństwo komunikacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> - zna zagrożenia wynikające z niewłaściwego używania narzędzi i urządzeń technicznych - ostrożnie obchodzi się z narzędziami i urządzeniami wykorzystywanymi podczas pracy - ostrożnie obchodzi się z lekami, środkami czystości i ochrony roślin itp., zna zagrożenia wynikające z niewłaściwego ich używania - wie, jak bezpiecznie poruszać się po drogach (w tym na rowerze) - zna zasady bezpiecznego i prawidłowego korzystania ze środków komunikacji - orientuje się, jak należy zachować się w razie wypadku, np. powiadomić dorosłych - zna numery telefonów alarmowych (pogotowia ratunkowego, straży pożarnej, policji i numer 112)
<p>wychowanie fizyczne Kształtowanie sprawności fizycznej dzieci i edukacja zdrowotna</p>	<p>1. W zakresie kształtowania sprawności fizycznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - organizacja warsztatu pracy - uczestniczenie w zajęciach rozwijających sprawność fizyczną - opanowanie wybranych umiejętności 	<ul style="list-style-type: none"> - utrzymuje porządek wokół siebie (stolik, sala zabaw, szatnia, ogród) - sprząta po sobie i pomaga innym w utrzymywaniu porządku - współpracuje z partnerem i całym zespołem podczas realizacji zadań gimnastycznych - chwyciła piłkę, rzuciła nią do celu i na odległość - umie toczyć i kozłować piłkę - sprawnie pokonuje przeszkody naturalne i sztuczne - wykonuje ćwiczenia równowazne - skacze przez skakankę, wykonuje skoki jednonóż i obunóż nad niskimi przeszkodami - pokonuje wyznaczone odległości marszem, biegiem, na czworakach - reaguje ruchem na zmiany rytmu, tempa i głośności (zabawy orientacyjno-porządkowe z zastosowaniem sygnałów dźwiękowych)

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
	<p>2. W zakresie elementów wychowania zdrowotnego:</p> <p>– wiedza na temat ochrony własnego zdrowia</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wie, jak prawidłowo siedzieć w ławce i przy stole – dba o prawidłowy sposób siedzenia w ławce, przy stole itp. – wie, że choroby są zagrożeniem dla zdrowia – wie, że chorobom można zapobiegać poprzez: szczepienia ochronne, właściwe odżywianie się, aktywność fizyczną i przestrzeganie higieny – wie, że należy stosować konieczne dla zdrowia zabiegi higieniczne (np.: mycie włosów i codzienne mycie całego ciała, mycie zębów) – wie, że należy kontrolować stan zębów u stomatologa – właściwie zachowuje się w razie choroby – wie, że nie może samodzielnie zażywać leków
	<p>– zasady zachowania wobec niepełnosprawnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wie, że dzieci niepełnosprawne znajdują się w trudnej sytuacji – rozumie utrudnienia w funkcjonowaniu niepełnosprawnych – zgodnie współpracuje z osobami niepełnosprawnymi, pomaga im

Uwaga! Materiały zawierające treści nauczania w pakiecie „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!” w klasie 2 i 3 znajdują się na płycie dołączonej do programu.

Treści nauczania w pakiecie „Nowe Już w szkole” w klasie pierwszej i przewidywane efekty edukacyjne

Na szaro zaznaczono przewidywane efekty przypisane następującym treściom:

- 1) wykraczającym ponad podstawę programową;
- 2) trudniejszym, przewidywanym do osiągnięcia przez uczniów o szybkim tempie pracy

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Już w szkole”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
<p>polonistyczna</p> <p>Wspomaganie rozwoju umysłowego w zakresie wypowiedania się. Dbłość o kulturę języka. Początkowa nauka czytania i pisania. Kształtowanie umiejętności wypowiedania się w małych formach teatralnych.</p>	<p>1. W zakresie umiejętności społecznych warunkujących porozumiewanie się i kulturę języka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – sluchanie wypowiedzi – uczestniczenie w rozmowie – zadawanie pytań i udzielanie odpowiedzi – samodzielne wypowiedzianie się na podany temat <p>2. W zakresie umiejętności czytania i pisania:</p>	<ul style="list-style-type: none"> – obdarza uwagą rówieśników i dorosłych – słucha wypowiedzi innych i chce zrozumieć, co przekazują – uczestniczy w rozmowach na tematy związane z życiem rodzinnym i szkolnym – bierze udział w rozmowach inspirowanych literaturą – komunikuje w jasny sposób swoje spostrzeżenia, potrzeby, odczucia – rozmawia w kulturalny sposób, zwracając się bezpośrednio do rozmówcy – dostosowuje ton głosu do sytuacji (nie mówi zbyt głośno), mówi na temat – zadaje pytania i odpowiada na pytania innych osób – udziela komunikatywnej odpowiedzi – mówi na tematy związane z życiem rodzinnym i szkolnym oraz inspirowane literaturą – wyraża w czytelny sposób emocje, jakie wywołuje tematyka wypowiedzi – systematycznie wzbogaca słownictwo czynne
	<ul style="list-style-type: none"> – kodowanie i odkodowywanie informacji – uważne słuchanie i rozumienie tekstów czytanych przez dorosłych – rozwijanie zainteresowań i umiejętności czytelnictwa – pisanie – przestrzeganie zasad kaligrafii – posługiwanie się w praktyce elementarnymi zasadami ortografii 	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie sens kodowania i dekodowania informacji – odczytuje uproszczone rysunki, piktogramy, znaki informacyjne i napisy – zna wszystkie litery alfabetu – odtwarza poprawnie kształty wszystkich liter – czyta i rozumie opracowane proste, krótkie teksty podręcznikowe – przepisuje i pisze poprawnie z pamięci wyrazy i krótkie, proste zdania – słucha w skupieniu czytanych utworów – odpowiada na pytania dotyczące treści słuchanych tekstów – interesuje się książką i czytaniem – czyta proste i krótkie teksty – w miarę swych możliwości czyta lektury wskazane przez nauczyciela – korzysta z pakietów edukacyjnych i innych pomocy dydaktycznych pod kierunkiem nauczyciela – dba o estetykę i poprawność graficzną pisma – stosuje wielką literę i kropkę w zdaniach – stosuje wielką literę w pisowni nazw własnych – imiona, nazwiska, nazwy miast i rzek

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Już w szkole”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
	<ul style="list-style-type: none"> – rozumienie podstawowych pojęć z zakresu wiedzy o języku 	<ul style="list-style-type: none"> – postępuje się ze zrozumieniem określeniami: wyraz, głoska, litera, sylaba, zdanie dzieli wyrazy na sylaby, oddziela wyrazy w zdaniu – rozpoznaje w prostych zdaniach nazwy ludzi, zwierząt, roślin, rzeczy oraz wyrazy oznaczające czynności
	<ul style="list-style-type: none"> – praktyczne stosowanie poprawności gramatycznej i stylistycznej w wypowiedziach pisemnych 	<ul style="list-style-type: none"> – samodzielnie układa i zapisuje proste zdanie – stosuje właściwy szyk wyrazów w zdaniu
	<p>3. W zakresie umiejętności wypowiedziania się w małych formach teatralnych:</p>	<ul style="list-style-type: none"> – uczestniczy w zabawach teatralnych – ilustruje mimiką, gestem i ruchem zachowania bohatera literackiego lub wymyślonego – rozumie umowne znaczenie rekwizytu i umie posłużyć się nim w odgrywanej scenie
	<ul style="list-style-type: none"> – nauka tekstów na pamięć 	<ul style="list-style-type: none"> – odtworza z pamięci teksty dla dzieci, np.: wiersze, piosenki, fragmenty prozy
<p>muzyczna Wychowanie do odbioru i tworzenia muzyki: śpiewanie i muzykowanie, słuchanie i rozumienie.</p>	<p>1. W zakresie wychowania do odbioru muzyki:</p>	<ul style="list-style-type: none"> – powtarza glosem proste melodie – śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru – wykonuje śpiewanki i rymowanki tematyczne
	<ul style="list-style-type: none"> – muzykowanie 	<ul style="list-style-type: none"> – realizuje proste tematy rytmiczne (tataizacją, ruchem całego ciała) – odtworza proste rytmy glosem i na instrumentach perkusyjnych
	<ul style="list-style-type: none"> – słuchanie, zabawy przy muzyce 	<ul style="list-style-type: none"> – świadomie i aktywnie słucha muzyki, potem wyraża doznania werbalnie i niewerbalnie – wyraża nastroj i charakter muzyki, płaśając i tańcząc – reaguje na zmianę tempa i dynamiki
	<ul style="list-style-type: none"> – uczestniczenie w koncertach i innych prezentacjach muzycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – kulturalnie zachowuje się na koncercie – przyjmuje właściwą postawę podczas śpiewania hymnu narodowego
	<p>2. W zakresie wychowania do tworzenia muzyki:</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje różne rodzaje muzyki na podstawie nastroju, tempa i innych elementów – dostrzega różnice w charakterze słuchanej muzyki – wyraża doznania związane z poznawanymi utworami muzycznymi i ilustruje je za pomocą obrazów, ruchu i słów
<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznawanie i odczytywanie znaków muzycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, że muzykę można zapisać i odczytać – rozpoznaje i nazywa niektóre znaki muzyczne (oznaczenia metrum, klucz wiolinowy, półnuty, ćwierćnuty i odpowiadające im pauzy) 	

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Już w szkole”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
<p>plastyczna Poznanie architektury, malarstwa i rzeźby. Wyrażanie własnych myśli i uczuć w różnorodnych formach plastycznych. Przygotowanie do korzystania z medialnych środków przekazu.</p>	<p>1. W zakresie rozpoznawania wybranych dziedzin sztuki: – architektura (także architektura zieleni), malarstwo, rzeźba, grafika – malarstwo, grafika</p> <p>2. W zakresie wyrażania własnych myśli i uczuć w różnorodnych formach plastycznych: – tworzenie prac w technikach przestrzennych – ilustrowanie różnych scen i sytuacji</p>	<p>– rozpoznaje wybrane dziedziny sztuki: architekturę (także architekturę zieleni), malarstwo, rzeźbę, grafikę – wypowiada się na ich temat – odróżnia techniki malarstwa od graficznych – wypowiada się w różnych technikach plastycznych na płaszczyźnie – postępuje się takimi środkami wyrazu plastycznego, jak: kształt, barwa, faktura – dba o estetykę prac i dobrą organizację warsztatu pracy – wykonuje prace malarstwa i graficzne typowe dla sztuki ludowej regionu, w którym mieszka – wypowiada się w różnych technikach, tworząc przestrzenne prace plastyczne (rzeźby w plastelinie, glinie, modelinie i in.) – wykonuje proste rekwizyty (lalka, pacyanka itp.) i wykorzystuje je w małych formach teatralnych – tworzy przedmioty charakterystyczne dla sztuki ludowej regionu, w którym mieszka – ilustruje sceny i sytuacje (realne i fantastyczne) inspirowane wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem, muzyką – wykonuje ilustracje scen i sytuacji zgodnie z podanym kodem barw i kształtów (kolorowanki)</p>
<p>społeczna z etyką Wychowanie do zgodnego współdziałania z rówieśnikami i dorosłymi. Przybliżanie dzieciom ważnych wartości etycznych na podstawie baśni, bajek i opowiadań, a także obserwacji życia codziennego.</p>	<p>3. W zakresie przygotowania do korzystania z medialnych środków przekazu: – stosowanie narzędzi multimedialnych w realizacji własnych zadań twórczych – bezpieczeństwo korzystania z narzędzi multimedialnych</p> <p>1. W zakresie odróżniania dobra od zła w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi: – odróżnianie dobra od zła w kontaktach z dorosłymi i rówieśnikami</p>	<p>– w miarę możliwości korzysta z narzędzi medialnych w swojej działalności twórczej – przestrzega rozsądnych ram czasowych korzystania z komputera – zna zagrożenia zdrowotne wynikające z niewłaściwego korzystania z narzędzi multimedialnych – odróżnia to, co jest dobre i wartościowe w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi – wie, że warto być odważnym, mądrym i pomagać potrzebującym – wie, że nie należy kłamać lub zatajać prawdy – zna i stosuje zasady bycia dobrą koleżanką/dobrym kolegą – zdaje sobie sprawę z tego, jak ważna jest prawdomówność, stara się przeciwdziałać kłamstwu i obmowie – wie, że nie wolno zabierać cudzej własności bez pozwolenia, pamięta o oddawaniu pożyczonych rzeczy i nie niszczy ich</p>

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Już w szkole”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
	<ul style="list-style-type: none"> współpraca z innymi i przestrzeganie reguł 	<ul style="list-style-type: none"> współpracuje z innymi w zabawie, nauce szkolnej i w sytuacjach życiowych przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej i w świecie dorosłych grzecznie zwraca się do innych w szkole, w domu i na ulicy jest uczynny i uprzejmy wobec innych (kłania się starszym) wie, że nie wolno zabierać cudzej własności bez pozwolenia pamięta o oddawaniu pożyczonych rzeczy i nie niszczy ich
	<ul style="list-style-type: none"> troska o własne bezpieczeństwo i ochrona innych 	<ul style="list-style-type: none"> wie, gdzie można bezpiecznie organizować zabawy, a gdzie nie można i dlaczego zna niektóre zagrożenia ze strony innych ludzi, wie, do kogo i w jaki sposób należy zwrócić się o pomoc niesie pomoc potrzebującym, także w sytuacjach codziennych wie, że nie można dążyć do zaspokojenia swoich pragnień kosztem innych i kosztem niszczenia otoczenia
2. W zakresie kształtowania poczucia przynależności do rodziny i społeczności lokalnej:	<ul style="list-style-type: none"> uświadamianie roli rodziny w życiu jednostki poznawanie relacji rodzinnych i obowiązków z nich wynikających 	<ul style="list-style-type: none"> wie, co wynika z przynależności do rodziny okazuje bliskim miłość i przywiązanie identyfikuje się z rodziną i jej tradycjami zna relacje rodzinne między najbliższymi wywiązuje się z powinności wobec nich wie, że nie należy dążyć do zaspokojenia swoich pragnień kosztem innych członków rodziny
	<ul style="list-style-type: none"> dostosowywanie oczekiwań własnych do realiów ekonomicznych rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> rozumie, że pieniądze otrzymuje się za pracę dostosowuje własne oczekiwania do realiów ekonomicznych rodziny wie, że ludzie żyją w różnych warunkach i dlatego nie należy chwalić się bogactwem ani dokucać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach pomaga innym i umie dzielić się z potrzebującymi
3. W zakresie wychowania patriotycznego w poczuciu przynależności do kraju i Europy (Unii Europejskiej):	<ul style="list-style-type: none"> zdobywanie wiadomości na temat swojej miejscowości i jej mieszkańców kształtowanie tożsamości narodowej 	<ul style="list-style-type: none"> zna status administracyjny swojej miejscowości (wieś, miasto) zna pracę ludzi w swojej miejscowości (wybrane zawody) wie, do kogo i w jaki sposób może zwrócić się o pomoc wie, jakiej jest narodowości i że mieszka w Polsce zna symbole narodowe (flaga, godło, hymn) wymienia niektóre zwyczaje i obrzędy typowe dla polskiej tradycji i kultury

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Już w szkole”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
<p>przyrodnicza Wychowanie do rozumienia i poszanowania przyrody ożywionej i nieożywionej.</p>	<p>– wychowanie w poczuciu przynależności do społeczności i kultury europejskiej</p> <p>– wyrabianie postawy tolerancji dla innych kultur i narodów</p> <p>– rozpoznawanie roślin i zwierząt</p> <p>– poznawanie warunków koniecznych do rozwoju roślin i zwierząt</p> <p>1. W zakresie rozumienia i poszanowania świata roślin i zwierząt:</p>	<p>– wie, że Polska znajduje się w Europie</p> <p>– rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej</p> <p>– wie, że są różnice między ludźmi różnych narodów i kultur</p> <p>– szanuje prawo innych do własnej obrzędowości i tradycji</p> <p>– rozpoznaje rośliny i zwierzęta żyjące w takich środowiskach przyrodniczych, jak: park, las, pole uprawne, sad i ogród (działka)</p> <p>– nazywa typowe gatunki zwierząt domowych</p> <p>– rozpoznaje i nazywa wybrane ssaki i ptaki hodowane w gospodarstwach wiejskich</p> <p>– wie, jakie są warunki konieczne do rozwoju roślin i zwierząt w gospodarstwach domowych, w szkolnych uprawach i hodowlach</p> <p>– pielęgnuje rośliny i zwierzęta w klasie oraz prowadzi zespolowo i pod kierunkiem nauczyciela proste uprawy i hodowle (w szczególności w kąciku przyrody)</p> <p>– zna sposoby przystosowania zwierząt do poszczególnych pór roku (odloty i przyloty ptaków, zapadanie w sen zimowy)</p> <p>– wie, jak dbać o zwierzęta domowe i hodowlane</p> <p>– wie, jaki pożytek przynoszą zwierzęta środowisku (niszczenie szkodników przez ptaki, zapylanie kwiatów przez owady, spulchnianie gleby przez dżdżownice)</p> <p>– orientuje się, jakie korzyści czerpie człowiek z hodowli roślin i zwierząt</p> <p>– zna niektóre wartości lecznicze roślin i potrafi wymienić przykłady roślin zielonych</p> <p>– zna niebezpieczeństwa grożące ze strony roślin (trujące owoce, liście)</p> <p>– wie, że niektóre zwierzęta mogą być groźne dla człowieka (np.: niebezpieczne i chore zwierzęta, dzikie drapieżniki, zwierzęta chroniące swoje młode)</p> <p>– zna zagrożenia ze strony zjawisk przyrodniczych (burza, huragan, powódź, pożar)</p> <p>– wie, jak zachować się w sytuacji zagrożenia</p> <p>– zna zagrożenia dla środowiska ze strony człowieka (zatrucie powietrza i wód, pożary lasów, wyrzucanie odpadów, spalanie śmieci)</p> <p>– chroni przyrodę (nie śmieci, szanuje rośliny, zachowuje ciszę w parku i w lesie)</p> <p>– pomaga zwierzętom przetrwać zimę i upalne lato</p> <p>– wie, że należy oszczędzać wodę i segregować śmieci</p> <p>– rozumie sens stosowania opakowań ekologicznych</p> <p>– wie, jakie znaczenie ma woda w życiu ludzi, zwierząt i roślin</p> <p>– wymienia przykłady roślin i zwierząt żyjących w środowisku wodnym</p>

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Już w szkole”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
<p>2. W zakresie rozumienia warunków atmosferycznych:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznawanie i nazywanie zjawisk atmosferycznych - poznawanie pór roku i wskazywanie typowych dla nich zachowań ludzi i zwierząt - obserwowanie pogody i rozumienie jej prognoz 	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku - zna zagrożenia ze strony niektórych zjawisk atmosferycznych i wie, jak zachowywać się w sytuacji zagrożenia - wymienia w naturalnej kolejności pory roku - zna sposoby przystosowania się zwierząt do poszczególnych pór roku: odloty i przyloty ptaków, zapadanie w sen zimowy - rozumie potrzebę pomagania zwierzętom podczas zimy i upalnego lata - ubiera się stosownie do pory roku, nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody - wymienia charakterystyczne cechy poszczególnych pór roku - obserwuje pogodę i prowadzi obrazkowy kalendarz pogody - wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu lub w telewizji - stosuje się do komunikatów o pogodzie, np.: ubiera się odpowiednio do pogody - podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody
<p>matematyczna Wspomaganie rozwoju umysłowego oraz kształtowanie wiadomości i umiejętności matematycznych dzieci.</p>	<p>1. W zakresie czynności umysłowych ważnych dla uczenia się matematyki:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określanie położenia przedmiotów (na, pod, obok, za, przed, wyżej, niżej, na górze, na dole) w przestrzeni i na kartce - klasyfikacja, porównywanie i porządkowanie obiektów - wyprowadzanie kierunków od siebie i innych osób (prawa i lewa strona, po prawej stronie, na lewo od) 	<ul style="list-style-type: none"> - określa położenie przedmiotów w przestrzeni - określa położenie obiektów względem obranego obiektu - ustawia przedmioty zgodnie z podanymi warunkami - orientuje się na kartce, aby odnajdować informacje (np. w prawym górnym rogu) i rysować strzałki we właściwym kierunku - klasyfikuje obiekty, tworzy kolekcje (np.: zwierzęta, zabawki, rzeczy do ubrania) - układa obiekty (np. patyczki) w serie rosnące i malejące, numeruje je - wybiera obiekt w serii, wskazuje następne i poprzednie - porównuje przedmioty o cechach przeciwstawnych - porównuje liczebność utworzonych kolekcji i zbiorów zastępczych - ustala równoliczność mimo obserwowanych zmian w układzie elementów porównywanych zbiorów - w sytuacjach trudnych i wymagających wysiłku intelektualnego zachowuje się rozumnie, dąży do wykonania zadania - rozróżnia lewą i prawą stronę swojego ciała - wyprowadza kierunki od siebie (po prawej stronie, na lewo od) - określa prawą i lewą stronę drugiej osoby, stojącej tyłem i przodem - wyprowadza kierunki od innej osoby - orientuje się na kartce, aby odnajdować informacje i rysować strzałki we właściwym kierunku

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Już w szkole”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
	<ul style="list-style-type: none"> - dostrzeżenie regularności i zjawiska symetrii w otoczeniu i na rysunku 	<ul style="list-style-type: none"> - dostrzega symetrię (np. w rysunku motyla) - zauważa zjawisko symetrii w figurach geometrycznych i niektórych elementach otoczenia - kontynuuje regularny wzór (np. szlaczek) - dostrzega stałe następstwa i regularność - zauważa, że jedna figura jest powiększeniem lub pomniejszeniem drugiej - uzupełnia rysunek według osi symetrii
	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznawanie figur geometrycznych i tworzenie rytmów 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje i nazywa figury: koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt - układa figury z patyczków, gumy do skakania oraz na geoplanie - klasyfikuje figury według podanej (jednej) cechy - dostrzega i kontynuuje powtarzające się sekwencje - układa rytmy z przedmiotów, klocek i modeli figury
2. W zakresie liczenia i sprawności rachunkowych:	<ul style="list-style-type: none"> - pojęcie liczby i liczenie obiektów - poznanie i stosowanie w praktyce działań - zadania tekstowe 	<ul style="list-style-type: none"> - sprawnie liczy obiekty (dostrzega regularność dziesiętkowego systemu liczenia) - wymienia kolejne liczebności od wybranej liczby, także wspak (zakres do 20) - zapisuje liczby cyframi (zakres do 10) - rozumie pojęcie liczby w aspekcie głównym, porządkowym i miarowym - zapisuje cyframi liczby do 20 - rozpoznaje liczby do 100, liczy dziesiątkami - wyznacza sumy i różnice, manipulując obiektami - wykonuje dodawanie i odejmowanie na zbiorach zastępczych - sprawnie dodaje i odejmuje w zakresie 10, poprawnie zapisuje te działania - w formach czynnościowych dokonuje operacji mnożenia i dzielenia liczb - radzi sobie w sytuacjach życiowych, których pomyślnie zakończenie wymaga dodawania lub odejmowania - oblicza i zapisuje proste działania z okienkiem - rozwiązuje manipulacyjnie proste zadania matematyczne wyrażone w konkretnych sytuacjach, na rysunkach lub w słownie podanej treści - zapisuje rozwiązanie zadania z treścią przedstawionego słownie w konkretnej sytuacji - stosuje zapis cyfrowy i znaki działań w rozwiązywaniu zadań z treścią - przedstawia czynnościowo zadania z treścią przedstawioną słownie – rozkłada elementy kilka razy po tyle samo (propedeutyka mnożenia) - przedstawia czynnościowo zadania z treścią przedstawioną słownie – rozdziela elementy zbioru po tyle samo (propedeutyka dzielenia)
3. W zakresie pomiaru	<ul style="list-style-type: none"> - długości 	<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje pomiarów dowolnie obraną wspólną miarą, porównuje wyniki - mierzy długości, posługując się linijką - porównuje długości obiektów

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Już w szkole”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
	<ul style="list-style-type: none"> - ciężaru - płynów - czasu 	<ul style="list-style-type: none"> - wazy przedmioty - różnicuje przedmioty lżejsze i cięższe - wie, że towar w sklepie pakowany jest według wagi - odmierza płyny kubkiem i miarką litrową - manipulacyjnie (przelewanie) porównuje ilości płynów, wskazuje więcej, mniej, tyle samo - nazywa dni tygodnia i miesiące w roku - orientuje się, do czego służy kalendarz, i potrafi z niego korzystać - rozpoznaje czas na zegarze w zakresie, który pozwala orientować się w ramach czasowych zajęć szkolnych i obowiązków domowych - zna bęące w obiegu monety i banknot o wartości 10 zł - zna wartość nabywczą monet - wie, co to jest dług i rozumie konieczność spłacenia go - radzi sobie w sytuacjach kupna i sprzedaży - układa i rozwiązuje proste zadania z treścią o kupowaniu i placeniu
zajęcia komputerowe	<p>4. W zakresie obliczeń pieniężnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - znajomość banknotów i monet - liczenie pieniędzy <p>1. W zakresie posługiwania się komputerem:</p> <p>2. W zakresie bezpieczeństwa pracy przy komputerze:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie nazywa główne elementy zestawu komputerowego - posługuje się komputerem w zakresie uruchamiania programu - korzysta z myszy i klawiatury - wie, jak korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia - wie, jaka jest prawidłowa pozycja ciała przy pracy z komputerem, jaka jest bezpieczna odległość oczu od monitora - stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera
zajęcia techniczne Wychowanie do techniki (poznawanie urządzeń, obsługiwane i szanowanie ich) i działalność konstrukcyjna dzieci.	<p>1. W zakresie wychowania technicznego:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poznanie i obsługiwane urządzeń - działalność konstrukcyjna 	<ul style="list-style-type: none"> - zna ogólne zasady działania urządzeń domowych - posługuje się urządzeniami domowymi, nie psując ich - wie, jak ludzie wykorzystywali dawniej i wykorzystują dziś siły przyrody (wiatr, woda) - wykonuje prace papierowe zgodnie z podaną instrukcją (wycina, zagina, skleja) - majsterkuje, wykonując np.: latawce, wiatraczki, tratwy - buduje z różnorodnych przedmiotów dostępnych w otoczeniu, np.: sztafas, namiot, wagę, tor przeszkód - konstruuje urządzenia techniczne z gotowych zestawów do montażu, np.: dźwigi, samochody, samoloty, statki, domy - wykonuje modele przestrzenne zgodnie z podaną instrukcją, stosując różnorodne materiały

Edukacja	Treści nauczania w pakiecie „Nowe Już w szkole”, kl. 1	Przewidywane efekty edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania)
<p>2. W zakresie dbałości o bezpieczeństwo własne i innych:</p>	<p>– posługiwanie się narzędziami i urządzeniami</p> <p>– bezpieczeństwo komunikacyjne</p> <p>– organizacja warsztatu pracy</p>	<p>– zna zagrożenia wynikające z niewłaściwego używania narzędzi i urządzeń technicznych</p> <p>– ostrożnie obchodzi się z narzędziami i urządzeniami podczas pracy</p> <p>– ostrożnie obchodzi się z lekami, środkami czystości i ochrony roślin itp., zna zagrożenia wynikające z niewłaściwego ich używania</p> <p>– wie, jak bezpiecznie poruszać się po drogach (w tym na rowerze)</p> <p>– zna zasady bezpiecznego i prawidłowego korzystania ze środków komunikacji</p> <p>– orientuje się, jak należy zachować się w razie wypadku, np. powiadomić dorosłych</p> <p>– zna numery telefonów alarmowych (straży pożarnej, pogotowia ratunkowego, policji i numer 112)</p> <p>– utrzymuje porządek wokół siebie (stolik, sala zabaw, szatnia, ogród)</p> <p>– sprząta po sobie i pomaga innym w utrzymywaniu porządku</p>
<p>wychowanie fizyczne Kształtowanie sprawności fizycznej dzieci i edukacja zdrowotna</p>	<p>1. W zakresie kształtowania sprawności fizycznej:</p>	<p>– współpracuje z partnerem i całym zespołem podczas realizacji zadań gimnastycznych</p> <p>– chwyciła piłkę, rzuciła nią do celu i na odległość</p> <p>– toczy i kołuje piłkę</p> <p>– sprawnie pokonuje przeszkody naturalne i sztuczne</p> <p>– wykonuje ćwiczenia równoważne</p> <p>– skacze przez skakankę, wykonuje skoki jednonoż i obunóż nad niskimi przeszkodami</p> <p>– pokonuje wyznaczone odległości marszem, biegiem, na czworakach</p> <p>– reaguje ruchem na zmiany rytmu, tempa i głośności (zabawy orientacyjno-porzędkowe z zastosowaniem sygnałów dźwiękowych)</p>
<p>2. W zakresie elementów wychowania zdrowotnego:</p>	<p>– wiedza na temat ochrony własnego zdrowia</p>	<p>– wie, jak prawidłowo siedzieć w ławce i przy stole</p> <p>– dba o prawidłowy sposób siedzenia w ławce, przy stole itp.</p> <p>– wie, że choroby są zagrożeniem dla zdrowia</p> <p>– wie, że chorobom można zapobiegać poprzez: szczepienia ochronne, właściwe odżywianie się, aktywność fizyczną i przestrzeganie higieny</p> <p>– wie, że należy stosować konieczne dla zdrowia zabiegi higieniczne (np.: mycie włosów i codzienne mycie całego ciała, mycie zębów)</p> <p>– wie, że należy kontrolować stan zębów u stomatologa</p> <p>– właściwie zachowuje się w chorobie</p> <p>– wie, że nie może samodzielnie zażywać leków</p>
	<p>– zasady zachowania wobec niepełnosprawnych</p>	<p>– wie, że dzieci niepełnosprawne znajdują się w trudnej sytuacji</p> <p>– rozumie utrudnienia w funkcjonowaniu niepełnosprawnych</p> <p>– zgodnie współpracuje z osobami niepełnosprawnymi, pomaga im</p>

Uwaga! Materiały zawierające treści nauczania w pakiecie „Nowe Już w szkole” w klasie 2 i 3 znajdują się na płycie dołączonej do programu.

7

Opis założonych osiągnięć ucznia

Przewidywane osiągnięcia ucznia

W poprzednim rozdziale opisane zostały szczegółowo osiągnięcia edukacyjne (wiadomości, umiejętności, społecznie akceptowane zachowania), jakie zdobędzie uczeń po ukończeniu kolejno każdej klasy (I–III).

Niniejszy rozdział przedstawia te same przewidywane osiągnięcia, ale w formie uogólnionej, co ułatwi szybkie, przekrojowe i kompleksowe zapoznanie się z ich treścią. Zapisane są zgodnie z dydaktyką szczegółową – metodyką nauczania poszczególnych przedmiotów. Oprócz syntetycznego podania osiągnięć, którym bez trudu można przypisać efekty szczegółowe (operacyjne) z przedstawionych tabel zwrócono uwagę na szczególnie istotne ćwiczenia i uwarunkowania pedagogiczne.

Edukacja polonistyczna

Ważne i kluczowe miejsce w nauczaniu elementarnym zajmuje edukacja polonistyczna. Wynika ono z roli języka w rozwoju umysłowym, jego funkcji komunikacyjnej w życiu społecznym oraz funkcji ogólnokulturowej i wychowawczej. Celem edukacji polonistycznej jest proces poznawania języka mówionego i pisanego w kontekście kontaktów dziecka ze światem zewnętrznym, w tym z otoczeniem społeczno-przyrodniczym.

W przedstawionym programie osiągnięcie tego celu opiera się na integralnie powiązanych ze sobą podstawowych rodzajach ćwiczeń:

- w czytaniu,
- w opracowywaniu tekstów,
- w mówieniu i pisaniu,
- gramatyczno-ortograficznych z elementami wiedzy o języku,
- słownikowo-frazeologicznych i syntaktycznych.

Wymienione ćwiczenia wyznaczają ramy początkowego kształcenia językowego, nauki czytania i kształcenia literackiego.

Zakres treści kształcenia rozszerza się wraz z kolejnymi etapami nauki, co pozwala na pogłębianie wiadomości i doskonalenie nabywanych sprawności językowych.

W wyniku oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych uczniów kończący I etap edukacyjny w zakresie edukacji polonistycznej:

- swobodnie posługuje się poprawnym językiem ojczystym, tworząc kilkuzdaniowe wypowiedzi,

- uczestniczy w rozmowach, właściwie komunikuje się w różnych sytuacjach społecznych,
- dba o kulturę wypowiedzania się, poszerza zakres słownictwa i struktur składniowych,
- czyta teksty z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji, zaznacza wybrane fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów,
- przejawia wrażliwość estetyczną, ma potrzebę kontaktu z literaturą i sztuką dla dzieci,
- pisze czytelnie i estetycznie, dba o poprawność gramatyczną, ortograficzną i interpunkcyjną,
- przepisuje teksty, pisze z pamięci i ze słuchu, w miarę swych możliwości samodzielnie realizuje pisemne zadania domowe,
- redaguje samodzielnie i zapisuje kilkuzdaniową wypowiedź, list prywatny, życzenia, zaproszenie, notatkę do kroniki, zawiadomienie.

Edukacja muzyczna

Działalność (aktywność) muzyczna dzieci w klasach I–III winna służyć kształceniu elementarnej wrażliwości zmysłowej (słuchowo-ruchowej), wytwarzaniu pozytywnych emocji i motywacji, wyzwalaniu ekspresji i przygotowaniu do percepcji muzyki. Udostępnianie zróżnicowanych form kontaktu z muzyką zapewni każdemu dziecku odnoszenie sukcesów w takiej formie aktywności, jaka jest mu najbliższa. Oto przykładowe formy kontaktów uczniów z muzyką: słuchanie muzyki, ruch przy muzyce, śpiew i ćwiczenia mowy, tworzenie muzyki w elementarnych formach i gra na wybranych instrumentach. Dzięki tym zróżnicowanym przejawom aktywności muzycznej będą docierać do dzieci rozmaite bodźce, co będzie odpowiedzią na naturalne zapotrzebowanie niektórych 6–10-latków.

Dobrej organizacji zajęć muzycznych służyć będzie m.in. tworzenie właściwej organizacji przestrzeni edukacyjnej, stymulującej swobodną i bezpieczną ekspresję ruchową oraz muzyczną. Wymagania z zakresu edukacji muzycznej podlegają znacznemu zindywidualizowaniu ze względu na naturalne predyspozycje, zainteresowania i możliwości uczniów.

Odzwierciedleniem spełnienia tego przesłania jest diagnoza zainteresowań dzieci, dobór repertuaru adekwatny do możliwości odtwórczych i twórczych uczniów, korzystanie z instrumentów muzycznych. Stawianie przed dzieckiem zadań twórczych wymaga znacznej uwagi nauczyciela. Ta forma aktywności uczy przełamywać opory, pobudza wyobraźnię, stymuluje, zachęca do dokonywania wyborów, pozwala odpocząć i zregenerować siły.

Zarówno percepcja utworów muzycznych, jak i proces tworzenia muzyki mają istotne znaczenie wychowawcze (społeczne), poznawcze i kształcące oraz emocjonalne.

Uczeń kończący I etap edukacyjny posiada umiejętności w zakresie różnych form aktywnego odbioru muzyki, potrafi samodzielnie ją tworzyć:

- śpiewa piosenki ze słuchu, tworzy proste ilustracje dźwiękowe do tekstów i obrazów oraz improwizacje ruchowe do muzyki,

- aktywnie słucha muzyki i określa jej cechy, rozpoznaje podstawowe formy muzyczne,
- realizuje ruchem proste rytmy i układy rytmiczne, reaguje na zmiany tempa, metrum i dynamiki,
- rozróżnia podstawowe elementy muzyki i znaki notacji muzycznej,
- gra na instrumentach proste melodie i akompaniamenty,
- tańczy podstawowe kroki krakowiaka, polki lub innych tańców ludowych.

Edukacja plastyczna

Pobudzanie i usprawnianie procesów percepcji wizualnej oraz wspieranie rozwoju osobowości może odbywać się także poprzez aktywność plastyczną dziecka. Przeżycie i zaangażowanie emocjonalne jest, z jednej strony, potrzebą wynikającą z rozwoju dziecka, z drugiej zaś – aktywność plastyczna działa inspirująco na wyobraźnię i ekspresję w postaci rysunku, wydzieranki, wyklejanki lub innej ilustracji, wykonanej różnymi technikami plastycznymi. Obcowanie uczniów z wybranymi dziedzinami sztuki będzie źródłem różnorodnych doświadczeń, a ponadto umożliwi wyrażanie własnych myśli i uczuć. Znaczenie tych spotkań jest bardzo istotne ze względu na utrwalony w dziełach plastycznych dorobek myśli ludzkiej.

W przestrzeni wychowawczej ważne znaczenie zajmują spotkania z dziełami/wytworami realizowane podczas pobytu uczniów w muzeum, galerii lub pracowni malarskiej. Zajmowały one szczególne miejsce w rozważaniach pedagogicznych B. Nawroczyńskiego: „(...) Wielkie dzieła nie starzeją się nigdy. Ponieważ podejmują/poruszają problemy, które mają wymiar ponadczasowy. (...) Ważną rolę uczestnika w spotkaniu z dziełami/wytworami pełni wykonawca (mistrz) przewodnik, który w razie uzasadnionej potrzeby pomoże wychowankom/uczniom wydobyć to, co najcenniejsze, bez uproszczeń (zniekształceń) zafalszowania ich istoty”¹³.

Takie przesłanie powinno być wskazówką dla nauczycieli w organizowaniu uczniom warunków do poznania i pomnażania dorobku kultury.

Uczeń kończący klasę trzecią przyswoi podstawowe wiadomości w zakresie percepcji i recepcji sztuki oraz zdobędzie umiejętność ekspresji poprzez różne techniki i środki plastyczne. Będzie umiał:

- określić swoją przynależność kulturową poprzez kontakt z wybranymi dziedzinami sztuki, zabytkami i tradycjami środowiska, w którym żyje,
- rozróżnić dziedziny działalności twórczej człowieka i rozpoznać wybrane dzieła architektury i sztuk plastycznych należące do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury,
- wskazać wytwory rzemiosła artystycznego i sztuki ludowej oraz określić ich znaczenie w kształtowaniu dziedzictwa kulturowego,
- korzystać z przekazów medialnych oraz zastosować ich narzędzia i wytwory w kształtowaniu własnego wizerunku oraz upowszechnianiu kultury w środowisku,
- prowadzić własną działalność twórczą, stosując różnorodne środki wyrazu w kompozycjach płaskich i przestrzennych.

¹³ U. Ostrowska, *Fenomen spotkania w wychowaniu*, „Edukacja”, 2007/4.

Edukacja społeczna z etyką

Wprowadzanie dziecka w środowisko społeczne rozpoczyna się w sposób praktyczny w rodzinie oraz w przedszkolu. Szkoła, zespół uczniowski jest następną społecznością, którą dziecko poznaje i włącza się w system jej funkcjonowania. Warto podkreślić, iż współcześnie obowiązujące paradygmaty zakładają m.in., że „w klasie szkolnej nie są najważniejsze treści nauczania, a jakość mikrosystemu edukacyjnego, jaki tworzy nauczyciel”¹⁴.

Na przykładzie grupy rówieśniczej, szkoły i najbliższego środowiska dziecko może zrozumieć potrzebę organizowania życia społecznego, podziału obowiązków, zarządzania, znaczenia zasad i norm życia społecznego, potrzebę współgospodarowania, przyjmowania i realizowania zadań, uzgadniania poglądów i porozumiewania się z rówieśnikami i dorosłymi, także w sytuacjach trudnych. Wiedza społeczna jest dziecku niezbędna do orientowania się w środowisku społecznym, stanowi podstawę do kształtowania pozytywnych postaw, szacunku i życzliwości do pracy oraz do dziedzictwa kulturowego narodu.

Rozwijaniu umiejętności społecznych dzieci oraz poszanowaniu idei aktywności własnej jednostki będą sprzyjać:

- spotkania spontaniczne, niezaplanowane, niespodziewane „losowe wydarzenia”,
- spotkania jako zdarzenia specjalnie przygotowane, zainicjowane, kreowane,
- spotkania będące konfiguracją obu wymienionych typów.

Idea wprowadzania wychowanka w życie wartościowe przez odpowiedzialnych i mądrych rodziców, wychowawców i nauczycieli jest z pewnością ze wszech miar przekonująca, zwłaszcza gdy zaszczepia się mu określony system norm moralnych¹⁵. W procesie wychowania niezwykle istotna jest jakość spotkań i relacji typu nauczyciel – uczeń, uczeń – nauczyciel. Nauczyciel jest wzorem dla dziecka, zachęca je do myślenia i działania, pokazuje ważne problemy i jest drogowskazem w zakresie wartości, a zarazem potrafi przekazać część swojej energii duchowej¹⁶.

We współczesnej literaturze pedagogicznej szczególnie wyraziście akcentuje się kategorię spotkania w wychowaniu¹⁷; współczesne nauki o człowieku niejednokrotnie postrzegają spotkanie jako „fenomen”.

Spotkanie w procesie wychowania odnosi się do sytuacji, które umożliwiają doświadczanie wydarzenia mniej lub bardziej znaczącego egzystencjalnie; w tym zwłaszcza umożliwiającego bardziej wnikliwe wzajemne poznanie się uczestników spotkania, nawiązywanie przez nich do mniej lub bardziej głębokich relacji interpersonalnych, racjonalne wychodzenie naprzeciw potrzebom/aspiracjom osób (...). Inaczej rzecz ujmując, autentyczne spotkanie w przestrzeni wychowawczej umożliwia diagnozę oraz projektowanie przedsięwzięć wychowawczych i realizację owych zamierzeń. W projektowanych/realizowanych przedsięwzięciach wychowawczych istotne jest to, że człowiek może być nie tylko uczestnikiem spotkania, lecz także ich (głównym) inicjatorem, kreatorem, nadaje im określony kształt i jakość¹⁸.

¹⁴ J. Bałachowicz, *Wczesna edukacja dziecka – problemy teoretyczne i praktyczne*, [w:] J. Bałachowicz, A. Kowalska, *Wczesna edukacja dziecka. Stan obecny – perspektywy – potrzeby*, WSP TWP, Warszawa 2006.

¹⁵ S. Ruciński, *Wychowanie jako wprowadzanie w życie wartościowe*. Warszawa, 1981; s. 191–192.

¹⁶ Z. Ratajczak, *Koniec epoki mistrzów?* „Forum Akademickie” 1996/10.

¹⁷ U. Ostrowska, op. cit.

¹⁸ U. Ostrowska, op. cit.

Nadzwyczajność wynika ze stanowienia czegoś znacznie więcej niż tylko poznawcze czy emocjonalne oczekiwania uczestników spotkania (...). W przekonaniu J. Bukowskiego „wydarza się coś wspaniałego, niepowtarzalnego, tajemniczego i wywołującego we mnie nieodwracalne zmiany, na które teraz chętnie się godzę.

W przeżyciu spotkania ukazują mi się niedostępne dotąd wysokie wartości, (...) w spotkaniu dokonuje się wielki aksjologiczny skok”¹⁹.

Warto organizować w szkole takie sytuacje edukacyjne, podczas których uczniowie mogą rozwijać osobowość, rozpoznawać swoje możliwości dzięki współdziałaniu z rówieśnikami i dorosłymi. Poprzez różnorodne doświadczenia dziecko nie tylko poznaje świat, ale także samego siebie. Kontakty społeczne umożliwiają kształtowanie właściwego stosunku do innych i wdrażają do przestrzegania obowiązujących norm.

Po pierwszym etapie edukacyjnym uczeń potrafi uczestniczyć w określonych społecznościach, przestrzegając obowiązujących norm, zachowując i umiejętnie egzekwując prawa jednostki, utrzymując poprawne relacje z innymi i będąc otwartym na nowe sytuacje:

- zna i rozumie wybrane wartości etyczne (dobro, sprawiedliwość, prawdomówność, odpowiedzialność) i stara się postępować zgodnie z nimi,
- zna swoje prawa i obowiązki wobec społeczności rodzinnej, rówieśniczej i środowiskowej, rzetelnie je wypełnia i aktywnie uczestniczy w życiu kulturalnym tych środowisk,
- identyfikuje się ze swoją rodziną i jej tradycjami, zna i szanuje tradycje najbliższej okolicy, regionu, kraju (zna symbole narodowe oraz najważniejsze wydarzenia z historii Polski oraz ludzi dla niej zasłużonych),
- rozumie wartość pracy w życiu człowieka, zna wybrane zawody wykonywane w rodzinie i najbliższej okolicy, potrafi wskazać osoby i instytucje, do których może zwrócić się o pomoc, zna numery ratunkowe i instytucje służące pomocą człowiekowi,
- potrafi szanować prawa ludzi do pracy, wypoczynku i odrębności kulturowej, jest tolerancyjny, nie krzywdzi słabszych, potrafi nieść pomoc potrzebującym.

Edukacja przyrodnicza

Głównym celem edukacji przyrodniczej jest zapoznanie dziecka z różnorodnością zjawisk świata przyrody, rozwijanie zdolności poznawczych i umiejętności działania, kształtowanie orientacji w terenie oraz akceptowanych społecznie zachowań w obcowaniu z przyrodą, a także zaspokajanie ciekawości poznawczej²⁰. W pracy pedagogicznej z uczniem należy uwzględnić treści społeczne, geograficzne, przyrodnicze, historyczne, techniczne, a także inne, jeśli są powiązane ze sobą naturalnymi zależnościami. Zadaniem nauczyciela jest uświadamianie dzieciom, że otaczająca rzeczywistość jest interesująca, złożona, różnorodna, czasami niebezpieczna, a jednocześnie stanowi systemową jedność. Osiągnięciu tych zamierzeń będzie sprzyjać wykorzystywanie

¹⁹ Cyt. za: U. Ostrowska, op.cit. Por. także: J. Bukowski, *Zarys filozofii spotkania*. Kraków 1987.

²⁰ Zob.: publikacje zwarte i opracowania autorstwa D. Cichy na temat edukacji przyrodniczej, biologicznej i ekologicznej.

takich metod, jak: obserwacja, zajęcia praktyczne, ćwiczenia terenowe, spotkania z ludźmi, gry i zabawy dydaktyczne.

Wychowując dziecko do rozumienia przyrody, należy uwzględnić treści przyrodnicze, głównie w aspekcie ekologicznym i fenologicznym. W ciągu trzech lat nauki uczeń ma możliwość poznania niektórych środowisk naturalnych i środowisk stworzonych przez człowieka. Wskazane byłoby podejmowanie przez uczniów: obserwacji roślin i zwierząt w różnych środowiskach, obserwacji długoterminowych, np. zmian w pogodzie, opieki nad roślinami i zwierzętami w klasie (kącik przyrodniczy), w ogrodzie szkolnym, nad trawnikami, roślinami posadzonymi wokół domu i szkoły, opieki nad zwierzętami w zimie.

Zaznajamianie uczniów ze zjawiskami przyrodniczymi tylko za pomocą opowiadań, baśni, wierszy i innych tekstów należy uznać za niewystarczające. Natomiast gromadzone przez dzieci bezpośrednie i pośrednie doświadczenia mogą inspirować do konstruowania ustnych i pisemnych wypowiedzi, rozwijania umiejętności matematycznych i technicznych, inicjatywności i przedsiębiorczości, planowania zadań i wytrwałej ich realizacji.

Edukacja przyrodnicza w klasach I–III służy wzbogacaniu obrazu świata kształtującego się w umyśle dziecka. Posiadanie w miarę szerokiego zasobu wiedzy przyrodniczej otwiera przed nim nowe perspektywy i zdecydowanie ułatwia funkcjonowanie w świecie. Warunkiem jest jednak zdobycie również umiejętności praktycznego wykorzystania tej wiedzy w życiu codziennym, a to właśnie osiąga uczeń kończący edukację wczesnoszkolną:

- prowadzi obserwacje i proste doświadczenia przyrodnicze, analizuje je i formułuje wnioski,
- nazywa typowe krajobrazy i odpowiadające im ekosystemy, podaje przykłady gatunków roślin i zwierząt charakterystycznych dla tych środowisk,
- zna wpływ światła słonecznego, powietrza i wody, wybranych skał i minerałów na cykliczność życia na Ziemi oraz funkcjonowanie ludzi, zwierząt i roślin,
- rozpoznaje i nazywa części ciała i organy wewnętrzne zwierząt i ludzi, określa ich rolę we właściwym funkcjonowaniu organizmów, stosuje zasady racjonalnego żywienia i systematycznego kontrolowania stanu zdrowia,
- wie, jak dbać o zdrowie i bezpieczeństwo swoje i innych, rozpoznaje i nazywa zagrożenia ze strony roślin i zwierząt, jak również zagrożenia przyrody wynikające z działalności człowieka, propaguje ekologiczny styl życia i podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody,
- prowadzi obserwację zjawisk atmosferycznych, dostosowuje swoje formy aktywności do warunków pogodowych, wyjaśnia zależność zjawisk przyrody od pór roku.

Edukacja matematyczna

W edukacji matematycznej nie powinno się narzucać dzieciom sposobu myślenia dorosłych. Do wszystkich podstawowych pojęć matematycznych uczniowie mają dojść drogą samodzielnych poszukiwań, odpowiednio organizowanych przez nauczyciela i ukierunkowanych merytorycznie. Uczniowie różnią się wiedzą osobistą w zakresie matematyki, a także zakresem niezbędnych doświad-

czeń potrzebnych do opracowania określonych pojęć²¹. Uczenie się matematyki powinno rozpoczynać się od swobodnej zabawy i stopniowo obejmować czynności na przedmiotach materialnych, działania na modelach i schematach, pojęcia ogólne. Kształcenie matematyczne może być realizowane z wykorzystaniem strategii edukacyjnej przez rozwiązywanie problemów. Uczniowie wystąpią wówczas w roli badaczy, poszukiwaczy wielu dróg rozwiązania danego problemu, weryfikują zgłoszone pomysły.

Opanowanie podstawowych umiejętności matematycznych oraz zapoznanie z symboliką znaków, osiągnięcie sprawności rachunkowej i umiejętności analitycznych pozwalają dziecku kończącemu klasę trzecią na dalsze doskonalenie i pogłębianie wiadomości w kolejnych etapach procesu kształcenia. Uczeń po edukacji wczesnoszkolnej:

- liczy, porównuje, zapisuje cyframi i odczytuje liczby w zakresie 1000, dodaje i odejmuje w zakresie 100, podaje iloczyny w zakresie tabliczki mnożenia i sprawdza dzielenie za pomocą mnożenia,
- analizuje podaną treść prostych zadań tekstowych albo samodzielnie konstruuje treść do podanych sytuacji lub ilustracji, rozwiązuje zadania, stosując odpowiednie obliczenia,
- posługuje się podstawowymi wiadomościami praktycznymi (odczytuje wskazania zegarów, termometrów, kalendarzy, liczy pieniądze, waży i mierzy przedmioty) i stosuje te wiadomości w rozwiązywaniu prostych zadań tekstowych,
- odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII, podaje i zapisuje daty oraz porządkuje je chronologicznie, wymienia kolejne dni tygodnia i miesiące roku,
- rozpoznaje i nazywa podstawowe figury geometryczne, wymienia ich cechy, oblicza obwody, mierzy i rysuje odcinki, tworzy układy rytmiczne i wskazuje zjawisko symetrii w figurach geometrycznych i w otoczeniu,
- rozwiązuje łatwe zadania tekstowe z zastosowaniem równania z niewiadomą w postaci okienka oraz zadania na porównywanie różnicowe.

Zajęcia komputerowe

Komputer pełni rolę atrakcyjnego – z punktu widzenia dziecka – medium, wspomagającego ucznia i nauczyciela w procesie kształcenia. Technologie informatyczne są coraz częściej obecne we wszystkich dziedzinach życia; oznaczają liczne ułatwienia w funkcjonowaniu społecznym i zawodowym, także w procesie kształcenia. Analizując możliwości wykorzystania komputerów, J. Buczyńska i B. Siemieniecki (2001) wykazują m.in., że dostęp do wiedzy prezentowanej także w sposób multimedialny, sprzyja rozwojowi intelektualnemu. Ze względu na możliwość wielokrotnego, indywidualnego powtarzania określonych czynności przy użyciu komputera i oprogramowania można organizować zajęcia utrwalające, korekcyjne i terapeutyczne²².

²¹ E. Gruszczyk-Kolczyńska, E. Zielińska, *Dziecięca matematyka. Książka dla rodziców i nauczycieli*. WSiP, Warszawa 1997.

²² J. Buczyńska, B. Siemieniecki, *Komputer w rewalidacji*. Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2001.

Udział w zajęciach z komputerem ma charakter praktyczny i użyteczny, uczniowie opanują umiejętność podstawowej obsługi tego urządzenia, a wykorzystanie wybranych programów i gier edukacyjnych sprzyja doskonaleniu takich kompetencji, jak: czytanie, pisanie, liczenie, tworzenie tekstów i rysunków, konstruowanie, odtwarzanie i tworzenie podczas realizacji interesujących uczniów zadań, projektów. Należy zwrócić uwagę dzieci na aspekt etyczny korzystania z komputera, Internetu i multimediów, podkreślić potrzebę przestrzegania reguł dotyczących limitów czasu pracy i treści.

Wprowadzone do edukacji wczesnoszkolnej elementy informatyki są bardzo istotne w realizacji celów ogólnych pierwszego etapu edukacyjnego dzieci w XXI wieku. Obecne we wszystkich dziedzinach codziennego życia technologie informacyjne stawiają nowe wyzwania. Im wcześniej dziecko rozpocznie planowe i ukierunkowane posługiwanie się komputerem jako źródłem informacji, tym łatwiej będzie mu funkcjonować w otaczającym świecie. Po klasie trzeciej uczeń:

- umie obsługiwać stanowisko komputerowe, nazywając elementy zestawu i posługując się klawiaturą i myszą,
- potrafi posługiwać się wybranymi programami i grami edukacyjnymi, pisze za pomocą klawiatury litery i cyfry, wykonuje rysunki za pomocą wybranego edytora grafiki,
- umie wyszukiwać i zastosować w praktyce informacje, które znajdują się na wskazanych przez nauczyciela stronach internetowych, dostrzega elementy aktywne, nawiguje po stronach w określonym zakresie,
- zna wynikające z niewłaściwego korzystania z komputera zagrożenia dla zdrowia i bezpieczeństwa, stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera, Internetu i multimediów.

Zajęcia techniczne

Wychowanie do techniki odbywa się między innymi poprzez działalność konstrukcyjną dzieci, poznawanie i obsługiwanie wybranych urządzeń, poszanowanie wytworów pracy ludzkiej. Podczas zajęć dzieci uczą się określać cel podejmowanych zadań, poszukiwać wielości dróg ich realizacji, wzbudzać w sobie motywację do działania. Pomaga im w tym nauczyciel, przeprowadzając z dziećmi wspólną analizę zadania, ustalając plan działania, przygotowując środki i warunki niezbędne do konstruktywnej pracy, realizacji zadań zgodnie z ustalonym planem i ewentualnej korekty planu, sprawdzania wyniku, porównywania, wysnuwania wniosków.

Prawidłowo zorganizowane zajęcia techniczne wdrażają dziecko do działania w atmosferze ładu, porządku, przestrzegania zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, oszczędnego gospodarowania materiałem, bezpiecznego korzystania z wybranych materiałów, narzędzi i urządzeń. Wskazane byłoby regulowanie przez nauczyciela stopnia wymagań zgodnie z możliwościami psychofizycznymi uczniów i zainteresowaniami techniką. W procesie oceny osiągnięć i postępów edukacyjnych należy przede wszystkim brać pod uwagę wysiłek i wytrwałość ucznia w dążeniu do celu. Nie tyle uzyskany efekt, co droga prowadząca do jego uzyskania jest godna uwagi

i troski nauczyciela. Warto podkreślić znaczenie kształtowanych i doskonalonych umiejętności, takich jak:

- czytanie ze zrozumieniem (prostych instrukcji, schematów),
- odmierzanie,
- rozpoznawanie wybranych materiałów,
- obsługa wybranych urządzeń,
- współdziałanie podczas pracy,
- poznawanie zjawisk fizycznych towarzyszących pracy.

Konieczne jest odwoływanie się do wiedzy osobistej uczniów, poszukiwanie sposobów postępowania w sytuacjach problemowych, wdrażanie do szukania rozwiązań, budzenie twórczego niepokoju, rozwijanie zainteresowań techniką, osiągnięciami współczesnej cywilizacji, wyrabianie przedsiębiorczości, inicjatywności oraz zaradności życiowej, a także sumienności, staranności i dokładności w realizacji zadań.

Realizacja zadań (indywidualnie dobranych lub projektów) wymaga różnych form organizacyjnych: szkolnych i pozaszkolnych, a w nich pracy indywidualnej, grupowej, zespołowej; zarówno zróżnicowanej, jak i jednolitej, które to formy wdrażają uczniów do współdziałania i konstruktywnego komunikowania się, dokonywania samooceny²³.

Dobór zadań praktycznych należy zarówno do nauczyciela, jak i do uczniów. Powinien być inspirowany zainteresowaniami dzieci, naturalnymi potrzebami szkoły i środowiska (zaproszenia, karmniki, znaki drogowe – bezpieczna droga do i ze szkoły, życzenia okolicznościowe, kalendarz obserwacji przyrody i pogody itd.)

Uczeń kończący klasę trzecią posiada podstawową wiedzę o środowisku technicznym, potrafi realizować „drogę” powstawania przedmiotu od pomysłu do wytworu:

- rozpoznaje rodzaje maszyn i urządzeń transportowych, wytwórczych, informatycznych i elektrycznych, określa ich wartość z punktu widzenia cech użytkowych,
- zna sposoby wytwarzania przedmiotów codziennego użytku, wie, jak bezpiecznie i ekonomicznie korzystać z nich w gospodarstwie domowym,
- rozumie potrzebę organizowania indywidualnych i zespołowych działań technicznych, potrafi zadbać o właściwą organizację materiałów, narzędzi i stanowiska pracy,
- potrafi opracować i przedstawić własne pomysły rozwiązań technicznych, zaplanować czynności, zgromadzić materiały i narzędzia niezbędne do ich wykonania,
- zna zasady bezpieczeństwa w poruszaniu się w ruchu ulicznym jako pieszy lub rowerzysta, przestrzega reguł bezpieczeństwa komunikacyjnego, wie, jak należy zachować się w razie wypadku.

Wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna

Kształtowanie aktywności ruchowej niezbędnej w różnych przejawach działalności człowieka (użytkarnej, rekreacyjnej, zdrowotnej, artystycznej, sportowej) to ważne zadania wychowania fizycznego w klasach I–III, wdrażające m.in. do samo-

²³ Metoda projektów przy projektach zbiorowych kształtuje umiejętności współdziałania i współpracy, rozwija poczucie odpowiedzialności za jakość i terminowość wkładu każdego uczestnika. Rozwija się otwartość na drugiego człowieka i tolerancję dla jego innych pomysłów. T. W. Nowacki, Tworząca ręka. ITeE-PIB, Radom 2008, s. 58.

oceny i samokontroli. Najważniejsze z punktu widzenia dziecka zadania, które powinny być wzięte pod uwagę przez nauczycieli w procesie organizowania aktywności fizycznej, to:

- indywidualizacja uwzględniająca potrzeby rozwojowe uczniów, zainteresowania i predyspozycje, a wśród nich: stan zdrowia, stan psychiczny w danym dniu, poziom sprawności ruchowej, warunki szkoły (środowiska),
- dostarczanie radosnych przeżyć,
- dawanie poczucia samodzielności w zakresie wyboru zabaw, gier, rodzajów ćwiczeń, akompaniamentu, przyborów, miejsca i czasu,
- wykorzystanie aktywności ruchowej, indywidualnej i zespołowej do tworzenia reguł bezpiecznego i społecznego funkcjonowania.

Nauczycielom realizującym zagadnienia w obszarze wychowania fizycznego pozostawia się swobodę w doborze rozwiązań metodyczno-organizacyjnych stosowanych podczas trzech godzin zajęć w tygodniu, przy jednoczesnym stosowaniu ogólnych wskazań zdrowotnych i psychopedagogicznych. W doborze treści, metod i form organizacyjnych należy przyjąć następujące wskazania:

- stosować szeroko formę zabawową i zadaniową,
- wykorzystywać wybrane przybory, przyrządy i akompaniament muzyczny,
- znaczną część zajęć prowadzić w terenie otwartym,
- uwzględniać predyspozycje, upodobania i umiejętności ruchowe uczniów,
- kształtować odpowiednie umiejętności ruchowe z zakresu różnych dyscyplin (gimnastyki, gier ruchowych, lekkiej atletyki, saneczkarstwa, wrotkarstwa, pływania i innych w zależności od potrzeb i możliwości).

Dużym zainteresowaniem wśród młodszych uczniów cieszą się gry i zabawy ruchowe, które dają możliwości uzewnętrzniania emocji, są źródłem dobrego samopoczucia, odprężenia, doświadczeń funkcjonowania w grupie rówieśniczej i sprawdzianem własnej wartości. Indywidualne formy aktywności zdrowotnej i utylitarno-rekreacyjnej, obok kształtowania różnych umiejętności – biegu, skoków, rzutów, wspinania się, jazdy na sankach, wrotkach, łyżwach, nartach oraz pływania – prowadzą do samooceny rozwoju fizycznego i sprawności ruchowej, umożliwiają nauczycielom zdobycie spostrzeżeń o charakterze diagnostycznym i prognostycznym. Wyniki uzyskane z przeprowadzonych prób należy zawsze odnosić do indywidualnego postępu ucznia, dostrzegać wytrwałość i wysiłek, budować pozytywne nastawienie do indywidualnej i zespołowej aktywności rekreacyjno-sportowej.

Uczeń po klasie trzeciej ma opanowane podstawowe wiadomości o wpływie aktywności ruchowej na sprawność fizyczną i ogólną kondycję organizmu, rozumie potrzebę ochrony zdrowia i stosowania działań profilaktycznych. W zakresie sprawności ruchowej i treningu zdrowotnego:

- potrafi przyjmować pozycje wyjściowe i ustawienia właściwe dla poszczególnych rodzajów ćwiczeń i prostych układów gimnastycznych, dba o prawidłowe ich wykonanie,
- umie realizować marszobieg na określonych dystansach lub w podanych ramach czasowych, jeździ na rowerze i wrotkach lub rolkach, bierze udział w zabawach i grach terenowych,

- potrafi posługiwać się piłką i innymi przyborami, przestrzegając zasad bezpieczeństwa i respektując reguły gry oraz decyzje sędziego,
- zna zasady rywalizacji sportowej i stosuje się do nich w rozgrywkach indywidualnych i zespołowych, dba o bezpieczeństwo miejsca i przebiegu zabaw ruchowych,
- umie dbać o higienę osobistą i czystość odzieży, rozumie znaczenie racjonalnego odżywiania, aktywnego sposobu wypoczyniania i systematycznej profilaktyki zdrowotnej dla właściwego funkcjonowania organizmu.

Każde dziecko jest uzdolnione i w sferze motywacyjnej nastawione na wszechstronne poznawanie świata. Szkoła i nauczyciel mają odkryć te uzdolnienia i je rozwijać. W trosce o to, aby dzieci odczuwały satysfakcję z własnej działalności poznawczej i twórczej, trzeba dać im narzędzia i stworzyć warunki do prezentowania osiągnięć, dlatego szkoła współczesna powinna być „szkołą na miarę”.

8

Opis sposobów osiągnięcia celów kształcenia i wychowania

W edukacji wczesnoszkolnej, respektującej przesłanki pedagogiki konstruktywistycznej, podmiotem wszelkich działań wychowawczych jest dziecko. W świetle doniesień psychologii rozwojowej zakłada się, że podstawą zmian w zachowaniu i umiejętnościach dziecka jest jego własna, naturalna zdolność do wzrostu i rozwoju oraz zdolność do uczenia się przez działanie i gromadzenie doświadczeń. Zatem wyznacznikiem skuteczności oddziaływania pedagogicznego jest organizowanie przez nauczyciela celowych sytuacji dydaktycznych, umożliwiających dziecku uczenie się w indywidualnym i grupowym działaniu, w interakcji z rówieśnikami i dorosłymi, dobór skutecznych metod nauczania i uczenia się uczniów.

Metody nauczania – uczenia się

Metoda nauczania to na ogół celowo i systematycznie stosowany sposób pracy z uczniami, umożliwiający im opanowanie wiedzy wraz z umiejętnością posługiwania się nią w praktyce, a także rozwijanie zdolności i zainteresowań poznawczych²⁴.

Nawiązując do pojęcia kształcenia, metodę kształcenia można określić jako dynamiczny proces formowania bądź formowania się człowieka, polegający na ciągłym wyborze treści kształcenia oraz sposobów działania nauczyciela i ucznia, tudzież na takim doborze warunków uczenia się, aby wychowanek przeżywał kształcenie jako jego własny proces, sprawiający jemu samemu satysfakcję, a zarazem, aby jak najchętniej przystępował do jego realizacji i kontynuacji²⁵.

Literatura dydaktyczna oferuje nauczycielom, w tym nauczycielom edukacji wczesnoszkolnej, różnorodne klasyfikacje metod nauczania – uczenia się. Z punktu widzenia treści niniejszego Programu, założeń pedagogicznych, najbardziej uprawnione będzie odwołanie się do koncepcji kształcenia wielostronnego W. Okonia. Zaproponował on holistyczne podejście nie tylko do wszystkich elementów systemu dydaktycznego, ale również do kwestii metod, zachęcając do ich komplementarnego stosowania.

Nawiązując do teorii wielostronnego kształcenia W. Okonia²⁶, można przyporządkować drogom uczenia się: asocjacyjnej, problemowej, emocjonalnej i operacyjnej różne kategorie metod nauczania – uczenia się: informacyjne (podające), problemowe (poszukujące), waloryzacyjne (eksponujące), operatywne (oparte na

²⁴ W. Okoń, *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa 1984, s. 174.

²⁵ Tamże, s. 168.

²⁶ W. Okoń, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, PWN, Warszawa 1987.

działaniu). Podstawą tej typologii jest efekt, do którego ma doprowadzić stosowanie metod zestawionych w poszczególnych kategoriach.

Metody informacyjne (pogadanka, opis, opowiadanie, praca z tekstem, wyjaśnienie) służą przekazywaniu uczniom informacji.

Metody problemowe umożliwiają uczniom samodzielne zdobywanie wiedzy, poprzez czynność badania, projektowania doświadczeń. Należą do nich: klasyczna metoda problemowa, dyskusja, zabawy i gry dydaktyczne, metoda sytuacyjna, metoda przypadków.

Metody waloryzacyjne (impresyjna i ekspresyjna) pozwalają na aktywizowanie emocjonalne uczniów. Warto podkreślić znaczenie dramy i inscenizacji w pracy z uczniami w klasach I–III.

Metody operatywne to organizacja działalności praktycznej uczniów poprzez ćwiczenia oraz działania.

Umiejętność doboru metod jest elementem profesjonalnego przygotowania nauczyciela, osoby inspirującej wielokierunkową aktywność uczniów.

Dorosły stymuluje dziecko w następujący sposób:

- proponuje interesujące poznawczo sytuacje dydaktyczne,
- pyta, interpretuje,
- dostarcza informacji, modyfikuje wypowiedzi, tworzy inspirujące środowisko wychowawcze,
- pomaga przy narodzinach dziecięcych teorii dotyczących różnorodnych kategorii poznawczych.

Zadaniem współczesnego nauczyciela klas początkowych jest troska o prawidłowy rozwój ucznia, wspomaganie tego rozwoju w przyjaznym, bezpiecznym i zdrowym środowisku, stwarzanie warunków do samorealizacji. Nauczyciel organizuje proces dydaktyczny tak, aby umożliwić dzieciom zdobycie jak największej liczby doświadczeń, ułatwiających zdobywanie różnorodnych umiejętności i samodzielne konstruowanie wiedzy.

W edukacji wczesnoszkolnej można zaplanować następujące role dla ucznia:

- dziecko w roli obserwatora rówieśników i dorosłych,
- dziecko w roli współbadającego,
- dziecko w roli badacza.

Aktywizując dziecko do działania, doświadczania i przeżywania, nauczyciel pomaga mu samodzielnie odkrywać wiedzę, wyzwala różnorodne emocje towarzyszące uczeniu się, wzbogaca zasób słownictwa, inspirując do wypowiedzania myśli i sądów. Ułatwia wybieranie celu, planowanie jego osiągnięcia i wybór skutecznego sposobu postępowania w procesie realizacji. Planując lub organizując sytuację dydaktyczną, nauczyciel powinien pamiętać, że dla pełnej skuteczności uczenia się poprzez działanie dziecko musi pokonać kolejne etapy działania, tj. dokonać analizy treści zadania, porównania i twórczej refleksji nad badanym zjawiskiem; uogólnić

sposprzeżenia i postawić wnioski; sprawdzić w praktyce ustalone przez siebie rozwiązania. Każde poprawnie wykonane działanie pozwoli dziecku na:

- wzbogacenie doświadczeń, dzięki którym tworzy się system wiedzy i następuje rozwój pojęć;
- wzmocnienie odporności emocjonalnej, dające motywację do pokonywania nowych (często trudnych) sytuacji;
- budzenie motywacji do podejmowania wysiłku intelektualnego;
- doskonalenie umiejętności planowania i organizowania działań, by ich realizacja była efektem właściwego i ekonomicznego postępowania;
- dokonywanie samokontroli i samooceny prowadzonych działań;
- kształtowanie umiejętności wyrażania swoich myśli i ocen, towarzyszących działaniu we współpracy.

Realizacja celów edukacyjnych przedstawionych w programie „Szkoła na miarę”, a wynikających z treści nauczania zawartych w podstawie programowej, jest możliwa przez stwarzanie sytuacji dydaktycznych służących uczeniu się przez działanie. Wymaga również kształtowania umiejętności skutecznego komunikowania się za pomocą wypowiedzi słownych i pisemnych, słuchania i czytania ze zrozumieniem oraz odbioru i nadawania komunikatów pozawerbalnych. Są to podstawowe środki komunikacji społecznej, które powinny dziecku ułatwić proces porozumiewania się i umożliwić wejście w świat złożonych związków i zależności w przyrodzie, społeczeństwie i kulturze.

W tak organizowanym procesie uczenia się dziecka przez jego własne doświadczanie nauczyciel klas I–III staje się organizatorem i animatorem procesu dydaktycznego. Ma towarzyszyć dziecku w jego rozwoju i ułatwiać zdobywanie wiedzy, umożliwiać samodzielne badanie i odkrywanie, motywować i pobudzać do samodzielnych odkryć oraz pomagać w ich organizowaniu, stawiać pytania i odpowiadać na pytania dziecka. Wymaga to od nauczyciela dokładnej znajomości grupy, ale także dobrej znajomości każdego dziecka indywidualnie, jego sposobu myślenia, cech osobowościowych, preferowanego stylu uczenia się i prawidłowości w zakresie przyswajania wiedzy. Wskazane byłoby takie postępowanie, aby podstawą planowania pracy edukacyjnej były wyniki przeprowadzonej diagnozy wstępnej.

Spełnienie wymienionych postulatów umożliwi dzieciom opanowanie umiejętności korzystania z dóbr kultury, poznanie dziedzictwa kulturowego tak dokładnie, by odczuwać wspólnotę kulturową z innymi i skutecznie działać.

Zasady pracy pedagogicznej z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Praca z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi powinna być prowadzona ze znajomością zasad działania odpowiadających charakterowi udzielanego wsparcia oraz z zastosowaniem reguł postępowania uwzględniających konkretne potrzeby edukacyjne ucznia. Istnieje też wiele uniwersalnych zasad wartych wprowadzenia do pracy indywidualnej. W bezpośrednim kontakcie z dzieckiem dobrze jest komunikować się w sposób sprzyjający jego rozwojowi.

Konstrukcję płaszczyzny porozumiewania się można oprzeć na następujących przykładowych zasadach indywidualnej pracy z dzieckiem:

1. Staraj się usamodzielniać dziecko.
2. Dostosuj sposób komunikowania się do jego możliwości psychofizycznych.
3. Informuj go o sposobie własnego rozumowania.
4. Bądź dyskretny.
5. Bądź konsekwentny w prezentowaniu wartości.
6. Zachęcaj do działań twórczych.
7. Inicjuj działania twórcze.
8. Pobudzaj wyobraźnię.
9. Utrzymuj porządek w swoim otoczeniu.
10. Wsluchuj się w racje dziecka.
11. Podążaj za jego rozumowaniem.
12. Podawaj i ćwicz z nim wszystkie metody pracy potrzebne do wykonania zadania.
13. Nie pospieszaj go.
14. Bądź gotowy do zmiany sposobu działania.
15. Prezentuj swoje poczucie humoru z umiarem.
16. Dawaj przykłady dobrych rozwiązań.
17. Wykorzystuj na bieżąco zdarzenia do formułowania przykładów pożądanых zachowań.
18. Prezentuj przykłady różnych zachowań w takiej samej sytuacji.
19. Pokazuj inne zachowania, jeżeli postępowanie ucznia wynika z przyjęcia przez niego negatywnego elementu w systemie wartości.
20. Nawiązuj kontakty z uczniem na płaszczyźnie rzeczywistych trudnych sytuacji, z którymi ma do czynienia.

Kilka praktycznych rozwiązań w pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Podjęciem pracy z uczniem ze SPE, nauczyciel ustala wyznaczniki procesu edukacyjnego ucznia w indywidualnym przypadku. W zależności od charakteru specjalnych potrzeb ucznia określa: zakres dostosowania programu edukacyjnego, uwarunkowania wynikające z diagnozy ucznia, cele edukacyjne i terapeutyczne oraz procedury ich osiągania, zasady pracy i oceniania. Ustalenia te przekładają się na sposób prowadzenia zajęć obowiązkowych, dodatkowych i nadobowiązkowych.

W ramach zajęć nauczyciel musi wykonać dodatkowe czynności, zastosować odpowiednie rozwiązania metodyczne. W poszczególnych etapach procesu kształcenia powinien mieć na uwadze możliwości i potrzeby ucznia²⁷.

Na etapie czynności wstępnych powinien przygotować warunki zewnętrzne, np. dla ucznia z niepełnosprawnością odpowiednie miejsce pracy, oświetlenie, pomoce dydaktyczne.

Uświadomienie celów i wytworzenie pozytywnej motywacji będzie się wiązało z zainteresowaniem ucznia dodatkowo celem terapeutycznym (oprócz edukacyjnego). Ustalając cele kształcenia, nauczyciel powinien opierać się na mocnych, niezaburzonych stronach ucznia. Postawiony cel nie może sprawiać trudności ani wymagać długiego czasu realizacji (lub przeciwnie – w przypadku ucznia uzdolnionego będzie stanowić stymulujące wyzwanie), powinien być powiązany z doświadczeniem i wiadomościami, które ma uczeń, stwarzać okazję do rewalidacji. Wdrażanie do stawiania sobie oprócz celów edukacyjnych także terapeutycznych pozwoli uczniowi uzyskać poczucie kontroli i wiary w swoje możliwości, zaakceptować własne ograniczenia.

Wprowadzanie nowych treści wymagać będzie od nauczyciela zabiegów ułatwiających uczniowi poznanie, samodzielną obserwację, wskazanie istotnych, typowych i indywidualnych cech rzeczy i zjawisk w sposób uwzględniający specjalne potrzeby edukacyjne. W poznawanie nowych treści są zaangażowane różne sfery funkcjonowania dziecka (emocjonalno-motywacyjna, instrumentalna i społeczna). Różne zatem będą warunki i przebieg uczenia się, obszary niezaburzonego i zaburzonego funkcjonowania, okoliczności, które nauczyciel powinien dokładnie rozpoznać, aby optymalnie ułatwić poznanie bezpośrednio lub pośrednio. Tu również, przede wszystkim, powinien wykorzystać niezaburzone procesy psychofizyczne ucznia, np. w bezpośrednim poznaniu uczeń niewidomy powinien mieć możliwość dotykania, słuchania i wężania, uczeń z niepełnosprawnością intelektualną powinien poznawać stopniowo, w dłuższym czasie, mniejszymi partiami, w miarę możliwości polisensorycznie.

Poznanie pośrednie także musi odbywać się za pomocą dostosowanych do wieku intelektualnego oraz możliwości percepcyjno-poznawczych dziecka modeli, schematów, ilustracji, tekstu mówionego i pisanego. Na etapie nabywania, uogólniania i systematyzowania pojęć nauczyciel musi aranżować proces kształcenia ucznia, aby jego wiedza była spójna i usystematyzowana. Im więcej wiadomości i doświadczeń ma uczeń, tym łatwiej o uogólnienia, a przecież osoby z niepełnosprawnością mają zazwyczaj mniej doświadczeń i o odmiennym charakterze niż doświadczenia rówieśników.

W zależności od czynników zaburzających proces uczenia się uczeń może mieć albo zbyt mało informacji, aby przeprowadzać generalizacje, wyciągać właściwe wnioski (np. uczniowie z zaburzeniami sensorycznymi), albo może mieć trudności w przeprowadzeniu operacji umysłowych (np. uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną). W związku z tym nauczyciel, kierując procesem uogólniania i systematyzowania, musi stworzyć warunki dostosowane do możliwości percepcyjno-

²⁷ B. Trochimiak, *Model pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w przedszkolu, szkole podstawowej, gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej* [w:] *Podniesienie efektywności kształcenia...*, dz.cyt., s. 40 i nast.

-poznawczych dziecka. Powinien umożliwić polisensoryczne poznawanie, które dostarczy jak najwięcej informacji. Ważne jest także, aby zadbał o prawidłowe przeprowadzenie procesu kształtowania pojęć, szczególnie złożonych (od pojęć konkretnych do bardziej abstrakcyjnych, pojęcia złożone analizować za pomocą prostych). Systematyzowanie pojęć, wiązanie elementów wiedzy i tworzenie struktur poznawczych jest istotnym warunkiem rozwijania myślenia uczniów.

Na etapie utrwalania przez zastosowanie w praktyce uczeń z niepełnosprawnością powinien mieć zagwarantowaną dostateczną ilość czasu na działanie, praca musi być na miarę jego możliwości, a środki dydaktyczne dostosowane do potrzeb. Działanie praktyczne ma także duże walory wychowawcze. Uczy współdziałania, daje poczucie własnej wartości i możliwości, rozwija zainteresowania.

Ogniwa procesu edukacji, jakimi są **kontrola i samokontrola osiągniętych przez uczniów kompetencji**, są równocześnie elementami diagnozy, rozpoznania wyników procesu uczenia się. W kształceniu uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi nauczyciel i uczeń sprawdzają, w jakim stopniu udało się zrealizować cele edukacyjne i terapeutyczne. Nauczyciel ocenia przede wszystkim wkład pracy ucznia, a nie efekt, uczeń zaś powinien sam zorientować się, co zrobił dobrze, a co źle. Jeżeli znał cel pracy i tok postępowania, będzie mógł skonfrontować wynik z założonym celem.

Dla prawidłowego przebiegu procesu kształcenia istotne jest, w jakim stopniu uczeń ze SPE ma poczucie przynależności do środowiska rówieśniczego. Przykre doświadczenia, brak uznania i wiary we własne siły mogą spowodować izolowanie się lub agresję. Włączanie ucznia z niepełnosprawnością do grupy sprawnych rówieśników należy starannie przygotować. Uczniowie powinni wiedzieć o niektórych trudnościach koleżanki lub kolegi, jego możliwościach, o tym, kiedy powinni, a kiedy nie udzielać wsparcia. Nauczyciel musi wykorzystywać i kreować sytuacje, w których uczniowie mogą działać wspólnie. **Wybór drogi postępowania, ścieżki edukacyjnej powinien być podyktowany dobrem dziecka.**

Systemowe spojrzenie na zorganizowanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole wymaga m.in.:

- zdiagnozowania specyficznych i specjalnych potrzeb uczniów,
- powołania zespołów,
- wyznaczenia koordynatorów,
- przyjęcia pewnych porównywalnych rozwiązań praktycznych wspierania uczniów ze specjalnymi potrzebami, ze specyficznymi oczekiwaniami oraz uczniów z tzw. rozpoznania pedagogicznego (o wolnym tempie pracy, niedojrzałych edukacyjnie oraz uzdolnionych, o określonych zainteresowaniach).

Praca z uczniem zdolnym

Poszukując bardziej efektywnych niż dotychczas sposobów wspierania rozwoju ucznia, wprowadzono nową formę pomocy psychologiczno-pedagogicznej – **zajęcia rozwijające uzdolnienia**. Służą one rozwijaniu różnorodnych uzdolnień, zaobserwowanych i zdiagnozowanych przez nauczycieli we współpracy z rodzicami uczniów. Zdolności mogą być rozumiane jako sprawniejsze wykonywanie określonych czynności w stosunku do innych, wrodzone predyspozycje do wykonywania określonych działań lub jako uwarunkowane wewnętrznie i najczęściej wrodzone możliwości sprawnego działania – w sensie określonych predyspozycji i postaw²⁸.

W. Szewczuk (1990) wyróżnia zdolności ogólne oraz zdolności specjalne. Wskaźnikami tych pierwszych są: inteligencja, myślenie, spostrzeganie, zapamiętywanie (wyuczalność), wyobraźnia, sprawność ruchowa (zręczność), wrażliwość emocjonalna. Zdolności specjalne są związane z określoną dziedziną (lub dziedzinami), np.: organizacyjne, poznawcze, produkcyjne, artystyczne, wychowawcze, opiekuńcze, usługowe, porządkowe, sportowe; w ich obrębie występuje duże zróżnicowanie²⁹.

W praktyce pedagogicznej niezwykle przydatne może okazać się wykorzystanie teorii inteligencji wielorakich Howarda Gardnera. Ten amerykański psycholog i pedagog proponuje dokonanie diagnozy profilu inteligencji dziecka i wskazanie jego mocnych stron (inteligencji dominujących) w celu rozwoju zauważonych inteligencji oraz użycia uzdolnień dominujących do rozwijania słabych. Teoria H. Gardnera może być wykorzystana przez nauczycieli zarówno w pracy z uczniem uzdolnionym, jak i w projektowaniu działań pedagogicznych adresowanych do ucznia o wolnym tempie pracy, niższej inteligencji ogólnej oraz niewielkiej motywacji do uczenia się.

Gardner wyróżnia i opisuje następujące rodzaje inteligencji:

- językową (lingwistyczną),
- matematyczno-logiczną,
- ruchową,
- wizualno-przestrzenną,
- muzyczną,
- przyrodniczą,
- intrapersonalną,
- interpersonalną,
- egzystencjalną³⁰.

Cele edukacyjne lub edukacyjno-terapeutyczne w pracy z uczniem uzdolnionym:

- wszechstronny rozwój,
- rozwój wyobraźni twórczej i myślenia dywergencyjnego,
- kształtowanie pamięci i wdrażanie do stosowania efektywnych technik uczenia się,
- wdrażanie do procesu samokształceniowego,

²⁸ D. Czelakowska, *Inteligencja i zdolności twórcze dzieci w początkowym okresie edukacji*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2007. Por. także: A. Sękowski, *Osiągnięcia uczniów zdolnych*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2001.

²⁹ W. Szewczuk, *Psychologia*, Warszawa 1990.

³⁰ H. Gardner, *Inteligencje wielorakie. Nowe horyzonty w teorii i praktyce*, Warszawa 2009.

- nauka stawiania, realizowania i oceniania własnych celów edukacyjnych,
- wdrażanie do systematyczności i samodzielności,
- nauka obiektywnej samooceny osiągnięć, zwiększenie samoświadomości i procesów motywacyjno-poznawczych,
- rozwój społeczno-emocjonalny, w tym integracja z grupą rówieśniczą,
- nauczenie radzenia sobie z oceną innych i z niepowodzeniami,
- kształtowanie umiejętności językowych, niezbędnych do dalszego rozwoju uzdolnień.

Metody, formy i środki dydaktyczne w pracy z uczniem uzdolnionym

Metody pracy z uczniem uzdolnionym:

- metody aktywizujące, zachęcające do dostrzegania i rozwiązywania problemów i podejmowania własnych działań samokształcących: metody poszukujące – metoda problemowa i jej odmiany: problemy otwarte i zamknięte, problemy typu „odkryć” i „wynaleźć”, problemy intelektualne i społeczno-moralne oraz problemy teoretyczne i praktyczne;
- metody heurystyczne, np. burza mózgów czy synektyka;
- metody rozwijające myślenie konwergencyjne, uczące myślenia algorytmicznego;
- techniki szybkiego uczenia, np. szybkiego czytania i mnemotechniki;
- metody rozwijające umiejętności komunikacyjno-społeczne:
 - metody praktyczne, np. metoda projektów, metody zadaniowe, metody integracyjne i uczące współpracy, gry dydaktyczne,
 - dyskusje uczące doboru trafnych argumentów oraz szacunku dla innych osób,
 - trening twórczości integrujący różnorodne metody heurystyczne;
- metody umożliwiające ekspresję ucznia w wybranych przez niego dziedzinach oraz gwarantujące poznanie i zrozumienie osób wybitnych i ich dokonań, kształtujące system wartości, poczucie estetyki oraz umożliwiające znalezienie inspiracji i mistrzów
 - metody waloryzacyjne: ekspresyjne (np. inscenizacje, symulacje, drama, pantomima, metody wykorzystujące środki plastyczne lub muzyczne) i impresyjne (np. udział w przedstawieniach, wystawach, spotkaniach z pisarzami, muzykami);
- metody ewaluacyjne pozwalające na dokonywanie samooceny podejmowanych i zrealizowanych zadań, konstruktywną ocenę działań innych oraz przyjmowanie oceny od innych; w szczególności od rówieśników.

Formy organizacyjne zajęć

- Praca grupowa, podczas której powstają więzi społeczne. W grupach jednorodnych pod względem zdolności uczniowie dzielą się wiedzą i doświadczeniami z uczniami o podobnych możliwościach, natomiast w grupach o zróżnicowanym poziomie – uczą się wspierać innych, pokonywać nieśmiałość, przekazywać w sposób zrozumiały posiadaną wiedzę; zalecane jest także stosowanie losowego doboru grupy, aby podczas realizowania wspólnych celów możliwa była integracja osób o zróżnicowanym potencjale intelektualnym i społecznym.
- Praca indywidualna (jednostkowa zróżnicowana) z wykorzystaniem kart pracy – pozwala na dostosowanie treści i wymagań do możliwości i zainteresowań ucznia. Zaleca się ograniczenie pracy zbiorowej, podczas której uczniowie szczególnie uzdolnieni nudzą się.

Formy organizacyjne w systemie kształcenia

Oprócz pracy w systemie klasowo-lekcyjnym warto zapewnić uczniowi możliwość uczestnictwa w:

- zajęciach pozalekcyjnych w szkole: kołach zainteresowań, warsztatach przedmiotowych w klubach naukowych;
- zajęciach pozaszkolnych, np. w domach kultury, na wyższych uczelniach, w warsztatach organizowanych przez pasjonatów jakiejś dziedziny;
- konkursach, turniejach i olimpiadach, projektach tematycznych oraz obozach wakacyjnych (umożliwienie uczniom zdolnym konfrontacji własnej wiedzy).

Środki dydaktyczne

Zalecane są zarówno środki naturalne (np.: okazy, zwierzęta, rośliny, pomniki przyrody), jak i techniczne (np.: książki, gazety, czasopisma, filmy, obrazy, zdjęcia, prezentacje, gry i symulacje)

Bogactwo i różnorodność środków dydaktycznych uatrakcyjniam naukę (zapobiegają znudzeniu i znużeniu) oraz pozwalają głębiej poznać przekazywane treści. W wielu przypadkach takim środkiem jest komputer, jednak należy mieć świadomość, że jego rolą jest wzbogacanie procesu dydaktycznego, a nie realizowanie wszystkich założonych celów.

Dla młodszych dzieci korzystniejsze jest stosowanie naturalnych środków dydaktycznych, które mogą dotknąć, usłyszeć, zobaczyć. Symulacje komputerowe są na tym etapie nieodpowiednie, gdyż zniekształcają proces poznawczy. Proponuje się za to korzystanie z odtwarzaczy CD, DVD (płyty muzyczne, filmy edukacyjne, bajki), ułatwiających i rozbudzających zainteresowanie muzyką, ruchem, językiem ojczystym i językami obcymi³¹.

Indywidualna praca z uczniem uzdolnionym może przybierać różne formy (jednocześnie):

- dostosowywanie metod, form pracy i środków dydaktycznych do stylu uczenia się ucznia; praca w grupie, mikronauczanie,
- indywidualizowanie pracy domowej i zadań dodatkowych,
- podejmowanie inicjatyw badawczych, obserwacji,
- realizowanie projektu edukacyjnego, udział w konkursach, reprezentowanie szkoły na zewnątrz, inicjowanie działań twórczych, np. pisanie książeczek, układanie wierszy, piosenek, drama, inscenizacja, teatr, działalność w szkolnych kółkach.

³¹ Podniesienie efektywności kształcenia..., dz. cyt. wykorzystano fragmenty publikacji w rozdziale 7.1

Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania

Więcej informacji o pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w programie „Równaj w górę” zamieszczonym na stronie internetowej wydawnictwa: www.nowaera.pl

Program „Równaj w górę” stanowi kompletną i wyczerpującą odpowiedź na wytyczne zawarte w rozporządzeniach w obszarze kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (Dz.U. z 2010 r. Nr 228 poz. 1487–1492), a dzięki oferowanym narzędziom jest realnym wsparciem w organizacji pomocy dla ucznia.

Program zakłada, że jednym z najważniejszych zadań szkoły i nauczyciela jest wskazywanie dróg zaspokajania potrzeb edukacyjnych wszystkich uczniów w klasie. Kładzie nacisk na indywidualne spojrzenie na każdego ucznia i odkrycie jego talentów oraz zainteresowań, a także na dostrzeżenie trudności i problemów, z którymi dziecko sobie nie radzi, a przede wszystkim udzielenie mu wsparcia odpowiednio do jego potrzeb oraz możliwości edukacyjnych i rozwojowych.

Podnoszenie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi to priorytetowy cel programu „Równaj w górę”.

Struktura programu

Teoretyczne podstawy programu

W tej części programu są opisane podstawowe pojęcia i zagadnienia związane z indywidualizacją w procesie nauczania i wychowania w szkole podstawowej w klasach 1–3.

Materiały i narzędzia do realizacji trzypoziomowego modelu pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

- Poziom diagnostyczny – rozpoznanie

Celem diagnozy jest rozpoznanie poziomu rozwoju podstawowych funkcji i umiejętności dziecka, które umożliwią mu zapewnienie wsparcia w zależności od rozpoznanych trudności, jak i uzdolnień dziecka.

Kompleksowy zestaw materiałów i narzędzi diagnostycznych, m.in. scenariusze zajęć, karty pracy do diagnozy, indywidualny arkusz obserwacji dziecka, kwestionariusz wywiadu z rodzicami, scenariusz spotkania z rodzicami.

- Poziom programowy – planowanie wsparcia

Rozpoznanie specjalnych potrzeb edukacyjnych u dziecka warunkuje, zgodnie z rozporządzeniem, uruchomienie odpowiedniej procedury wynikającej z rodzaju orzeczenia, opinii lub dokonania rozpoznania na poziomie placówki, do której uczęszcza dziecko. W związku z tym nauczyciele i specjaliści tworzący zespół opracowują dla dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi odpowiednio dostosowaną ofertę edukacyjną lub edukacyjno-terapeutyczną.

Niezbędnymi dokumentami do realizacji tych działań są:

- Karta indywidualnych potrzeb ucznia (KIPU)
- Plan działań wspierających (PDW)
- Indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny (IPET)

- Poziom praktyczny – wsparcie

Na podstawie rzeczywistych, zdiagnozowanych potrzeb i w zależności od rozpoznanych dysfunkcji lub zdolności nauczyciel może wybrać z publikacji oferowanych przez wydawnictwo Nowa Era tę, która będzie odpowiednia dla danego ucznia.

9

Kryteria oceny i metody sprawdzania osiągnięć ucznia

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych, wynikających z podstawy programowej i realizowanego programu nauczania.

W procesie monitorowania rozwoju dziecka należy wykorzystywać różnorodne okazje do diagnozy i gromadzenia wyników obserwacji, a także uwzględniać różnice indywidualne. Ocenianie powinno być naturalnym zjawiskiem towarzyszącym nauczaniu i uczeniu się, połączonym z udzielaniem wsparcia.

Warto podkreślić, iż ocenianie powinno być wielowatkowe, tzn. oceniający ujmuje rozwój ucznia integralnie, a jako jednostkę postrzega go w określonym środowisku i kontekście wychowawczym oraz społecznym.

Rozporządzenie MEN w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania (...) nakłada na nauczycieli wymóg uwzględniania w ocenach:

- poziomu opanowania przez ucznia wiadomości i umiejętności z zakresu wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla I etapu edukacyjnego,
- wskazań dotyczących potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia związanych z przewyciężaniem trudności w nauce lub rozwijaniem uzdolnień.

Każdy nauczyciel ma obowiązek przy ustalaniu oceny klasyfikacyjnej uwzględnić wpływ zaburzeń lub odchyień na poziom osiągnięć i zachowania uczniów³².

W zalecanych sposobach osiągania zamierzonych celów edukacyjnych wymienić należy:

- dokładne poznawanie ucznia i jego otoczenia (przeprowadzenie szczegółowej diagnozy, systematyczne obserwowanie i ocenianie postępów, poznawanie osobowości ucznia i preferowanych przez niego sposobów uczenia się, rozpoznawanie środowiska rodzinnego),
- dostosowywanie wymagań do indywidualnych możliwości ucznia (zwrócenie uwagi na specjalne i specyficzne potrzeby edukacyjne po uzyskaniu niezbędnych informacji od specjalistów), dobór metod nauczania i mediów, aranżowanie środowiska edukacyjnego,

³² Rozporządzenie MEN z 17 listopada 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 228 z 2010r, poz. 1491).

- systematyczną i twórczą współpracę z rodzicami lub opiekunami dziecka (organizowaną według bieżących potrzeb), kształtowanie kultury pedagogicznej rodziców, stałą komunikację szkoła – dom.

Monitorowanie osiągnięć ucznia i systematyczne ocenianie postępów jest niezbędne w procesie nauczania i wychowania. W edukacji wczesnoszkolnej stosuje się ocenianie opisowe jako formę oceniania informującego ucznia i jego rodziców o poziomie osiągnięć i wskazującego ewentualne kierunki kształtowania i doskonalenia umiejętności.

Wskazane jest monitorowanie osiągnięć zespołu klasowego i poszczególnych uczniów, żeby z nagromadzonych informacji móc sporządzić wyczerpującą ocenę poziomu wyników semestralnych lub/i rocznych, uwzględniającą możliwości edukacyjne i wkładany wysiłek każdego ucznia.

Monitorowanie to systematyczne gromadzenie informacji o warunkach, przebiegu i rezultatach działań dydaktyczno-wychowawczych, nieustanne obserwowanie i badanie efektów realizacji programu nauczania. To także ewaluacja własnej pracy nauczyciela.

Przejawami działań nauczyciela, dążącego do sporządzenia oceny, czytelnej dla ucznia i rodzica oraz spełniającej funkcje informacyjne i motywacyjne, są:

- gromadzenie i dokładne analizowanie informacji o postępach poznawczych i psychomotorycznych oraz reakcjach emocjonalnych dzieci;
- rozpoznanie i określenie indywidualnych potrzeb edukacyjnych uczniów, profilu rozwoju;
- obserwowanie szkolnej kariery dziecka i wspieranie jej, wzmocnienie naturalnej motywacji uczenia się;
- diagnozowanie osiągnięć edukacyjnych ucznia;
- okresowe sprawdzanie wiadomości i umiejętności;
- gromadzenie informacji o środowisku domowym i przebiegu rozwoju dziecka we wcześniejszym okresie oraz danych uzyskanych w bieżącej komunikacji z rodzicami lub opiekunami dziecka, stanowiących kontekst interpretacyjny postępów edukacyjnych;
- informowanie rodziców o przebiegu rozwoju ich dziecka;
- przestrzeganie zalecanych warunków i sposobów realizacji treści kształcenia zawartych w podstawie programowej.

Jako kryteria oceny osiągnięć edukacyjnych uczniów proponuje się wykorzystać efekty określone w podstawie programowej oraz w programie – rozdział 6., rubryka „Przewidywane efekty edukacyjne”. Oceniając postępy edukacyjne, warto doceniać wysiłek i wytrwałość w dążeniu do celu. Należy pamiętać, że uczniowie różnią się tempem rozwoju i nie wszyscy w tym samym czasie opanują umiejętności takie jak: czytanie, pisanie, liczenie i zachowania społecznie akceptowane.

Kryteria oceniania postępów edukacyjnych uczniów ze SPE będą stanowić cele zaplanowane do osiągnięcia i określone w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym lub planie działań wspierających.

Spis treści płyty „Szkoła na miarę. Program nauczania, klasy 1–3”

Podstawa programowa: edukacja wczesnoszkolna

„Elementarz XXI wieku”

Treści nauczania w pakiecie „Elementarz XXI wieku”, kl. 1-3

Treści nauczania w pakiecie „Elementarz XXI wieku”, kl. 1

Treści nauczania w pakiecie „Elementarz XXI wieku”, kl. 2

Treści nauczania w pakiecie „Elementarz XXI wieku”, kl. 3

„Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!”

Treści nauczania w pakiecie „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!”, kl. 1-3

Treści nauczania w pakiecie „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!”, kl. 1

Treści nauczania w pakiecie „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!”, kl. 2

Treści nauczania w pakiecie „Nowe Raz, dwa, trzy, teraz my!”, kl. 3

„Nowe Już w szkole”

Treści nauczania w pakiecie „Nowe Już w szkole”, kl. 1-3

Treści nauczania w pakiecie „Nowe Już w szkole”, kl. 1

Treści nauczania w pakiecie „Nowe Już w szkole”, kl. 2

Treści nauczania w pakiecie „Nowe Już w szkole”, kl. 3

Opinia o programie nauczania „Szkoła na miarę”

Wniosek o dopuszczenie programu nauczania do użytku szkolnego

Informacja o programie „Równaj w górę” (SPE)

Publikacje do indywidualizacji pracy z uczniem

Akty prawne dotyczące SPE